

ຂອບໃນ នິນກວ່າທົງທ່ານ ແລະ ຖະນາໄລລະຫວ່າງສະກຸນທາງ ນະກຳທະບຽນຮັບສ່ວນ
ທີ່ຢູ່ປະ: ໂດຍ

7 ນ.ຍ. 57

รหัส2554A15662014

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2554

องค์กรชุมชนกับการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาชุมชนบางเหรียง

อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัย

ในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ชื่อโครงการวิจัย องค์กรชุมชนกับการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนบางแห่ง อำเภอควนเนียง

จังหวัดสงขลา

สาขาวิชาที่ทำวิจัย ประวัติศาสตร์ชุมชน

ปีงบประมาณ 2554

ชื่อผู้วิจัย กิตติ ตันไทย

คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

E-mail atong2@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง องค์กรชุมชนกับการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนบางแห่ง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดและพัฒนาการขององค์กรชุมชน ตลอดจนศึกษา องค์กรชุมชนกับการพัฒนา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การส่วนภักดิ์ การจัดเวทีประชาชนและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนดังเดิม มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ชุมชนสามารถพั่งตัวเองได้ อย่างดีทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและความสัมพันธ์ฉันเครือญาติภายในชุมชน ชุมชนในช่วงกำเนิด ก่อตั้งและขยายตัว ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนเป็นแบบพึ่งพา ชุมชนพึ่งพิงภายในท้องถิ่น ได้ น้อยลง เพราะทรัพยากรถูกทำลายจึงต้องหันไปพึ่งพิงภายนอกท้องถิ่นมากขึ้น เกิดปัญหาในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จึงมีการรวมตัวกันเป็นองค์กร ร้อยรัศคนเข้าด้วยกันด้วย สายใยวัฒนธรรมและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนเอง ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำรงอยู่ องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ได้ช่วยพัฒนาความคิดของสมาชิกให้คิด พัฒนาองค์กรมากขึ้น เพื่อการกินดือยูดี มีวิถีชีวิตที่พอเพียง โดยผ่านองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการ ทำงานแบบบูรณาการและเชื่อมโยงองค์กรทั้งภายในและภายนอกถูกออกแบบเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง งาน คุณในชุมชนสามารถพั่งพิงตัวเอง ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: องค์กรชุมชน, การพัฒนา, ชุมชนบางแห่ง

Research Title: Community Organizations and Self-Reliance: A Case Study of Bang-Riang Community, Kuan Neang District in Songkhla Province

Field of research : Community History

Academic Year : 2011

Researcher : Kitti Tanthai M.A. (History), Associate Professor

Organization : Department of Social Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Songkhla Rajabhat University

Abstract

The objective of this research, community organization and self-reliance: A case study of Bang-Riang community, Kuan Neang district, in Songkhla province, is to study the establishment and development of community organization as well as the organization's self-reliance. This qualitative research uses in-depth interviews, group discussion, community forums and observation without participation.

The study found that prior to the community establishment the community thrived on sufficiency economy. The community relied on and in turn well took care of natural resources. The people also had very close family ties. During the community establishment and expansion, the community shifted to relying on the outside forces as natural resources were destroyed. The economical, social and cultural problems occurred afterward, therefore, the community members got together to form an organization. The organization was formed based on cultural and historical ties to solve the community problems by the community members. The community during development and well established was under great management. There were systems for member's regular continual participations and educations. The members turned back to self-reliance for better and self sufficient lives using strong community organization. The community

during the well established period has strong networks both inside and outside the organization to revive the community to be able to rely on self sustaining.

Keywords: community organization, self-reliance, Bang-Riang community

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยวิจัยทั้ง 3 ท่านคือ นายวิทยา นุழงค์ นางบุปผา ไชยชนะและน.ส.เพ็ญพา จุลนิล ที่ให้ความช่วยเหลือมาตั้งแต่ต้นจนงานสำเร็จ รวมทั้งเจ้าหน้าที่หอสมุดต่างๆที่กรุณาให้ความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการค้นคว้าเอกสารติดตาม

ขอขอบคุณอาจารย์โปรแกรมวิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ขอบคุณอาจารย์กัลย์วีดี เรืองเดช และคุณเยาวรัตน์ อมรปิติเจริญ ที่ช่วยพิมพ์และให้ความช่วยเหลือเรื่องเอกสารด้านการเงินมาเป็นอย่างดี ขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในการให้ความช่วยเหลือติดต่อประสานงานจนเสร็จสิ้น โครงการขอบคุณอาจารย์เพ็ญศิริ ตันไทย ภรรยา นายอรรถพล ตันไทย บุตรและ น.ส.องค์ร ตันไทย ชีดา เป็นพิเศษที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด

ขอขอบคุณชาวชุมชนบางเรือยงทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยด้วยความเต็มใจตลอดช่วงระยะเวลาการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การส่วนภักดี หรือการจัดเวทีประชุม จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ท้ายสุดขอขอบคุณสำนักบริหาร โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นอย่างยิ่งที่ให้เงินอุดหนุนการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

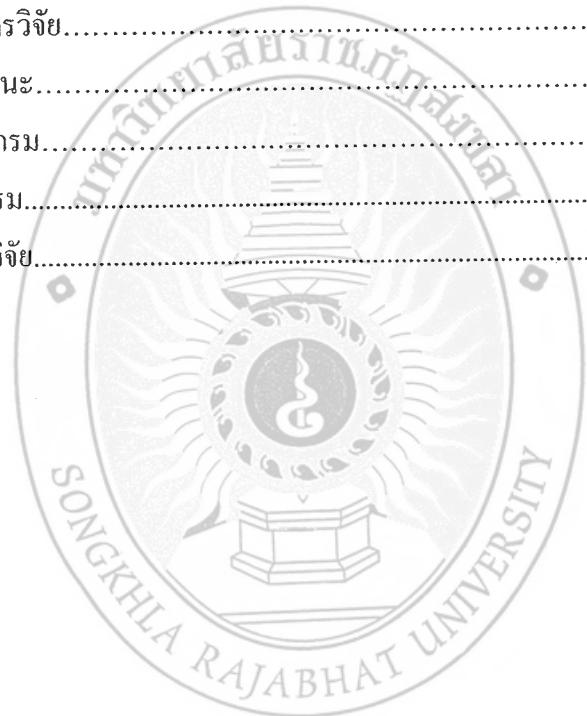
กิตติ ตันไทย

เลข Bill #	1134842
วันที่	22 ม.ค. 2558
ชั้นปี	๑
แบบเรียนภาษาต่างดialect	307
ก.ก.	ก340

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	[1]
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	[2]
กิตติกรรมประกาศ.....	[4]
สารบัญ.....	[5]
สารบัญภาพ.....	[7]
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
กรอบคิดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	10
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	12
แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	20
พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง.....	20
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	21
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	21
การตรวจสอบข้อมูล.....	22
การสังเคราะห์ข้อมูลและเปียนรายงานการวิจัย.....	23
บทที่ 4 วิธีชี้วิตกับการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง.....	24
ชุมชนบางแห่งดังเดิม.....	24

การจัดตั้งและพัฒนาการของกลุ่มเพื่อการดำเนินอยู่ของชุมชน.....	29
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	30
กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา.....	40
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกยตกรบ้านหน้าหวานผลิตเครื่องแกง.....	52
กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโคงเมือง.....	64
ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็ง.....	78
องค์กรชุมชนกับการพัฒนาเอง.....	82
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	86
สรุปผลการวิจัย.....	86
ข้อเสนอแนะ.....	91
บรรณานุกรม.....	93
นู่คลานุกรม.....	97
ประวัติผู้วิจัย.....	103

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบคิดการวิจัยองค์กรชุมชนกับการพัฒนาองค์ความรู้เชิง 8

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทย ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องได้จากอัตราการขยายตัวอยู่ในระดับสูงอย่างน่าพอใจ โดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.8 ต่อปี รายได้เฉลี่ยต่อหัวของคนเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาท ใน พ.ศ. 2504 เป็น 68,000 บาท ใน พ.ศ. 2538 เพิ่มขึ้นถึง 32 เท่าตัว ในช่วงเวลาเพียง 34 ปี การพัฒนาที่เน้นการขยายตัวของเม็ดเงินเป็นหลัก เป็นการพัฒนาตามแบบทุนนิยม ทุนนิยมลักษณะนี้ ทำให้รายทุนซึ่งเป็นเจ้าของทุนและปัจจัย การผลิต สามารถควบคุมภาคธุรกิจ การค้าและอุตสาหกรรม สามารถถ่ายโอนทรัพยากรอกรจากชุมชนเพื่อเดียงดูเมืองและส่งออกต่างประเทศ จึงมีฐานะร่ำรวย ในขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศไทยจะทำหน้าที่ส่งวัสดุคงทน สินค้าเกษตรและแรงงานราคาถูกให้รายทุน จึงอยู่ในฐานะเสียเบร์บันและยากจน

ดังนั้นการพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา แม้ว่าจะประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างดี ตัวเลขรายได้ประชาชาติสูงขึ้น การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมสูงขึ้นอย่างน่าพอใจแต่มีผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจในชั้นบนทสูญเสียไป ประชาราษากจน การอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองมีมากขึ้น ศักยภาพในการพัฒนาในชั้นบนลดลง ชนบทไทยแทนจะล้มละลาย เนื่องจากรายจ่ายมากกว่ารายรับ มีหนี้สินมาก many รายถึงกับต้องสูญเสียที่ดินเพื่อชำระหนี้ จนเพิ่มจำนวนมากขึ้น อย่างรวดเร็วในขณะที่คนรายมีจำนวนน้อยและกระจุกตัวอยู่ในเมือง ดังนั้นผลของการพัฒนาจึงไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความยากจนของคนส่วนใหญ่ เนื่องจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม (สวัสดิ์ มงคล, 2531: 121) ประกอบกับภัยธรรมชาติทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาต่างๆเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณและเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญญาเสพติด ปัญหาโสเกตี ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการว่างงานและปัญหา

สิ่งแวดล้อม เป็นต้น สถานการณ์เช่นนี้ทำให้รัฐต้องปรับนโยบาย ในการพัฒนาประเทศใหม่จากการเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป็นการพัฒนาทางด้านสังคมควบคู่กันไป โดยเน้นการกระจายอำนาจไปยังภูมิภาคท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อสร้างสภาพแสมุดของการพัฒนาและเน้นไปที่การพัฒนาของชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า ชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ สามารถคิดและวิเคราะห์ แสวงหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความเป็นอิสระที่จะกำหนดทิศทางหรือวิถีชีวิตของตนเองได้ (ดิเรก ฤกษ์หาราย, 2523:8-9)

สำหรับการพัฒนาของชุมชน การมีองค์ประกอบของน้อย 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งผลิตเพื่อพ่ออยู่ พอกินที่เหลือจึงขายและขายอย่างรู้เท่าทัน ไม่เดียบปรีบไม่ขาดทุน ไม่มีหนี้สิน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในชุมชน โดยการจัดตั้งกองทุนต่างๆ และองค์กรทางเศรษฐกิจขึ้น เพื่อรับรองระบบเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ

2. องค์ประกอบด้านระบบวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วยความเอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีระบบครอบครัวและเครือข่ายหมู่บ้านที่มั่นคง มีระบบความเชื่อทางศาสนา วัด พระ ผู้นำอาวุโส ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชุมชนเป็นหลักยึดเหนี่ยวไม่ให้หมู่บ้านแตกสลาย

3. องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี มีความสามารถในการซ่อมแซมและปรับปรุงเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน

4. องค์ประกอบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนต้องรู้และเข้าถึงข้อมูลทางทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม เกิดสำนึกร่วมกันในการรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศชุมชนให้มีความสมดุลและยั่งยืน (อนงค์ น้ำดูด, 2531: 25-30, ประเทศไทย, 2531: 72-77 และ เฉลิมชัย ห่อนาค, 2531: 3-4)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ “แผนพัฒนาชานบทแนวใหม่” มีเป้าหมายสำคัญให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและพัฒนาองค์กรชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ (วิทยากร เชียงกุล, 2526: 52-56) ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งเสริมให้หมู่บ้านและท้องถิ่นต่างๆ ฟื้นฟูพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็ง ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการสร้างฐานเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้ ด้วยการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการในพื้นที่เป็นสำคัญ เน้นการรวมพลังในการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน สนับสนุนให้มีการรวมพลังทุกภาคส่วนในท้องถิ่น นารวมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถ

พึงตนเองได้ในที่สุด โดยกำหนดให้องค์กรเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน ซึ่งจะประกอบด้วยคน ในชุมชนที่เข้ามาร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความสมัครใจ และดำเนินการโดยชุมชนเพื่อ ชุมชนอย่างแท้จริง

องค์กรชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กร เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ที่มีการ จัดระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวมให้ถูกต้อง ไปด้วยดี องค์กรลักษณะนี้เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมาเพื่อสืบทอดเชิงวัฒนธรรม ให้ชุมชน ให้สามารถพึงตนเองได้ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมให้คงอยู่ ยาวนาน (กาญจนา แก้วเทพ, 2540: 11-13) การที่องค์กรชุมชนจะดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้นั้นจะต้อง มีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนตนเองให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนและ สามารถแก้ปัญหาต่างๆที่หลังให้ผลเข้ามายังชุมชนในรูปแบบใหม่ สถานการณ์ใหม่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เมื่อว่าจากจะยากลำบากกว่าและต้องอาศัยเวลาและความอดทนมากกว่าก็ตาม (กฎ รัตน์ สุธรรม, 2546:34) องค์กรชุมชนจะต้องดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและมีพลัง เป็นพลังของคนใน ชุมชนที่มาร่วมตัวกันด้วยใจสมัครเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองและสร้างอำนาจต่อรองในการ เปลี่ยนแปลงแก้ไขสถานการณ์ของพวากษาเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ปรึกษาหารือและ วางแผนร่วมกัน ในอันที่จะได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการเข้าร่วมในกระบวนการ เปลี่ยนแปลงอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน เป็นการรักษาความเป็นธรรมให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

ในปัจจุบันองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทำให้ชุมชนพึงตนเองได้มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆหลาย กลุ่ม หลายประเภทด้วยกันแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้นมา ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สวัสดิการและสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มสวัสดิการชุมชน เป็นการตั้งกองทุนเพื่อเป็นสวัสดิการ แก่สมาชิกด้านการรักษาพยาบาล กลุ่มเกษตรกรผสมผสานตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ บริโภคภายในครอบครัว กลุ่มทอผ้าตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาธุรกิจของกลุ่ม เป็นต้น กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ เมื่อจะตั้งขึ้นมาเกี่ยวกับหลากหลายประเภท แต่ต่างมีจุดประสงค์ลักษณะกัน คือ เพื่อแก้ปัญหารือ ทางการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตตลอดจนความเป็นอยู่ของตน มีความมุ่งหวังที่จะให้คุณภาพชีวิต ของคนดีขึ้น สามารถลดต้นทุนการผลิต ลดการเอาไว้เปรียบจากนายทุน สามารถควบคุมคุณภาพแล

ทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่และสามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสำคัญ คือ การพึ่งตนเองได้ทั้งสิ้น

การรวมกลุ่มกันจัดทำเป็นองค์กรที่เข้มแข็งสามารถดำเนินกิจกรรมบนบรรด วัตถุประสงค์ จนสามารถทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีหลายองค์กรครอบคลุมทุกภาคของประเทศไทย เช่น ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกลุ่มนักการข่าว ธนาคาร โภ-ระบะบีอ ภาคตะวันตกมีกลุ่momทรัพย์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพื่อ การเกษตร เป็นต้น

ในการได้มีองค์กรที่ประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็งในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ อย่างเป็นรูปธรรมหลายองค์กรด้วยกัน เช่น กลุ่มสังคมออมทรัพย์ ดำเนินน้ำใจ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความจำเป็นของชีวิตในชุมชน สร้างสวัสดิการให้คนในชุมชน โดยการระดมทุนในชุมชนเพื่อเป็นสวัสดิการเกี่ยวกับชีวิตของสมาชิก หรือ ก่อการออมทรัพย์แบบพัฒนาครัวเรือนชีวิต ให้สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล อาชีวศึกษา ฯลฯ และการดำเนินกิจกรรมอื่นๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น สร้างแหล่งเงินทุนขึ้น ในหมู่บ้านเป็นแหล่งกู้ยืมเงิน จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าภายในหมู่บ้าน เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ จากพ่อค้า (ศูนย์มานุษยวิทยาตรินทร์, 2544: 20-27) การรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งทำให้มีอำนาจต่อรอง กับองค์กรธุรกิจอื่นๆ ได้อย่างดี นอกจากนี้มีกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านคีริวงศ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีกองทุนสามารถสร้างสวัสดิการให้คนเองและครอบครัวสามารถเข้าใช้และตาย แม้เมื่อเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ใน พ.ศ.2531 กองทุนกี้สามารถให้ความช่วยเหลือสมาชิกจนพ้นวิกฤตไปได้ (พรพิไล เลิศวิชา, 2532: 1-101) บางองค์กร ได้รวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาระดับชาติ ร่วมกันคิด แก้ปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนสามารถสั่งสม ประสบการณ์ภูมิปัญญามากขึ้น มีระบบการออมและสะสมทุนจนมีมากพอที่จะยกระดับอาชีพของตนจากธุรกิจชุมชนเป็นอุตสาหกรรมชุมชน ดังเช่น อุตสาหกรรมน้ำมันในชุมชน ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับชุมชนบางเสรียง อ.คุนเนียง จ.สangkhla เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการมาเป็นเวลา ยาวนาน ซึ่งของชุมชนนี้มีที่มาจาก คำว่า บ้าน หมายถึง คลอง ส่วนคำว่าเสรียง หมายถึง ต้นเสรียง ซึ่งในสมัยก่อนมีต้นเสรียงอยู่ต้นหนึ่งมีขนาดลำต้นสูงใหญ่มากขึ้นอยู่ที่ปากคลองบางเสรียง บริเวณ ทางแยกหรือทางเข้าคลอง ชาวบ้านจึงเรียกชุมชนของตนว่า บ้านบังเสรียง ภายหลังชาวบ้านเรียก ชุมชนของตนเองจนเคยชินว่า ชุมชนบังเสรียง ต่อมาใน พ.ศ.2537 ได้ยกฐานะเป็น องค์กรบริหาร ส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสถาปัตย์ตัวบ้านและองค์กรบริหารส่วนตำบล มีเนื้อที่ประมาณ 69.97 ตารางกิโลเมตร (43,371 ไร่)

วิถีชีวิตของคนในชุมชนในอดีต ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกผัก ปลูกพืช และทำประมงชายฝั่ง โดยมีป้าหมายการผลิต เพื่อการบริโภคเป็นหลักสำคัญ เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขาย เพื่อให้ได้เงินมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น วิธีการผลิตใช้ แรงงานคน และสัตว์เลี้ยง สามารถพึ่งพิงทรัพยากรภายในชุมชนได้อย่างสมบูรณ์ เพราะระบบนิเวศ ยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพืช สัตว์ ผลไม้ ให้คนแสวงหาเพื่อบริโภคได้อย่างพอเพียง มีการ ซ่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชนเป็นอย่างดี มีวัฒนธรรมที่ดีงาม 予以ดีผู้คนเข้าด้วยกัน วิถีชีวิตของคน จึงเรียบง่ายและผ่อนคลายยิ่ง

ผลของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ทำให้วิถีชีวิตของ คนในชุมชนบังเสรียงเปลี่ยนไป เพราะทิศทางการพัฒนามุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้คนหันมาเน้นการผลิตเพื่อขายเป็นสำคัญ มีการใช้พืชพันธุ์ใหม่ ใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช เพื่อเร่งผลผลิตให้มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาในอนาคต ส่งผลโดยตรงต่อ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน คนบังเสรียงเคยปลูกพืชเพื่อขายเป็นอาชีพหลักแต่การยึดติดกับ ตลาดซึ่งมีความเสี่ยงสูง ทำให้ต้องเลิกปลูกในที่สุด เพราะผลผลิตราคาตกต่ำมากโดยทันที การ แทนเพาะปลูกพืชโดยทันที ไม่ว่าจะเป็นราคาน้ำดื่ม ปุ๋ยเคมีและการใช้ยาปราบศัตรูพืชเกินปริมาณที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง ทำลายระบบนิเวศให้เสื่อม โกร姆 พืชและสัตว์ที่เป็นอาหารลูกทำลายลดจำนวนลง จนคนในชุมชน ไม่สามารถพึ่งพิงทรัพยากรในชุมชนได้ดังเช่นอดีต

ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นทำให้การขายผลผลิตเริ่มขาดทุน การใช้สารเคมีอย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้คนในชุมชนเจ็บป่วยกันมากขึ้นและขาดเงินออมจากการขายผลผลิตไม่มีกำไร เมื่อไม่มีเงินออมพอเพียงในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคมาใช้ในครัวเรือน ไม่มีเงินพอเพียงในการรักษาพยาบาล และส่งเสียบุตรหลานเรียนหนังสือ ในที่สุดต้องถูกห้ามเขียนสิน หลายครอบครัวมีหนี้สินและกล้ายาเสพเป็นแรงงานรับจ้าง สภาพเช่นนี้ทำให้ชุมชนอ่อนแอไม่สามารถพัฒนาได้อีกต่อไป ในขณะที่รัฐให้ความช่วยเหลืออย่างเชื่องช้า ไม่ทันเหตุการณ์ สภาพของชุมชนจึงเสื่อมโทรมไปเรื่อยๆ เกิดปัญหามากมาย ทั้งเรื่องการทำกิน ปัญหาสังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในที่สุดคนในชุมชนจึงต้องหาหนทางช่วยเหลือตนเอง โดยมารวมกันกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนแทนอำนาจจารัส

การรวมกันของชุมชนบางแห่ง เช่น ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากคนในชุมชนเห็นว่า ผลผลิตของตนถูกนายทุน เอารัคเอาเบรียบกู้ค่าตามไขข้อเรียกคืนปีกับปลดอดสารพิษ ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในระยะแรกจึงเกิดกลุ่มอื่นๆ อีกหลายกลุ่มตามสภาพปัญหาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านนาความผลิตเครื่องแกง และกลุ่มนูรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์์มทะเลชุมชนบ้านโภกเมือง เป็นต้น โดยคนในชุมชนจะยึดหลักการพัฒนาเพื่อคนในชุมชนตามตระหนักรู้ว่าการที่จะต่อสู้และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ดำเนินมาในชุมชนตามระบบทุนนิยมนั้น ชุมชนจะต้องรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นในรูปองค์กรต่างๆ อย่างเข้มแข็ง มีเป้าหมาย เจตนารวมกลุ่มและอุดมการณ์อย่างเดียวกัน นำพัฒนาชุมชนของตนให้มีความเจริญ คนในชุมชนจะได้อยู่กันอย่างร่วมเย็นเป็นสุข ดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางความเชี่ยวกรากของระบบทุนนิยมที่ให้คนเข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็วและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ

ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนบางแห่ง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่นจังหวัดสงขลา หลายองค์กรชุมชนเข้มแข็งจนสามารถพัฒนาได้ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์์มทะเลชุมชนบ้านโภกเมือง เป็นต้น ดังนั้น โจทย์วิจัยก็คือ องค์กรชุมชนเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร มีเหตุปัจจัยใดบ้างที่เกื้อหนุนให้องค์กรพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นองค์กรที่เข้มแข็งจนชุมชนสามารถพัฒนาได้ องค์กรชุมชนกับการพัฒนาของมีลักษณะเป็น

อย่างไร สามารถแก้ไขวิกฤติที่เกิดขึ้นและพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร ผลที่เกิดจาก การศึกษาจะสามารถนำมาสรุปเป็นบทเรียนในการพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนา ชุมชนของไทย ได้อย่างเหมาะสม ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการเกิดและพัฒนาการขององค์กรชุมชน
2. ศึกษาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาองค์กร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาชุมชนที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นสามารถจัดตั้งและ พัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งจนสามารถพัฒนาองค์กรได้ โดยทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนบางแห่งใน อำเภอควนเนียง จังหวัดสระบุรี

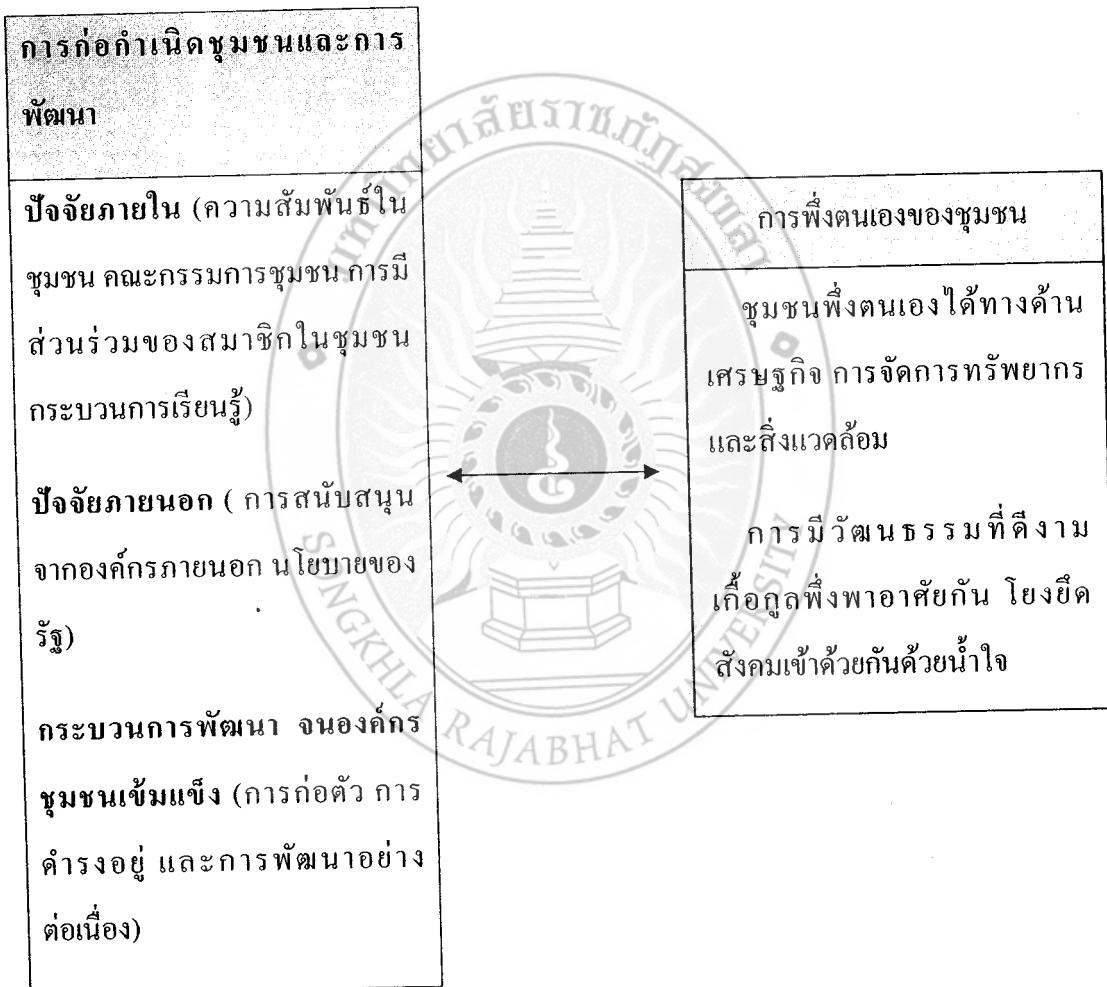
กรอบคิดการวิจัย

1. กรอบคิดเกี่ยวกับการดำเนินด้วยการพัฒนาการขององค์กรชุมชนบางแห่ง จะศึกษาตื้นๆ แล้ว เกิดจากเหตุปัจจัยอะไร ชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาของตนเองอย่างไร ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกมี ส่วนใดส่วน哪 ที่ส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนเป็นองค์กร ได้อย่างไร พลังของชุมชนช่วยส่งเสริมสร้างให้ องค์กรเข้มแข็ง จนสามารถพัฒนา ได้อย่างต่อเนื่องจนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาองค์กรให้สุด อย่างไร

2. กรอบคิดการพัฒนาองค์กรชุมชน โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพการดำเนินการของ องค์กรชุมชน อย่างเข้มแข็งต่อเนื่องจนทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาองค์กรให้สุดในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถพัฒนาองค์กรให้ทั้งด้านการผลิต การจำหน่าย และการตลาด ในรูปแบบ เศรษฐกิจพอเพียง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์กรสร้างอาชญาต์ร่องกับ ผู้รับผิดชอบภาครัฐชนมีอำนาจและสิทธิในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ด้านสังคม วัฒนธรรม คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักในประเทศ โดยผ่านวัฒนธรรมชุมชนที่คนในชุมชนริเริ่ม พื้นที่ใหม่ เป็นวัฒนธรรมช่วยเหลือกัน มีมิตรไมตรีและมีน้ำใจต่อกัน เป็นต้น

เพื่อให้เห็นกรอบคิดการทำวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอกรอบคิดในรูปของแผนภาพดังนี้

กรอบคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบคิดการวิจัยของค์กรชุมชนกับการพัฒนาของชุมชนบางแห่ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบล โดยมีเป้าหมายที่ เป็นอันเดียวกับชุมชนและกระทำการเพื่อชุมชน เป็นตัวแทนของชุมชนในการรักษา พลประโภชน์และคลี่คลายปัญหาของชุมชนทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและระยะยาว กลุ่มที่จัดตั้งมีสอง ลักษณะ คือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีกฎหมายรองรับ แต่อาจมีระเบียบรากการหรือ ระเบียบของกลุ่มที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น อย่างเป็นทางการซึ่งตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับ

การพัฒนา หมายถึง ความสามารถดำเนินอยู่ได้อย่างอิสระ ช่วยตนเองให้ได้มากที่สุด โดย ไม่เป็นการคนอื่นมากเกินไป มีความมั่นคงและพอใจในชีวิต ซึ่งการพัฒนาจะได้นำมิทั้งในระดับ บุคคลและชุมชน การพัฒนาของต้องสามารถผันเปลี่ยนไปตามเวลาได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ตลอดเวลาและสมดุล

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการ ได้อย่างต่อเนื่องและ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อขึ้นเรื่อยๆ เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถเชื่อมกับสภาวะวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ชุมชนบางแห่ง หมายถึง ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตปักครองขององค์กรบริหารส่วน ตำบลบางแห่ง อำเภอโนนเนียง จังหวัดสงขลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการพัฒนาขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ที่นำไปสู่การพัฒนาของชุมชนอย่าง เป็นรูปธรรม
2. เป็นข้อมูลสำหรับผู้กำหนดนโยบาย แผนงานโครงการ ได้ใช้ในการกำหนดรูปแบบและ วิธีการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรชุมชน
3. คนในชุมชนได้เรียนรู้ สร้างเครือข่าย และอุดหนทเรียนร่วมกันในการแก้ปัญหา โดยคน ในชุมชนเอง

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่ององค์กรชุมชนกับการพึ่งตนเองนั้น มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองโดยองค์กรชุมชนนั้น มีหลายแนวคิดที่สามารถอธิบายพัฒนาการดังกล่าวได้อย่างดี ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

แนวคิดการวิจัย

สำหรับแนวคิดที่สำคัญที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษารั้งนี้ มี 3 แนวคิดด้วยกัน คือ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการมีส่วนร่วม เมื่อจากเชื่อว่าเป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เชื่อว่าชุมชนมีวัฒนธรรมของตนมาตั้งแต่ดั้งเดิม เป็นอุดมการณ์ที่รวมคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมแตกต่างกันในวิถีชีวิตทั้งในด้านการผลิตและการแสดงความรื่นเริง แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นของประเทศไทย รูปแบบ แต่มีลักษณะร่วมกันคือความพอเพียงและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ มีวัฒนธรรมของการเป็นญาติมิตร มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยบีดคนในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างหนาแน่นและมีความสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่ของชุมชน อย่างไรก็ตาม แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน กำลังถูกคุกคามจากแนวคิดทุนนิยมแบบสุดโต่ง ระบบทุนนิยมทำให้ผู้คนนิ่งถึงการเป็นเจ้าของและการบริโภคต่ำ ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันประกอบด้วยคุณค่าและศาสนา ชุมชนและสังคมปัจจุบันมีปัญหา โดยเฉพาะการสืบสานความเชื่อของหนุ่มสาวภายในชุมชนและคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นปัญหาจากการระบบการศึกษาและสื่อที่เข้าครอบงำระบบความคิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนบุชาพลประโยชน์จากการศึกษาและสื่อที่เข้าครอบงำระบบความคิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนบุชาพลประโยชน์ทางวัฒนธรรม ปราศจากคุณธรรม ไม่มีน้ำใจ แหงงขัน แย่งชิง เอารัดเจาเปรียบกันในสังคม ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง ดังนั้นทางออกในการพัฒนาชุมชนที่จะให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ จะต้องเริ่มจากวัฒนธรรมชุมชน เพราะเป็นการพัฒนาที่มาจากวิถีชีวิตของคน มาจากใจของคน ในสังคม เป็นใจที่มี

ความเอื้ออาทรต่อ กันนั้นญาติมิตร ผู้กพันกันด้วยน้ำใจฟังลึกจนเป็นจิตวิญญาณของคนไทยที่ว่าไปซึ่งเป็นปัจจัยที่เกื้อภูมต่อการดำรงอยู่ทางเศรษฐกิจของคนในสังคม ดังนั้นแม้ว่าในปัจจุบัน วัฒนธรรมชุมชนจะถูกคุกคามจากระบบทุนนิยมอย่างรุนแรง จนตกอยู่ในภาวะเสื่อมถอย แต่ วัฒนธรรมชุมชนสามารถรื้อฟื้นได้ สร้างใหม่ได้ สามารถเลือกรับสิ่งที่ดีจากโลกภายนอกได้ รับ ส่วนนบจากโลกภารกิจที่ได้รับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัยได้ โดยสามารถรักษาจิตวิญญาณแบบ เอื้ออาทรและความมีน้ำใจเอาไว้ได้ ดังนั้นการพัฒนาต้องทำให้วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง ให้ ชาวบ้านรู้สำนึกรักสานะและความสำคัญของตน เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของตน เห็นน้ำใจสำคัญ กว่าเงิน สำคัญกว่าอำนาจ เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมสำคัญกว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจ ซึ่ง จะส่งผลให้คนในชุมชนมีความสำคัญมากขึ้น การปลูกให้คนมีจิตสำนึกระเห่นนี้ คนในท้องถิ่นจะต้อง ค้นหาความดีที่มีอยู่ในชุมชน และจัดองค์กรชุมชนโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สิ่ง เหล่านี้คนในชุมชนจะต้องทำกันเอง มีปัญญาชนของชุมชนเป็นผู้นำ ไม่ใช่ให้คนอื่นมาทำ คนอื่น เป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น(ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและวันวร ระบุ, บรรณาธิการ, 2555:8-145) เมื่อ วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ จะสำเร็จได้ไม่ยาก แนวคิดนี้ได้รับการพิสูจน์ชัดเมื่อระบบทุนนิยมไหลเข้ามายังชุมชน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตรของคน ในชุมชนอย่างมากแต่คนในชุมชนกีสามารถดำรงอยู่ได้ แม้ว่าจะต้องพึ่งพิงตลาดทุนมากขึ้นก็ตาม เพราะชุมชนมีระบบเศรษฐกิจของตนเอง เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ครัวเรือนและชุมชนเป็น หน่วยการผลิต มีเป้าหมายการผลิตเพื่อการดำรงอยู่ของครอบครัวและชุมชน แม้จะมีการผลิตเพื่อ ขายก็เพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว ไม่ได้เพื่อกำไรสูงสุด ที่จะทำให้เกิดแก่งแย่งทัพยากรจนทำ ให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเสื่อมคลายลง แม้ว่าในระบบหลังกระแสทุนนิยมจะมีบทบาทต่อ ชุมชนชัดเจนขึ้น มีโครงงานขนาดเล็กเกิดขึ้นในชนบท ชาวบ้านกีปรับตัวได้ดี เข้าสู่งานบริการและ การค้ามากขึ้น โดยรักษาระบบทเดิมไว้ได้ กายในชุมชนยังคงมีน้ำใจเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการจัดสรรและแบ่งปันผลผลิตที่สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น การจัดการกลุ่มออม ทรัพย์ การแลกเปลี่ยนซื้อขายในตลาดนัด เป็นต้น ซึ่งยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อ กันมากกว่าความ ขัดแย้ง(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2547:7-23) จึงเห็นได้ว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน สามารถอธิบายการ เกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุ ปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้อย่างดี

2. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงนิพนธ์คำว่าสืบต่อแนวทางการดำเนินชีวิตให้กับประชาชน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของคนไทย ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ประเทศ ให้สามารถใช้ชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างสมดุลท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ให้มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ซึ่งตรง "ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบี้ยนผู้อื่น" เดินทางสายกลาง มีความพอเพียงกับตนเอง ครอบครัวและชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างดี

ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ 2 เสื่อน ไช ดังนี้

1) ความพอประมาณ มีรากฐานความคิดมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าในข้อที่เรียกว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง ซึ่งหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบี้ยนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนี้ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่ว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ เช่น ความมีเหตุผลในการบริหารความเสี่ยง ซึ่งจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่ กับการพึ่งพิงภายนอก ถ้าพึ่งพิงภายนอกมากความเสี่ยงจะสูง แต่ได้รับผลประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนตามทฤษฎี comparative advantage คือ ผลิตในสินค้าที่ตนเองถนัดแล้วนำมาแลกเปลี่ยน กัน แต่ว่าขาดความมั่นคง ในทางตรงกันข้ามถ้าพึ่งพิงภายนอกน้อย ก็จะเสียประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนแต่มีความมั่นคงสูง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งในสิ่งที่เหลือเป็นเศรษฐกิจการค้าหรือผลิตเพื่อขาย และนำเงินมาซื้อสินค้าที่ผลิตเองไม่ได้(สมชัย จิตสุขน, 2549:4)

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นจึงต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ โลกเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็wtองเรียนรู้ตามของใหม่ รู้เท่าทันและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ต้องมีสติและมีสุขภาพที่แข็งแรง (พารณ อิศรเสนานา ณ อยุธยา, 2549:4) ซึ่งจะสามารถดำเนินตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมั่นคง

ทั้งนี้จะต้องมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ คือ

1) ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2) คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนจะต้องเน้นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง เป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้าน สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศิ่งแวดล้อม หรือความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) ด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข เป็นสังคมที่คนในชุมชนพึงคนเองได้ คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจอ่อนโยน ประณีต ประณีต ห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่ตั้ง ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และต้องเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้คนรวมตัวกันอย่างเห็นiyawann เกิดพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มนayeiyuทุนที่เข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในชุมชน และมีอิสระในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเสรีเพื่อให้ชุมชนเกิดความมั่นคงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ความรุ่งเรืองและสันติสุขในชุมชนก็จะเกิดขึ้นอย่างถาวร

2) ด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด อดออม ไม่ฟุ่มเฟือยจนตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม โดยมีข้อปฏิบัติที่สำคัญ คือ ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต รู้จักพอ พอดี พอดี พอประมาณและพอใจ มีความเมตตาอ่อนโยนต่อคน ช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบี้ยนซึ่งกันและกัน มุ่งประกอบสัมนาชีพด้วยความยั่งยืนมั่นเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต ให้หากาความรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพจนสามารถพึ่งตนเองได้ พ่อoy พอกิน พอกิน ใช้โดยไม่เดือดร้อน

3) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความชั้นหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน แนวคิดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรก เมื่อ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ การพัฒนาประเทศไทยจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอ มีพอกิน พอกใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น ก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประยุกต์แต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป ” (มูลนิธิชัยพัฒนา,2550)

4) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักการความยั่งยืนรวมทั้งสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุในห้องถังที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อม ต้องช่วยกันบำรุงรักษา รวมทั้งการฟื้นฟู เพื่อความสมบูรณ์ของคนในชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียง

5) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามายังชุมชนมีทั้งสิ่งที่ดีงามและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของกฎมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับสภาพลุมพื้นที่อากาศและประชาชนในห้องที่ซึ่งมีภัยณะแตกต่างกันมาก และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากกฎมิปัญญาของคนในห้องถังเอง (ศิริพร พงศ์ศรี โภจน์,2550:21-34)

กล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมอาชีพใดก็ ต้องยึดถือวิถีชีวิตไทย อยู่อย่างเรียบง่ายตามอัตลักษณ์ อยู่อย่างพอ มีพอกินพอใช้ อย่าฟุ่มเฟือยอย่างไร ประโยชน์ อย่าใช้วัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีพ เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข ร่มเย็น ดังนั้นการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำความเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะช่วยให้เห็นภาพของการดำรงอยู่ และการพัฒนาของชุมชนจนสามารถพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี

3. แนวคิดการมีส่วนร่วม การพัฒนาชุมชนของตน โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา วางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันดำเนินงานตามแผน ประเมินผลและวิเคราะห์ปัญหา

อุปสรรคตลอดจนปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างราบรื่นหรือมีอุปสรรค การเข้าร่วมในลักษณะนี้ ต้องเป็นการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น มีป้าหมายเดียวกันที่จะพัฒนาชีวิตของพากษาให้ดีขึ้น ที่สำคัญจะต้องมีพลังในการตัดสินใจโดยผ่านองค์กรที่เข้มแข็ง มีอิสระในการกำหนดความต้องการของชุมชน มีอำนาจในการตัดสินใจและควบคุมทรัพยากร เพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สามารถควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดวิถีการดำเนินชีวิต ได้ด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี และพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ความสามารถและการจัดการ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ได้ โดยการทำงานต้องเน้นในรูปขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งจะมีพลังที่จะพัฒนาและต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กมรรตัน สุธรรม, 2546: 35-36)

แนวคิดทั้ง 3 แนวคิดดังกล่าวข้างต้น มีจุดเด่นที่คล้ายคลึงกันคือ การให้ความสำคัญกับคนภายในชุมชนและเชื่อว่าคนในชุมชนมีวัฒนธรรมที่ดีงามที่สืบทอดกันมา แต่ไม่ได้หมายความว่าคนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียนรู้ สุขสงบและผ่อนคลายยิ่ง แม้ว่าวัฒนธรรมชุมชนจะมีระบบทุนนิยมแทรกตัวเข้ามา ทำลายจนเต็มถอยไปบ้างในระยะต่อมา แต่สิ่งเหล่านี้สามารถฟื้นฟูได้และการพัฒนาที่ยึดหลักวัฒนธรรมชุมชน จะเป็นแนวทางที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคง ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าการใช้แนวคิดเหล่านี้เพื่อตอบโจทย์การวิจัย จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของชุมชน มากกว่าการดำเนินวิถีชีวิต การปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่และการพัฒนาอย่างมั่นคงของชุมชน ได้อย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาของ สงบ ส่งเมือง (2546 : บทคัดย่อ) เรื่องเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยภาคใต้ ในรอบห้าศวรรษที่ผ่านมา พบว่า นับตั้งแต่ส่งกรมโลกรครั้งที่สองเป็นต้นมาจนปัจจุบัน ชุมชนหมู่บ้านในภูมิภาคของไทย รวมทั้งภาคใต้ถูกกลืนเข้าสู่โครงสร้างของระบบทุนนิยมโลก อย่างสมบูรณ์ แต่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาอย่างมั่นคงของชุมชน ต่อไป โดยเฉพาะทางภาคใต้ มิได้ตอกย้ำในภาวะวิกฤตที่รุนแรงตามภาคเมืองหรือรัฐและทุนตามไป ด้วยเฉพาะทางภาคใต้ มิได้ตอกย้ำในภาวะวิกฤตที่รุนแรงตามภาคเมืองหรือรัฐและทุนตามไป ด้วยที่เป็นเช่นนี้ เพราะชุมชนหมู่บ้านไทยคุ้นเคยกับวิถีชีวิตที่เป็นปกติสุขแบบพ่อเพียง มี

ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนภายในและภายนอกชุมชน ให้ระบบธรรมชาติและภูมิปัญญาประดิษฐ์คิดค้นสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจตลอดมาในลักษณะของธรรมชาติศึกษา จึงเป็นชุมชนหมู่บ้านที่มีกระบวนการถ่ายทอด เรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนชุมชน และธรรมชาติทั้งใกล้และไกลอย่างจัดเจน มีประสบการณ์ดีความสามารถและศักยภาพที่จะรับถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์จากทั่วภายในและภายนอกชุมชนได้ในระดับต่างๆ ตามพลังและความเข้มแข็งของทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพวากษา เพื่อปักป้องรากษารวิถีวิถีแบบชุมชนนิยมเอาไว้กล่าวคือ สร้างชุมชนหมู่บ้านให้พอเพียง เข้มแข็ง เป็นไหพัฒนาได้อย่างมีอนาคตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในปัจจุบันได้ถ่ายทอดเอกสารรวมวิธีการผลิต การบริหารจัดการ รวมทั้งการใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิมมาประยุกต์ สร้างองค์กรของชุมชนหมู่บ้านใหม่ ในรูปของกลุ่ม ชุมชน สมาคม ประชาคม และเครือข่าย เพื่อต่อรองกับภาครัฐและทุนที่มีการรวมศูนย์เข้มข้นมากขึ้นอีกด้วย

พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องเส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกระแสทุนนิยม พ布ว่า กระบวนการพื้นฟูระบบเศรษฐกิจชุมชนเกิดจากการทำงานร่วมกันของกลไกที่สำคัญคือ การสร้างจิตสำนึกระดับชุมชนซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการพื้นฟูระบบเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งยังเกิดจากกลไกเชิงอุดมการณ์ที่ทำให้ชุมชนให้ความหมายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในลักษณะเดียวกัน เพราะอุดมการณ์ของการพัฒนาจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและแนวทางของการพัฒนา ในขณะที่กลไกการจัดระบบเบื้องบรรทัดฐาน ได้ทำให้แบบแผนของพฤษศาสตร์ และความสัมพันธ์ในกระบวนการพัฒนา เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับอุดมการณ์และเป้าหมายของการพัฒนา รวมทั้งมีการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานดังกล่าว นอกจากนี้การพัฒนาซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน องค์กรทางเศรษฐกิจของชุมชน รัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งจะต้องมีกลไกในการจัดระบบเบื้องต้น ความสัมพันธ์ในกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรดังกล่าวอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลไกการผลิตซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งที่เป็นการผลิตซึ่งในเชิงอุดมการณ์และ การผลิตซึ่งหน้าที่

กมรัตน์ สุธรรม (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องพลวัตชุมชนกับการพัฒนาในภาคตะวันตก พบว่า พลวัตของชุมชนในช่วงบุกเบิกเป็นชุมชนที่มีระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมหรือแบบพอเพียง สามารถพัฒนาได้ในด้านปัจจัยสี่ในระดับสูง โดยมีปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาอย่างไร่แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนประชากรน้อย และความสัมพันธ์แบบเครือญาติภายในชุมชน ชุมชนในช่วงขยายตัวได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากปัจจัยภายนอกได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตที่เน้นการผลิตเพื่อขาย ทำให้ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจแบบพัฒนา ระดับการพัฒนาในด้านปัจจัยสี่ลดลงต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น ชุมชนเกิดวิกฤติในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ชุมชนในช่วงปรับตัวได้มีการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาอย่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน สำหรับปัจจัยเงื่อนไขที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแบบเครือญาติ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในด้านวิชาการ บุคลากร และงบประมาณ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งกับการพัฒนาของชุมชนนั้น พนว่าองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีบทบาทที่สำคัญในชุมชนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านการพัฒนาอย่างด้านเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนมีแหล่งเงินทุนของตนเอง ชุมชนสามารถจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับสมาชิก ในการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาอย่างด้านทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน เพื่อเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน โดยการสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการใช้สิทธิของชุมชนในการต่อรองเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน การพัฒนากระบวนการนิเวศน์ให้กลับคืนสู่ความสมดุล การสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ และทำให้ชุมชนเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจชุมชน ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สุวิทย์ ชีรศาสตร์ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488-2544 พบว่า เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานในยุคก่อนพีพีพอลิชย์(ก่อน พ.ศ.2503) เป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง เกื้อหนูกันร่วมกัน เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติ รอบๆ ชุมชนกว้างเรือนผลิตทุกอย่างที่บริโภค มีการสมดุลระหว่างการผลิต การเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และ

การบริโภค มีความเข้มเพื่อเพื่อแพร่ขยายเหลือกันในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเศรษฐกิจการตลาด เพราะ (1) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ของประชากรอีสาน (2) การขยายตัวของทุนนิยม (3) การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (ถนน เชื่อม ไฟฟ้า) และการปรับคอมมูนิตี้ (4) นโยบายการผลิตเพื่อการส่งออก เศรษฐกิจ การตลาดในยุคพืชพาร์ชิปส่งผลให้เกิดการผลิตเพื่อขายเป็นอย่างมากทั้งข้าวและพืชไร่ การลง ขายและการแลกเปลี่ยนแรงงานลดลงอย่างมาก มีการขยายแรงงานต่างด้วยมากขึ้น อาชีพเปลี่ยนไป แขกและการแลกเปลี่ยนแรงงานลดลงอย่างมาก มีการขยายแรงงานต่างด้วยมากขึ้น อาชีพเปลี่ยนไป จากที่เกือบทุกคนเคยทำเฉพาะการเกษตร ก็ถูกเปลี่ยนเป็นอาชีพการเกษตรเพียงร้อยละ 51.6 อาชีพ นอกเกษตรร้อยละ 23.1 และอาชีพผสมร้อยละ 25.3 สาเหตุสำคัญที่ชาวบ้านชนบทอีสานไปทำ อาชีพนอกเกษตรเพิ่มขึ้นมาก เพราะรายได้จากการเกษตรที่เป็นเงินสดมีเพียงร้อยละ 41.6 ของ รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน ครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15.77 ในปี 2496 เป็นร้อยละ 70.8 ในปี 2543 เพราะรายจ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้นมาก รายได้ก็เพิ่มขึ้น แต่ไม่ค่อยแน่นอน อัน นี่เองมาจากการไม่แน่นอนของราคากลางผลผลิตและสภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งว่าจะระหว่างรายได้ของ คนรายกับคนจนมีมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อม โกรธลงอย่างรวดเร็ว

จิรากรณ์ สถาปนิเวศน์ (2546:บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้านภาคเหนือ ตอนล่าง พนव่า เศรษฐกิจหมู่บ้านในเขตภาคเหนือตอนล่างในยุคประมาณต้นศตวรรษที่ 20 มี ลักษณะพอดีกับ การผลิต การกระจาย และการบริโภค ผลผลิตหมุนเวียนอยู่ในชุมชนและระหว่าง ชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนประชากรน้อย ตลอดจนวิถีธรรมเนียม ปฏิบัติในชุมชน ล้วนเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์อย่างดีในชีวิตของชาวบ้าน ประมาณ กลางศตวรรษที่ 20 เศรษฐกิจของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงจากแบบพอดีกับมาเป็นเศรษฐกิจการตลาด สายไหมของการเปลี่ยนแปลงมีหลายประการ เช่น 1) นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการก่อสร้างโครงสร้าง พื้นฐานทางเศรษฐกิจเพื่อขยายการส่งออก 2) การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตภูมิภาค 3) การ ขยายตัวของระบบทุนนิยม 4) การขยายตัวของเทคโนโลยีและวัสดุ 5) ความเสื่อมถอยของ วัฒนธรรมชุมชนชนบท ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อ หมู่บ้าน อิสรภาพของชาวบ้านในการดำรงชีวิตลดลงไปเรื่อยๆ เนื่องจากต้องพึ่งพิงอยู่กับปัจจัย ภายนอกหลายประการ ครอบครัว ต้องมีหนี้สิน สภาพแวดล้อมถูกทำลาย ครอบครัวต้องแยกจากกัน ไปแสวงหางานชีวิตใหม่ในเมืองต้องอยู่กับความแออัดและยากจน ทั้งๆที่เชื่อมกับความยากลำบาก

แต่หมู่บ้านยังคงดำรงอยู่ ประมาณปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน เราได้เห็นขบวนการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชาวบ้านเกิดขึ้นอยู่โดยทั่วไป ชาวบ้านทั้งรายบุคคลและกลุ่มได้แสวงหาความสามารถเพื่อรักษาชุมชนของตน ไว้โดยพื้นฟูหลักการพึ่งพิงตนเองขึ้นมา ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ปัญญาชน นักวิชาการ ผู้นำการพัฒนา วิชีปภูบดี บางอย่างเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายกระจายไปทั่ว เช่น การทำเกษตรแบบพอเพียง อุตสาหกรรมครัวเรือนขนาดเล็ก และการใช้เทคโนโลยีข้าคกลาง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ชุมชน ได้รับผลกระทบจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมากามาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ผลจากการพัฒนาทำให้คนในชุมชนยากจน มีหนี้สิน หนุ่มสาวละทิ้งภารกิจไปทำงานตามโรงงานต่างๆ ในตัวเมือง เกิดปัญหาขึ้นมากมายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความยากจน ยาเสพติด หรือโสแกน และการไร้ศีลธรรมคุณธรรมของคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนหันมาร่วมตัวกัน ในรูปแบบของกลุ่มหรือองค์กรเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีกระบวนการแก้ปัญหาและเรียนรู้การแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาร่วมกัน ทำให้ชุมชนรู้จักตนเองมากขึ้น มีอำนาจและพลังในการต่อรอง กับนายทุนและองค์กรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นด้าน การผลิต การจำหน่าย การตลาด ตลอดจนสิทธิในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนมากขึ้น ผลสำเร็จขององค์กรชุมชน ส่งผลให้เกิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน รักกัน เกิด และพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์กรชุมชนกับการพัฒนาเมือง: กรณีศึกษาชุมชนบางเสร่ยง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดและพัฒนาการขององค์กรชุมชน ตลอดจนศึกษา องค์กรชุมชนกับการพัฒนาเมือง ในการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง เช่น เอกสาร บทความและงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนใช้วิธีการแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า(oral history) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต การรวมกลุ่มเป็นองค์กร การปรับตัวของชุมชนเพื่อการดำรงอยู่อย่างมั่นคงและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องจนสามารถนำไปสู่การศึกษาข้อมูลเพื่อเข้าใจ “ความหมาย” ที่ซ่อนอยู่และสามารถอธิบายความหมายนั้นเพื่อตอบปัญหาได้ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกชุมชนบางเสร่ยง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ศึกษา เพราะพื้นที่นี้ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนี่ยวแน่นเพื่อต่อสู้และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เข้าสู่ชุมชนตามระบบทุนนิยมและความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ การรวมกลุ่มเกิดขึ้นมากมายและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจนคนในชุมชนสามารถพัฒนาเมืองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งผลการวิจัยชุมชนนี้จะสามารถนำมาสรุปเป็นบทเรียนในการพัฒนาของชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของไทย ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป

กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 4 กลุ่ม เป็นกรณีศึกษา คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองน้ำคุณผลิตเครื่องแกง และกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโโคกเมือง ซึ่งกลุ่มต่างๆเหล่านี้จะมีความหลากหลายและมีความเข้มแข็งในมิติต่างๆ จึงช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์วิจัยได้อย่างดี

กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) กลุ่มละ 11 คน ดังนี้

- 1) ผู้ก่อตั้งกลุ่ม ประชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน องค์กรละ 3 คน
- 2) กรรมการบริหารองค์กรชุมชน องค์กรละ 3 คน
- 3) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนกลุ่มละ 1 คน
- 4) สมาชิกภายในกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แนวการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การเสวนากลุ่ม (focus group) และการจัดเวทีประชาชน (community forum) จะใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ตามขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์และค่าตามการวิจัย ตลอดจนมีการสังเกตเพิ่มเติมโดยใช้วิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การเสวนากลุ่มและการจัดเวทีประชาชน และการสังเกต ดังจะกล่าวถึงดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ เพื่อทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่ม ประชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือสมาชิกของแต่ละกลุ่ม โดยให้ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นคนในพื้นที่เป็นผู้ติดต่อและประสานงานให้ ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการวิจัย และขออนุญาตสัมภาษณ์ในโอกาสต่อไป

3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและมีความยืดหยุ่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ตามแนวคิดการวิจัย เพื่อให้สามารถตอบโจทย์วิจัยได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด

3.3 การส่วนภักดิ์และการจัดเวลาที่ประชาคม ห้องส่องลักษณะนี้จะ เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจส่วนร่วมมากขึ้น เป็นการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน ช่วยเติมเต็มข้อมูลในส่วนที่ขาดหาย ที่สำคัญจะช่วยให้คนในชุมชนได้ร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันถอดแบบเรียนร่วมกันร้อยเรียงประวัติศาสตร์ของตนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการที่จะต่อสู้ปรับตัวเพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีต่อไป

3.4 การสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตสภาพแวดล้อม ตัวบุคคลและความสัมพันธ์ทางสังคม การสังเกตสภาพแวดล้อมจะมีทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน สภาพบ้านเรือน ที่สาธารณูปโภคสถานที่สาธารณะ ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ทั่วๆไป ส่วนการสังเกตตัวบุคคลและความสัมพันธ์ทางสังคมจะสังเกตทั้งบุคคลิกภาพ อารมณ์ความรู้สึก การสื่อสารตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับภายนอก ไม่ใช่แค่การสังเกต แต่เป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ การส่วนภักดิ์และการจัดเวลาที่ประชาคม จากผู้มีประสบการณ์ตรงและอ้อม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเหลี่ยม (triangulation) เพื่อให้เรื่องราวที่ทำการวิจัยนั้นครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ทั้งนี้เพ赖เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบนี้ นอกจากจะช่วยเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหายไปแล้วยังเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆกับผู้วิจัยอีกด้วย

4. การตรวจสอบข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากที่สุด ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านเอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการ การสังเกต การสัมภาษณ์ การส่วนภักดิ์และการจัดเวลาที่ประชาคม จากผู้มีประสบการณ์ตรงและอ้อม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเหลี่ยม (triangulation) เพื่อให้เรื่องราวที่ทำการวิจัยนั้นครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ทั้งนี้เพ赖เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบนี้ นอกจากจะช่วยเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหายไปแล้วยังเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆกับผู้วิจัยอีกด้วย

5. การสังเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆมาแยกประเภท หมวดหมู่ ตามที่กำหนดไว้ ในเนื้อหา วัดถุประสงค์และคำถามการวิจัย และนำมารวบรวมเป็นรายงานที่มีความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ จากนั้นเสนอผลรายงานการวิจัย โดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analytical description)

บทที่ 4

วิธีชีวิตกับการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง

วิธีชีวิตของคนในชุมชนบางแหียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงานลา ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเองจนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เห็นได้จากกลุ่มตัวแทน 4 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่mom ทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองน้ำความผลิต เครื่องแครงและกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชุมชนบ้านโภกเมือง โดยจะกล่าวถึง 4 ประเด็น คือ 1) ชุมชนบางแหียงดังเดิม 2) การจัดตั้งและพัฒนาการของกลุ่มเพื่อการดำเนินอยู่ของชุมชน 3) ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มนี้อยู่ด้วยกัน 4) การพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

ชุมชนบางแหียงดังเดิม

ชุมชนบางแหียงดังเดิม มีผู้คนอยู่อาศัยตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2460 ล่วงมาจนเป็นคนจีน มีคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแต่มีจำนวนน้อยมาก คนจีนส่วนหนึ่งอพยพมาจาก ตำบลบ่ออย่าง อำเภอเมือง และอำเภอ ระโนด จังหวัดสงานลา อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช คนจีนที่อพยพมาจากการบุ่ยขายสิ่งของ “เชื่อว่าถ้าขึ้นอยู่ต่อไปจะไม่มีรายได้เพียงพอจะเลี้ยงลูกได้ ลูกอาจจะต้องอดตาย จึงเสี่ยงมาสร้างสวนสร้างบ้านที่บางแหียง เพราะคิดว่าจะมีชีวิตที่ดีกว่า” (เอี่ยม พะสริ, สัมภาษณ์ 2554) อีกส่วนหนึ่งเป็นคนจีนที่มาก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ บริเวณสถานีรถไฟหวานเนียงในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อสร้างทางรถไฟเสร็จตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านบางแหียงเลย คนจีนเหล่านี้ส่วนมากเป็นเจ้าของกิจการและไม่มีครอบครัวเข้ามาอยู่ร่วมบ้านนี้ก็แต่งงานกับคนไทย ค่อยๆเกิดการผสมพันธุ์ทางวัฒนธรรมกันขึ้นและดำเนินอยู่ย่างสงบสุข

การเข้ามาอยู่ที่บ้านบางแหียงของคนจีน ไม่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เพราะที่ดินบังกรริ่งว่างเปล่าอยู่มาก ดังนั้นที่ดินตรงไหนที่รกร้างก็สามารถจับจองเข้าไปหักร้างถางพงปลูกพืชผลได้ ไม่มีกำลังมากก็สามารถดูแลเบิกบานเพื่อการเพาะปลูกได้มาก อย่างไรก็ตามถ้าเป็นผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลก็สามารถจับจองที่ดินได้มากกว่าคนอื่น ดังเช่นกรณีของบุนถุท์ ฤทธิพูล สามารถจับจอง

ที่ดินได้เป็นร้อยไร่ แคาฝั่งตะวันตกของคลองบางเรียบตั้งแต่หอนงุนฤทธิ์ไปถึงป่าช้าจัน ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าพื้นที่อื่น เพราะอาศัยอำนาจและตำแหน่งหน้าที่จับจองได้ ก่อนคนอื่น วิธีการจับจองก็ใช้วิธีซื้อขายว่า “ตรงนี้ถึงตรงนั้นเป็นของเรา โดยมากไม่มีการจับจองทับซ้อนกัน แต่ถ้าเกิดกรณีพิพาทเรื่องที่ดินซึ่งเกิดขึ้นไม่น้อยนัก เพราะมีที่ดินว่างเปล่าอยู่มาก ก็ให้ กำหนดหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสิน ส่วนใจจะได้ที่ดินดังกล่าวขึ้นอยู่กับว่าผู้ใดเสียเงินให้กำหนดหรือ ผู้ใหญ่บ้านมากกว่ากัน” (เสนอ พะสริ, สัมภาษณ์ 2554)

สภาพพื้นที่ของบางเรียบค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีลำคลองสองสายไหลผ่านลงทะเลสาบ สระบุรี คือ คลองบางกล้ำและคลองบางเรียบ โดยปลายลำคลองไหลลงสู่ทะเลสาบสระบุรี จึงมี น้ำเค็มหมุนเข้ามาตามลำคลอง ทำให้ดินบริเวณที่น้ำเค็มเข้าถึงมีรสเค็ม อย่างไรก็ตามคลองดังกล่าว ก็ทำให้พื้นที่สองฝั่งคลองมีความชุ่มชื้นสูง พื้นที่เต็มไปด้วยป่าสมบูรณ์และดินไม่ใหญ่ต่างจากมาย ในคลองอุดมไปด้วยกุ้ง หอย ปู ปลา สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างดี ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า “ปลาน้ำมากมาย เช่น ปลาโคง ปลากระพง ปลาหมก ปลาบึกกระเพา เป็นต้น เมื่อต้องการกินปลา ตั้งน้ำแขงรอไว้ได้เลย พาแท่ไปจับปลาเดียวเดียวแก่ได้แล้ว นอกจากนี้ มีสัตว์ใหญ่อีกหลายชนิดที่อาศัยในบริเวณนี้ เช่น เสือปลา ซึ่งชาวบ้านจะเห็นลงมาจับปลา กินในคลองอยู่บ่อยครั้ง แต่ สัตว์ที่มีอันตรายมากที่สุด คือ ราชเปี้ช์ซึ่งมีมากในคลองบางกล้ำ ชาวบ้านโดยเฉพาะเด็กๆ จะกลัวมาก เมื่อจำเป็นต้องเดินผ่านบริเวณเหล่านี้จะเดินให้ห่างจากคลองให้มากที่สุด” (อุ่น พะสริ, สัมภาษณ์ 2554)

ความสมบูรณ์ของพื้นที่ ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกพืช ปลูกอ้อย ปลูกผักและทำประมงชายฝั่ง โดยมีเป้าหมายการผลิต เพื่อการบริโภคเป็นหลักสำคัญ เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขายหรือแยกเปลี่ยนในตลาดนัดที่จัดขึ้นในชุมชน เช่นตลาดนัดบ้านกรอบ ซึ่งเป็นตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ เป็นที่ซื้อขายแยกเปลี่ยนสินค้าทั้งของคนในพื้นที่และคนไกลถึง เนื่องให้ได้เงินมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่ ดำเนิน วิธีการผลิตใช้แรงงานคน และสัตว์เลี้ยง ผู้คนสามารถพึ่งพิงทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อการ ดำรงชีวิต ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะระบบนิเวศยังมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพืช สัตว์ ผลไม้ ให้คน

ແສງທາເພື່ອບຣິໂກຄໄດ້ຍ່າງພອເພີ່ງ ມີການຊ່ວຍເຫຼືອເກື້ອງຄູລກັນໃນຊຸມຊານເປັນຍ່າງດີ ມີວັດນະຮຽມທີ່ດີ ຈານໂຢງຢືດຜູ້ຄົນເຂົ້າດ້ວຍກັນ ວິຊີ່ວິວິດຂອງຄົນຈີ່ນມີຄວາມສຸຂະແລະຜ່ອນຄລາຍຍຶ່ງ

ການຊ່ວຍເຫຼືອເອົ້າອາຫຼາກນີ້ໃນຊຸມຊານຄຣອບຄລຸມທີ່ດ້ານການພົດຕະແລກສັງຄມ ໃນດ້ານການພົດຕະໂຄຍເລີ່ມການທຳນາເປັນຈຳນວນທີ່ຕ້ອງໃຊ້ແຮງງານມາກແລະຕ້ອງທຳໃຫ້ທັນເວລາພະປຸງຄູກຕາມຄຸດກາລ ດັ່ງນັ້ນໃນຫລາຍບັນດອນຂອງການທຳນາ ຂາວນາຈີ່ນໄມ້ມີແຮງງານພອເພີ່ງທີ່ອໃນນາງຄົ້ງຄຣອບຄຣວເກີດເຈັບປ່ວຍ ກີ່ຕ້ອງຂອງຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອຈາກຄູາຕົມືຕຣທີ່ອພື້ນບ້ານນ່ອຍຄົ້ງ ເຮັດວຽກ ອອກປາກ ຕັ້ງແຕ່ອອກປາກດາຍຫຼັກ້າ ໄດ້ນາ ດຳນາ ເກັນຫ້ວາ ຫານຫ້ວາ ເປັນຕົ້ນ ໂດຍຜູ້ທີ່ມາຊ່ວຍເຫຼືອ ຈະຕ້ອງຈັດຫາເຄື່ອງມືອ ເກົ່າງໂອງໃຫ້ໄປເອງຕາມລັກຍະຈານ ເຫັນ ໃນການພື້ນອອກປາກໄດ້ນາ ຜູ້ຄູກຂອງຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອ ຈະນໍາວັວແລະໄດ້ໄປເອງ ພ້ອມການທຳນາໃນທີ່ລຸ່ມມືນ້າລັກ ມີຫຼັກກົກບັນສູງ ຂາວນາກີ່ຈະນຳຄວາຍໄປໜ່າຍ ເວີ່ນຄວາຍ ຊື່ງການທຳນາວິທີນີ້ ຈະຕ້ອງໃຫ້ຄວາຍຝູ່ ປະມາມ 15-20 ຕົວ ແລ້ວອອກປາກຄນ 4-5 ຄນ ຄື້ອມໄລ້ຄວາຍ ສໍາຫັນຜູ້ນໍາໃນການໄລ່ໃຫ້ຄວາຍວົ່ງເວີ່ນເຫັນຫຼັກກົກທີ່ບັນສູງທີ່ຕ້ອງໃຫ້ຄົນທຳນາຄູ່ ໄນເຫັນນັ້ນຄວາຍຈະໄມ້ວົ່ງເຫັນຫຼັກກົກທີ່ບັນສູງ ສ່ວນຜູ້ຊ່ວຍໄລ່ຄວາຍຄົນອື່ນຈະເປັນໂຄຣກໄດ້ ຄອຍໃຫ້ໄລ້ຄວາຍໄໝນວົ່ງເວີ່ນເຫັນຫຼັກກົກໃນນາຈານກວ່າຈະເປັນເທືອກ ເມື່ອພື້ນທີ່ນາເປັນເທືອກແລ້ວຈຶ່ງຈະປຸງຫ້ວາໄດ້ ພ້ອມການທຳນາວິທີນີ້ ຈະຕ້ອງໃຫ້ໄລ້ຄວາຍໄໝນວົ່ງເວີ່ນເຫັນຫຼັກກົກທີ່ບັນສູງ ສ່ວນໃນດ້ານສັງຄມ ມີການຊ່ວຍເຫຼືອເກື້ອງຄູລກັນເປັນຍ່າງດີ ເທັ່ນໄດ້ຂັດໃນການທຳນາວິທີນີ້ ໄດ້ນາໃຫ້ນຳຈານສຳຄັນທີ່ຕ້ອງໃຊ້ແຮງງານມາກ ເຫັນ ຈານແຕ່ງຈານ ຈານສົມ ເພື່ອນບ້ານຈະນາຊ່ວຍກັນປຸງກັນທັນ (ໂຮງເວືອນ) ຂ່ວຍສານທາງນະພຣວາ ທຳມະລັງຄາພຣະໄມ້ມີເຕັ້ນທີ່ ຂ່ວຍຫາຟືນ ນວດຫ້ວາຫຼັມຫ້ວາສາຮາ ຢ້ອຍຄ້າເຫັນວ່າຈະມີຜູ້ເສີຍຫຼືວິວິດ ຄູາຕົຈະອອກປາກເພື່ອນບ້ານ 4-5 ຄນ ໄຫນວດຫ້ວາໄວ້ເສີຍກ່ອນເພື່ອໄໝ້ມີຫ້ວາສາຮາເພີ່ງພອທີ່ຈະໃຫ້ໃນການຈັດຈານສົມ ເປັນຕົ້ນ ນອກຈາກນີ້ກາຍໃນຊຸມຊານຈະມີຮະບນປຶ້ອງກັນແລະຊ່ວຍເຫຼືອຕົນເອງຕາມກຳລັງທີ່ມີອູ້ ເມື່ອມີປັບປຸງຫາເກີດຂຶ້ນໃນຊຸມຊານຜູ້ໃຫຍ່ບ້ານຈະເປັນຜູ້ເຮັດປະໜຸນໂດຍໃຫ້ກາຣະເປັນສັງຄູ່າລຸນ “ຄ້າເປັນກາຣະເຮັດປະໜຸນເພື່ອແຈ້ງຫ່າວ ຈະຕີກາຣະຄົ້ງເດືອຍ ແຕ່ຄ້າຫາກມີໂຈຣເຂົ້ານາຂ ໂມຍທຣພຍ໌ສິນໃນຊຸມຊານ ເຫັນ ວ້າ ຢ້ອຍທຣພຍ໌ສິນກາຍໃນບ້ານ ຜູ້ໃຫຍ່ບ້ານຈະຕີກາຣະຫລາຍຄົ້ງເພື່ອຮະດນຄນ ແບ່ງຫຼາກທີ່ຊ່ວຍເຫຼືອກັນ ສ່ວນທີ່ນັ້ນຊ່ວຍກັນຕາມວັນທີ່ຖຸກໂນຍ່ື່ງນາງຄົ້ງກີ່ໄດ້ກັບນາ ບາງຄົ້ງກີ່ໄມ້ໄດ້ກັບນາ ອີກສ່ວນທີ່ນັ້ນທຳຫຼາກທີ່ເວົ້າຍາມເພື່ອຕຽບຕາມຍາກາວມາ ປລອດກັບ ຄ້າໂຄຣ ໄນມາປະໜຸນຈະຖຸກສອບສວນໃນຈຸານະຜູ້ຕ້ອງສັງສົນວ່າເປັນຂ ໂມຍ” (ເອີ່ມ ພະສົງ, ສັນກາມຢືນ 2554) ການທີ່ຂາວບ້ານຕ້ອງຊ່ວຍເຫຼືອກັນເຫັນນີ້ ເພຣະເຈ້າຫຼາກທີ່ອອງຮັບມືນ້ອຍ ຖຸແລໄມ້ທ່ວ່ົງ ເນື່ອງຈາກພື້ນທີ່ອູ້ທ່າງໄກລ ກາຣຄນາຄມຍາກລຳນາກ ບ່ອຍຄົ້ງເມື່ອເກີດເຫດຖ້ວຍຂຶ້ນໃນ

ชุมชนกว่าเจ้าหน้าที่จะมาช่วยเหลือ เหตุการณ์กล่าวเป็นเวลานานจึงไม่สามารถช่วยเหลือ ชาวบ้านได้มากนัก “ดังนั้นคนบางแห่งทุกคนจึงต้องช่วยเหลือตัวเองพึ่งกันเองก่อน โดยไม่จำเป็นต้องรอให้เพื่อนช่วย ถ้าช่วยตัวเองไม่ได้จริงๆ จึงค่อยขอความช่วยเหลือจากญาติมิตรเพื่อนฝูง และเจ้าหน้าที่ต่อไป” (เสนอ พะสิริ, สัมภาษณ์ 2554) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่นนี้ ทำให้ผู้คนในชุมชนรักใคร่สามัคคีกันเป็นอย่างดี ผูกพันกันอย่างแนบแน่นด้วยน้ำใจเป็นสำคัญ

วิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติดับบันที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ใน พ.ศ.2504 และอีกหลายฉบับในเวลาต่อมา ตามคำแนะนำของธนาคารโลก เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะแรกนั้น มุ่งเน้น การผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ฉะนั้นด้านหนึ่งรัฐสนับสนุนให้บรรทัดข้ามชาตินำทุน เทคโนโลยี และการจัดการสมัยใหม่มาลงทุนในประเทศไทย อีกด้านหนึ่งรัฐร่วมรัฐพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อเกื้อกูลการลงทุนและส่งเสริมการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมของนายทุนข้ามชาติ ขยายฐานการ พลิตภาคเกษตร ให้กว้างขวาง เพื่อให้เป็นวัตถุนิยมป้อนโรงงานอุตสาหกรรมและ การบริโภคของ สังคมเมือง โดยรัฐมองความเดินทางทางเศรษฐกิจของชาติ จากรายได้ต่อหัวของคนเป็นหลัก ซึ่งวัสดุ กันด้วยตัวเงินเป็นสำคัญ

สำหรับสังขลา รัฐได้เริ่งสร้างปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่ง เริ่มขึ้นหลังจากประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่นานนัก มีการพัฒนาระบบ วิทยุกระจายเสียงซึ่งเริ่งตั้งขึ้นในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2492 จากนั้นได้เพิ่งขยายไปสู่เมืองและชนบท ในพ.ศ. 2505 รัฐได้สร้างสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยขึ้นที่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสังขลาเสร็จ เรียบร้อย และเริ่มเพร่ภาพออกอากาศ ในขณะเดียวกันมีการสร้างถนนและไฟฟ้าตามโครงการ พัฒนาตarmac ในสมัย น.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี เข้าไปในชุมชน ใน พ.ศ.2518 โดยใช้ชื่อโครงการว่า โครงการเงินแผ่น ทำให้ความทันสมัยแทรกตัวเข้าสู่ชนบท พร้อมๆ กับจำนวนคนที่ ไหลเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะชาวบ้างแห่ง อำเภอความเริ่ง จังหวัดสังขลา ผู้คนเพิ่มจำนวน มากขึ้น บ้านเมืองขยายตัวกว้างขวางขึ้น พร้อมๆ กับความเจริญที่แทรกตัวเข้ามาในพื้นที่อย่าง รวดเร็ว คนเริ่งรับรู้ข่าวสารนอกรัฐบาลของตนมากขึ้น เป็นช่องทางให้วัฒนธรรมเมือง ซึ่งยกย่อง ผู้มีฐานะร่ำรวยมุ่งแรงหัวตقطู่สิ่งของมารอบกรองเพื่อบ่งบอกฐานะของตน เริ่มแทรกซึมเข้ามา

ในชุมชนโดยผ่านระบบการสื่อสาร การคมนาคม คนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค จากการบริโภคอร่างเรียบง่ายเป็นการบริโภคตามแบบฉบับของสังคมเมืองที่แทรกเข้ามาพร้อมกับ ความทันสมัยตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้ผู้คนต้องเร่งหาเงินมากขึ้น เพื่อนำมาซื้อเครื่องอุปโภค และบริโภคตามวัฒนธรรมเมือง ซึ่งวัสดุฐานะของคนที่ความร่าวยิ่งที่สะท้อนออกมายังรูปของกิน ของใช้ที่ทันสมัย

การเร่งหาเงินให้มากขึ้นของคนในชุมชนบางแห่งยัง จะเปลี่ยนแปลงทั้งชนิดของพืชที่ปลูก เป็นการทำเกษตรในไล่การผลิต โดยเปลี่ยนชนิดของพืช จากการทำ ปลูกพลูและปลูก อ้อย เป็นปลูกผักทั้งเพื่อบริโภคและเพื่อขายเชิงธุรกิจ เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้คนใน ชุมชนตัดสินใจปลูกผัก ประการแรก ก็คือ การขาดเจาะบ่อน้ำภาคบริเวณชายทะเล สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2518 มีน้ำจืดไหลออกมามาก สามารถใช้เครื่องสูบน้ำขึ้นมาใช้อุปโภคและบริโภคได้อย่างเพียงพอ เป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้สำเร็จ สามารถนำน้ำมาใช้ในการปลูกผักได้อย่างมี ประสิทธิภาพ คนก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้มีคนเข้ามาอยู่ในบางแห่งมากขึ้น ประการที่สอง การปลูกผัก สามารถขายได้ราคาค่อนข้างสูง เก็บเกี่ยวได้ในระยะเวลาสั้นและผลิตซ้ำได้หลายครั้ง ในแต่ละฤดูกาลผลิต ทำให้ชาวสวนผักมีรายได้มากพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้อย่างดี จึงมีชาวบ้าน นิยมปลูกกันเป็นจำนวนมาก ก่อการปลูกผักจึงขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง มีการปลูกกันแทบทุกครัวเรือน จนดำเนินไปตามทางเรือ กล้ายเป็นแหล่งปลูกผักที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดสงขลา ผักที่นิยม ปลูกมากที่สุดในดำเนินนี้ ได้แก่ “มะนาว กวางตุ้ง หอมแบ่ง ผักกาดขาว ผักกาดหอม ผักบุ้ง ผักชี โหระพา พริก บร็อกโคลี่ มะระ ถั่วฝักยาว และกะหล่ำปลี โดยมีตลาดรับซื้อทั้งในท้องถิ่นและส่ง ขายยังประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์”(ล้อม อธิษฐาน, สัมภาษณ์ 2554) ในขณะเดียวกันพื้นที่ เพาะปลูกได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากทำให้ที่ดินที่ใช้ในการปลูกผักราชูสูงขึ้นตั้งแต่ ก่อนปี พ.ศ.2532 แล้วยังทำให้ชาวสวนผักต้องใช้รถไถเข้ามารับพื้นที่แทนแรงงานคนในครัวเรือน ที่มีกำลังไม่เพียงพอในการปรับพื้นที่ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นได้ (เจียว ศรีสะกุล, สัมภาษณ์ 2554) นอกจากนี้การเร่งเพิ่มปริมาณการปลูกผักเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่ขยายตัวเพิ่มมาก ขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีการปลูกผักซ้ำหลายครั้ง ในพื้นที่เดียวกัน นอกจากจะทำให้ดินขาดสารอาหารแล้ว ยังทำให้ผักขาดภูมิต้านทานโรค ไม่สมบูรณ์ โรคและแมลงรบกวนและระบาดอย่างรวดเร็ว ผลผลิต มีคุณภาพลดต่ำลง มีกำหนดจากการทำลายของแมลงศัตรูพืช ใบผักมีรอยกัดเทาของหนอนแมลง ไม่

เป็นที่ต้องการของตลาด จึงมีการใช้ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น ผลของการเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิต การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมากขึ้น ที่ดินมีราคาสูงขึ้นจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกทำให้ต้นทุนสูงขึ้นพร้อมๆกันชาวสวนผักเกิดปัญหาเรื่องสุขภาพ เช่น มีอาการปวดศรีษะ คลื่นไส้อาเจียน สายตาพร่ามัว แห่นหน้าอัก หายใจติดขัด กล้ามเนื้ออ่อนแรง ชา หน้ามีค เป็นต้น(วงศ์ศรี เกษตรกุล,สัมภาษณ์ 2554) ซึ่งเป็นผลจากการใช้ยากำจัดศัตรูพืชอย่างไม่ระมัดระวัง ใช้เกินปริมาณที่ระบุในฉลากยาและใช้กันอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ในขณะที่การขายผลผลิตถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่มาซื้อถึงแหล่ง ทำให้กำไรที่เคยได้รับลดน้อยลงเรื่อยๆ เกิดปัญหานี้ในเรื่องทุนที่จะทำการผลิตซ้ำในครั้งต่อไปลดลงจนต้องคุ้แลรักษาระบบทองเงินที่เริ่มเจ็บป่วยมากขึ้น ไม่มีเงินออมเพียงพอจึงต้องภัยเงยจากนายทุน โดยต้องเสียดอกเบี้ยค่อนข้างสูง นอกจากนี้ผลของการขยายพื้นที่ การเพาะปลูก “การใช้สารเคมีอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ทำให้สภาพป่าถูกทำลาย สัตว์น้ำลดน้อยลง นกป่า นกคุ้ม นกกระจาบ ก็ลดน้อยลงไปมาก ในคลองบางเรือยง ป่าป่าที่เคยหากินได้ง่ายอาหารการกินสมบูรณ์ไม่ดอยาก กลับขาดแคลนไปเกือบทุกอย่าง เพราะธรรมชาติถูกทำลายไปอย่างมาก คลองน้ำดีนี้ มวลภาวะเป็นพิษไปหมด เพราะสารพิษจากการเกษตร”(เสนอ พะสริ , สัมภาษณ์ 2554) ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำแม่น้ำลำคลองหรือในป่า ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ทำให้คนไม่สามารถพึ่งพิงได้เช่นในอดีต สิ่งของอุปโภคและบริโภคต้องใช้เงินซื้อแทนทั้งสิ้น ทำให้ชาวสวนต้องดื่นวนมากขึ้นเพื่อหาเงินมาใช้ในชีวิตประจำวันและเสียค่าดอกเบี้ยความสงบเรียบร้อยเริ่มสูญหายไป วิถีชีวิตเริ่มดึงเครียดและดื่นวนมากขึ้น คนในชุมชนบางเรือยงไม่ยอมทำงานต่อสภากาชาดต่อไป หลายกลุ่มประสบความลำれ็ง สามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งจนชุมชนสามารถพัฒนาเองได้ ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

การจัดตั้งและพัฒนาการของกลุ่มเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน

การจัดตั้งและพัฒนาการเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนทั้ง 4 กลุ่มดังที่กล่าวมาแล้ว คือ กลุ่ม ชุมชนทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มศรีอาสาพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองน้ำคุน กลุ่มเครื่องแกงและกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโคกเมือง ผู้วิจัยจะอธิบายใน 3

ประเด็น คือ วิธีชีวิตแบบดั้งเดิม ชุมชนในช่วงกำเนิดกลุ่มและขยายตัว ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำเนินอยู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

วิธีชีวิตแบบดั้งเดิม

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลบางเรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงานา ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา มีเป้าหมายการผลิตเพื่อการบริโภค โดยใช้แรงงานในครอบครัว สัตว์เลี้ยง และน้ำฝนเป็นหลักสำคัญในการผลิต มีอาชีพเสริมคือปลูกพลูและอ้อยเป็นการผลิตเพื่อขาย หาเงินมาซื้อสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีพ มีปัญหาที่สำคัญคือ น้ำจืดเพื่อการบริโภคและอุปโภคไม่เพียงพอในช่วงหน้าแล้ง ชาวบ้านต้องไปหาน้ำจากบึงหรือหนองน้ำมาใช้ในครัวเรือน และรถน้ำตันไม่สามารถนำข้างลำบาก ไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้าใช้ เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาดูแลไม่ทั่วถึง ชาวบ้านจึงต้องช่วยเหลือตัวเอง ช่วยเหลือกันในหมู่บ้านและเพื่อนฝูง ทั้งด้านการเพาะปลูก และการสังคม เช่น งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น การเก็บกูลกันในรูปแบบต่าง ๆ จึงมีให้เห็นอยู่ทั่วไปไม่ว่าจะเป็น การอุดปากให้ช่วยทำงานหรือบุกเบิกพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก ชาวบ้านผูกพันกันในลักษณะของการเป็นเครือญาติ เพื่อ根络 การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย สภาพเช่นนี้ ค่อยๆ เปลี่ยนไปเมื่อมีการปลูกผักเพื่อขายแทนการปลูกพลูและอ้อย ซึ่งความต้องการของตลาดเริ่มลดน้อยลง ประกอบกับวัสดุที่ใช้ในการปลูกมีราคาแพงขึ้น เช่น พลู ไม้ค้างพลูมีราคาสูงขึ้นทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมาก กำไรจากการขายพลูจึงลดน้อยลง ในขณะที่ผักขายได้ราคาดี มีกำไรมาก สามารถเก็บเกี่ยวได้ในระยะเวลาอันสั้นและมีต้นทุนการผลิตต่ำเพราะใช้แรงงานในครัวเรือน ใช้ปุ๋ย ธรรมชาติ เช่น มนต์วัว มนต์ควาย ที่ไม่ต้องซื้อ ผักเจริญเติบโตงอกงามดี ไม่มีโรคหรือแมลงรบกวน ผักจึงค่อยๆ ขยายเข้าไปแทนที่พื้นที่ปลูกพลูและอ้อย จนผักกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน และเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบริเวณดังกล่าวในเวลาต่อมา

ความต้องการผักของตลาดทั้งในอำเภอทางตอนใต้และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ราคางานสูงขึ้นอย่างน่าพอใจ จึงใช้ชาวบ้านเร่งหันมาปลูกผักมากขึ้นพร้อมๆ กับต้นทุนการผลิตเริ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากการซื้อที่ดินเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและการใช้ปุ๋ยเคมีตลอดจนยาฆ่าแมลง การที่ชาวบ้านผลิตข้าวในพื้นที่เดียวกันหลายครั้งติดต่อกัน ทำให้ดินขาดความสมดุล ต้องซื้อและใช้

ปุ่ยเคมีมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้การปลูกในที่เดียวกันหลายครั้ง โดยไม่มีการปลูกพืชใหม่ๆ เวียน ทำให้ผักมีความต้านทานโรคต่ำลง แมลงและศัตรูพืชเริ่มระบาดและท่วมราวนแรงขึ้น เรื่อยๆ การซื้อยาฆ่าแมลงมากำจัดศัตรูพืชจึงเพิ่มขึ้น เช่นกัน การปลูกผักจึงต้องลงทุนมากขึ้น ต้องคุ้มโดยเสียค่าเบี้ยในรูปของการขายผลผลิตราคาต่ำ ชาวบ้านเล่าว่า “ pob ปลูกผักเสร็จแล้วต้องใช้เบี้ยซื้อปุ่ย ซื้อเม็ดพักมั่ง การผลิตต่างๆ ต่างคนต่างไม่มีทุน ต้องภักดีจากนายทุนในชุมชน เขาไม่คิดคอกเบี้ยแต่เขาซื้อผักถูกโดยกดราคาต่ำกว่าตลาดโลละ 1 บาท” (อนันต์ ไชยชนะ, สัมภาษณ์ 2555)

การลูกนายนายทุนคิดคอกเบี้ยในรูปของการซื้อผลผลิตราคาต่ำกว่าตลาดกิโลกรัมละ 1 บาททำให้กำไรของเกษตรกรลดลงไปมาก เพราะเกษตรกรบางรายสามารถผลิตผักเพื่อขายได้มากถึง 1 ตันในการผลิตแต่ละครั้ง (เดิม ไชยชนะ, สัมภาษณ์ 2555) จะต้องเสียค่าคอกเบี้ยถ้าคิดเป็นตัวเงินไม่ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อครั้ง ซึ่งอัตรานี้จะเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยตามปริมาณผักที่เกษตรกรผลิตได้ การปลูกผักในแต่ละฤดูการผลิตสามารถปลูกได้หลายครั้ง จำนวนคอกเบี้ยที่จะต้องเสียให้นายทุนจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การกดซื้อและหารดเอาเบี้ยของนายทุน ทำให้เกยตบรรวนตัวกัน จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อร่วมทุนไว้ให้สมาชิกภูมิในยามที่ขาดแคลนทุนเพื่อใช้ในการผลิต

ชุมชนในช่วงดำเนินกิจกรรมและขยายตัว

ในการจัดตั้งกลุ่ม ได้มีพัฒนาการอ้างอิงต่อกัน ชื่อนายนิยม ศิริไพศาล ซึ่งพื้นเพdem เป็นคนหนูที่ 5 ดำเนินงานให้ร่วมเช่นกัน เข้ามาให้คำปรึกษาและเสนอแนะ ให้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งทุนโดยชุมชนเอง ชุมชนจะได้มีเงินทุนเพื่อพ่ออาศัยกัน ได้ในอนาคต ผู้เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินการคือ นายแวง ไชยมงคล ได้ชักชวนชาวบ้านที่มีปัญหาในเรื่องเงินทุนที่ใช้ในการปลูกผักมาประชุมเพื่อบรร坼หารือกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว ในที่สุดได้ตกลงกันจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นตามกำหนดของนายนิยม ศิริไพศาล ในเดือนมิถุนายน 2521 มีสมาชิกมาร่วมค่วยประมาณ 20 คน ประกอบด้วยคนในชุมชนที่เป็นเครือญาติหรือคนใกล้ชิดกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนงาน คนรายไม่เข้าเป็นสมาชิก เพราะคิดว่าไม่มั่นคง โดยให้สมาชิกสะสมเงินกับกลุ่มฯ คนละ 20 บาทต่อเดือน มีการเลือกตั้งกรรมการดำเนินงาน โดยที่ประชุมเลือกนายแวง ไชยมงคล ซึ่งเป็นที่นับถือและไว้วางใจของสมาชิกเป็นประธาน มีกรรมการจำนวน 15 คน คณะกรรมการได้ประชุมกัน ตกลงหาสมาชิกเพิ่มเพื่อจะได้มีเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกภูมิในชุมชนแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

ภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งเดือน กลุ่มฯ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 60 กว่าคน และเริ่มให้สมาชิกกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยต่ำมากและไม่ต้องมีผู้ค้ำประกัน เพราะไว้ใจกัน จำนวนเงินกู้แต่ละครั้งก็ไม่น่าจะมาก เนื่องจากมีเงินสะสมน้อย และมีระบบการให้กู้ที่อื้ออาثرต่อ กันอย่างยิ่ง “คนจนร่วมกันผลักกันกู้ หยิบฉลาก กันมั่ง กู้แต่ละครั้งก็ไม่น่าจะมาก 400-2,000 บาท ผ่อนชำระคืน 5-6 เดือน ไม่มีกำหนดค่าวันเป็นสมาชิกนานเท่าไหร่จึงจะกู้ได้ เมื่อกลุ่มนี้เงินพอก็ให้กู้ ส่วนมากสมาชิกจะกู้ไปซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก ปุ๋ย” (แวด ไซย ณรงค์, สัมภาษณ์ 2555)

การดำเนินงานของกลุ่ม ในระยะแรกเป็นไปด้วยดี กลุ่มนี้มีเงินสะสมพอที่จะแบ่งเบาภาระค่าเดือนทุนในการประกอบอาชีพไปได้บ้าง บรรดาสมาชิกมีความรักใคร่ สามัคคีกันดี ต่างไว้ใจซึ่งกันและกัน และเชื่อมั่นว่าทุกคนจะซื้อสัตย์ สุจริต จึงไม่มีการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการ เป็นช่องทางให้กรรมการบางคนทุจริตในหน้าที่ เนี่ยดังเงินของกลุ่มไปใช้ส่วนตัว กว่า 20,000 บาท แต่กว่าสมาชิกจะรู้เรื่องก็เหลือมาเก็บห้าปี โดยแวด ไซยณรงค์ ประธานกลุ่มฯ ได้ตรวจสอบพนับการทุจริตดังกล่าวใน พ.ศ. 2525 และได้เรียกประชุมสมาชิกเป็นการด่วนเพื่อแจ้งเรื่องให้ทราบพร้อมทั้งร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน แม้ว่าจะมีกรรมการบางคนเกรงว่าถ้าแจ้งให้สมาชิกทราบ สมาชิกจะถอนหุ้น กลุ่มจะล้มลายไปในที่สุด แต่ประธานกลับเห็นว่า “ต้องแจ้งคือเราต้องถูกใจ สำรองตัวเอง ก็อุทกอย่างงานซื้อสัตย์ต้องแหลก ได้ทุกอย่างตามใจเรื่องไหร่ถ้าแหลกไม่ได้นั่นคือเรื่องไม่โปรด ไม่แหลก ว่าใครเขา เรื่องมันแล้วก็แล้วไปตามสมาชิกทั้งหมดแล้วว่าทำพื่อให้เรายืนอยู่ได้ สมาชิกยอมแล้วว่าที่ขายก็ขายไป คิดพื่อว่าให้เงินสะสมนี้เข้ามาให้ครบหนี้อนเดิม พอว่าตั้งเงินขึ้นตัวหนึ่งให้มีเงินบำรุงกลุ่มสักตัว ดอกเบี้ยหักเข้าบำรุงกลุ่มทุกปี ตามสมัชิกเขาก็ยอมให้หัก 5 เปอร์เซ็นต์ หักเข้าทุกปีจนเงินบำรุงกลุ่มหักแล้วกับเงินสะสมมันก็เกิน (เกินเงินที่กรรมการทุจริต) เดียวเนี้ยเหลือจากเงินสะสมประมาณแปดแสนบาท ต่อไปข้างหน้า สมาชิกเราออกหมดทุกคน เงินบำรุงกลุ่มนี้กรรมการทุกคนไม่มีสิทธิ์จะถอนจะ ล้มแล้วก็เอาไปไม่ได้ ไว้ทำสาธารณประโยชน์อย่างเดียว” (แวด ไซยณรงค์, สัมภาษณ์ 2555)

การทุจริตที่เกิดขึ้นเสี่ยงต่อการล้มลายของกลุ่มเป็นอย่างยิ่ง เพราะพฤติกรรมดังกล่าวทำลายความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นที่มีต่อกันของสมาชิก ซึ่งอาจนำไปสู่การถอนหุ้นของสมาชิกจำนวนมากได้ การแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงความสามัคคี ความอยู่รอดของกลุ่มและการดำเนินงาน

อย่างไร่รังไสจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง การเลือกใช้วิธีไม่ระบุชื่อคนทุจริต ไม่ดำเนินการใดๆ กับบุคคลนั้น โดยผ่านการยินยอมโดยสมัครใจของสมาชิกทุกคน ด้านหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของสมาชิกที่จะรักษาความสามัคคีในกลุ่มเอาไว้ เนื่องจากการดำเนินการกับผู้ทุจริตดังกล่าวจะกระทบถึงเครือญาติ และคนใกล้ชิดที่เป็นสมาชิกอยู่ด้วย เช่นกัน อาจนำไปสู่การแตกแยกกันขึ้นในภายหลังได้ อีกด้านหนึ่ง การร่วมกันแก้ปัญหาโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน นอกจากจะให้เกิดความรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของตนที่จะต้องพยายามรักษาเอาไว้แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงน้ำใจของสมาชิกที่มีต่อประโยชน์ส่วนรวมที่จะบริจาคเงินบำรุงกุ่มเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยไม่ยินยอมให้สมาชิกคนใดใช้ถ้ากลุ่มล้ม塌าย วิธีคิดเพื่อรักษาองค์กรให้ดำรงอยู่ คิดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการพยายามรักษาความสามัคคีในกลุ่มให้มั่นคง มีผลให้กลุ่มสามารถขยายตัวต่อไปได้เป็นอย่างดี

ภายหลังการแก้ปัญหาการทุจริตจนสำเร็จ สามารถผ่านพ้นวิกฤติไปได้ ได้มีการปรับปรุง กลุ่มครั้งใหม่เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไปรังไสและตรวจสอบได้ตลอดเวลา เพื่อฟื้นความไว้วางใจ ความเชื่อใจของสมาชิกที่มีต่อกรรมการให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง เริ่มตั้งแต่ การเลือกตั้งกรรมการชุดใหม่ ได้มีการร่างระเบียบ ข้อบังคับภายในกลุ่มด้วยการแนะนำของพัฒนา กรรมการ โดยผ่านการยินยอมของสมาชิกในที่ประชุมสามัญประจำปีและเพื่อให้การทำงานเป็นไป อย่างไร่รังไส มีประสิทธิภาพ จึงมีการประชุมของคณะกรรมการทุกเดือนเพื่อตรวจสอบความ ถูกต้องของบัญชี โดยกำหนดให้กรรมการทุกคนต้องรับรู้การถูกเงินของสมาชิก ส่วนสมาชิกสามารถ ตรวจสอบได้โดยคณะกรรมการจะประกาศรายชื่อผู้ถูกในแต่ละเดือนไว้ที่บอร์ดในที่ทำการของกลุ่ม และเมื่อมีการประชุมสามัญประจำปี จะแจกเอกสารแสดงรายรับ รายจ่ายของกลุ่มให้สมาชิกทุกคน ทราบอย่างชัดเจน การดำเนินงานอย่างไร่รังไสของคณะกรรมการสามารถสร้างความศรัทธาและ ความไว้วางใจจากคนในชุมชนมากขึ้น จึงมีคนมาสมัครเป็นสมาชิกมากขึ้นเรื่อยๆ พร้อมๆ กับเงิน สะสมของกลุ่มที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้เป็นอย่างดี เห็นได้จาก จำนวนสมาชิกที่มีมากถึง 550 คน มีเงินสะสมมากกว่า 30 ล้านบาทในปัจจุบัน (แวดวง ไซบอร์ก ตั้มภายน์ 2555)

ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำรงอยู่

การขยายตัวของสมาชิกและการเพิ่มขึ้นของเงินสะสมอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นอย่างน้อย 2 ประการ ด้วยกัน ประการแรก การดำเนินการของกรรมการอย่างเสียสละ ซึ่งสัตย์และโปร่งใส สามารถฟื้นคืนความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของสมาชิกได้สำเร็จ สมาชิกที่มีอยู่เดิมนอกจากจะไม่ถอนหุ้นแล้ว ยังซักชวนลูกหลานของตนเข้ามาเป็นสมาชิกอีกด้วย บางครอบครัวถึงกับเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้งหมด (เดิม ใช้ชนะ, สัมภาษณ์ 2555) ในขณะเดียวกันกลุ่มจำเป็นต้องเร่งเพิ่มเงินสะสมให้มากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกที่ต้องการถือเงินไปลงทุนด้านการเกษตรมากยิ่งขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการรับสมัครสมาชิก จากรับเฉพาะคนในหมู่ที่ 5 ขยายเป็นรับคนหมู่ที่ 3, 4, 6 และครอบทุกหมู่บ้านของตำบลบางเสร่ยในเวลาต่อมา นอกจากนั้นคุณสมบัติของสมาชิกไม่จำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น แต่จะเปิดรับสมัครทุกสาขาอาชีพ ไม่เว้นแม้แต่พ่อค้า ซึ่งให้ความสนใจเข้ามาสมัคร เพราะเห็นว่าคณะกรรมการมีความน่าเชื่อถือ กลุ่มนี้มีความมั่นคง และผลประโยชน์ที่ได้รับ เช่น ดอกเบี้ย รวมทั้งเงินปันผลสูงกว่าธนาคาร โดยไม่ต้องเสียภาษีเพียงแต่กลุ่มนี้ไม่รับคนนอกตำบลบางเสร่ย เพราะไม่สะดวกในการทางหนี้ พร้อมกับเพิ่มนุ่ลด่าหุ้นจาก 20 บาทเป็นหุ้นละ 50 บาท มีการกำหนดเพดานการถือหุ้นของแต่ละคนไม่ให้เกินจำนวนที่กำหนดซึ่งจะขับสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามความต้องการเงินสะสมของกลุ่ม จาก 20,000 บาทเป็น 30,000 บาท และ 50,000 บาทในปัจจุบัน เพื่อป้องกันไม่ให้นายทุนเข้ามายิทธิพลภัยในกลุ่ม ประการที่สอง การเติบโตของตลาดผักหาดใหญ่ ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดผักขนาดใหญ่ของจังหวัดสงขลา เป็นตลาดขายส่งและขายปลีก รับซื้อผักจากแหล่งต่างๆ จากทั่วประเทศ เช่น ผักจากกรุงเทพฯ ผักจากจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งผักจากตำบลบางเสร่ย เป็นต้น เพื่อขายทั้งในอีกห้าวันต่อไป ขายที่จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี รวมทั้งประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความต้องการผักในตลาดจึงมีมาก เกษตรกรขายผักได้กำไรดี โดยเฉพาะที่ตำบลบางเสร่ย ได้กำไรสูงถึง 70 เปอร์เซ็นต์ สำหรับผักกาดหอม เนื่องจากต้นทุนการผลิตต่ำ เพราะไม่ค่อยมีแมลงรบกวนจึงสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ ส่วนผักชนิดอื่นจะมีกำไรประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ (พิทักษ์ ตระกูลกำจาย, สัมภาษณ์ 2555) การได้ผลตอบแทนสูงจึงให้เกษตรกรเร่งปลูกผักเพื่อขายมากขึ้น ต่อมาประมาณต้นปี พ.ศ. 2530 พ่อค้าตลาดผักกรุงเทพฯ ส่งผักมาขายที่หาดใหญ่น้อยลง ทำให้ตลาดผักมีผักไม่เพียงพอขายราคาผักจึงสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว กระตุ้นให้เกษตรกรบางเสร่ยเร่งเพิ่มปริมาณการผลิตของตนมาก

ยิ่งขึ้นอีก จากผลผลิต 1 ตัน ประมาณ พ.ศ.2525 เป็น 3 ตันใน พ.ศ. 2528 5-6 ตันใน พ.ศ. 2530 และ 10-15 ตัน ในพ.ศ. 2532-2533 เพิ่มขึ้นถึง 15 ตันหรือ 15 เท่าในช่วงเวลาเพียง 8 ปี การเร่งเพิ่มผลการผลิต เกษตรกรใช้วิธีขยายพื้นที่เพาะปลูกและเปลี่ยนแปลงเทคนิคการผลิต เกษตรกรใช้วิธีขยายพื้นที่เพาะปลูกมีทั้งการรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าซึ่งยังไม่มีเจ้าของ รุกเข้าไปในที่นา โดยไม่มีผล เช่น ละมุด , ส้มโอ และซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นเพื่อเร่งการขยายพื้นที่เพาะปลูก มีผลทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อน พ.ศ. 2532 ที่ดินราคาไว้ละ 6,000 – 10,000 บาท เพิ่มขึ้นเป็นไว้ละ 30,000 – 40,000 บาทใน พ.ศ. 2532-2533 (เฉียว ศรีสะกุล , สัมภาษณ์ 2555) ส่วนการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต เริ่มจากการที่เกษตรสามารถดูดใจน้ำจากพื้นที่จังหวัดให้สำเร็จมีน้ำมากพอที่จะให้เพาะปลูก จึงมีการใช้เครื่องสูบน้ำและสปริงเกลตออย่างกว้างขวาง และใช้รถไถเดินตามเพื่อปรับพื้นที่แทนแรงงานคน อีกทั้งยังใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเพิ่มน้ำมากขึ้นเพื่อรักษาปริมาณการผลิตให้อยู่ในระดับที่ต้องการ ถึงแหล่งน้ำ ต้องใช้ทุนจำนวนมากขึ้น ต้องกู้ยืมมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อใช้เป็นแหล่งเงินกู้สูงตามไปด้วย

ในการกู้เงิน ได้มีการปรับปรุงระบบที่เพิ่มขึ้นหลายประการ เช่น ต้องเป็นสมาชิกครบ 1 ปี จึงจะกู้ได้ การกู้ต้องมีเพื่อนสมาชิกค้ำประกัน และกู้ได้ไม่เกิน 200,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน โดยกำหนดให้ส่งดอกเบี้ยทุกวันที่ 5 ของเดือน ตั้งแต่เวลา 10.00 – 15.00 น. เป็นต้น ส่วนใหญ่หนี้สูญมีน้อยมาก เพราะสมาชิกเป็นคนในพื้นที่ สามารถตรวจสอบประวัติในขั้นตอนการรับสมัคร ได้เป็นอย่างดี โครงสร้างปัญหาเรื่องการส่งเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้จากกลุ่มอื่นมา ก่อนจะไม่รับเข้าเป็นสมาชิก ถ้าสมาชิกคนใดมีพฤติกรรมเช่นนี้ จะมีมาตรการห่วงหนี้ที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ด้วยวิธีลงโทษทางสังคม โดยคณะกรรมการซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจะทำอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อเบิกโอกาสให้สมาชิกนำเงินมาชำระหนี้ได้ตลอดเวลา กรรมการเล่าให้ฟังว่า “เราต้องส่งหนังสือว่าคุณนี่ เป็นหนี้อยู่ตั้งแต่แรกเมื่อได้คุณต้องมาจ่ายภายในเดือนนี้นะ ให้เวลาถึง 6 เดือน ให้นำจ่าย ถ้าไม่มาหลังจากนั้น จะขึ้นป้ายหน้าที่ทำการของกลุ่มแจ้งให้สมาชิกทั้งหมดทราบ โดยทั่วไป โดยจะบอกให้สมาชิกที่ไม่ยอมชำระหนี้ทราบล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว อย่างน้อยเราส่งหนังสือไปถึง 3 ครั้ง ไม่มาติดต่อและกำกับดูแลที่ว่าอิชื่นป้าย” (เดิศ ไชยชนะ , สัมภาษณ์ 2555) การใช้วิธีการประจำทางสังคมเช่นนี้ เป็นการสร้างแรงกดดันให้กับผู้มาชำระหนี้

ทั้งจากเพื่อนสมาชิกด้วยกัน และสังคมรอบข้าง โดยเฉพาะคนในครอบครัวและเครือญาติ ที่จะต้องอับอายและเสื่อมเสียซึ่งกันและกัน ซึ่งจะมีผลให้สมาชิกต้องเร่งชำระหนี้ในที่สุด

การเติบโตของกลุ่มนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มั่นคงและมีปัญหาน้อยมาก ด้านหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการของคณะกรรมการ อีกด้านหนึ่งเกิดจากการที่สมาชิกมีความรับผิดชอบ เสียสละ และมีคุณธรรม ในส่วนการบริหารจัดการของคณะกรรมการ ปัญหาการทุจริตของคณะกรรมการบางคนในอดีต ทำให้คณะกรรมการต้องบริหารจัดการโดยเน้นความโปร่งใส ซึ่งสัตย์ และตรวจสอบได้ เป็นสำคัญ เพื่อเรียกความเชื่อมั่นและศรัทธาของสมาชิกให้คืนมา มีการปรับปรุงระบบบัญชีให้ทันสมัย ลูกค้าต้องตรวจสอบได้จ่าย โดยได้รับความช่วยเหลือจากพัฒนาการอาชีวศึกษามาให้การอบรมและแนะนำการทำบัญชีตามแบบอย่างของทางราชการ มีการจัดระบบตรวจสอบ สถานะการเงินของกลุ่มฯ อย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องทางการทุจริตขึ้นมาอีก โดยการตรวจสอบภายในระหว่างกรรมการด้วยกันเอง มีฝ่ายตรวจสอบระบบบัญชีและสถานะการเงิน ซึ่งจะต้องรายงานให้กรรมการทุกคนทราบเป็นประจำทุกเดือนนอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกได้รับรู้การเคลื่อนไหวทางการเงินโดยการติดประกาศที่บอร์ดหน้าที่ทำการของกลุ่ม และแจกเอกสารให้สมาชิกทุกคน ได้รับทราบในการประชุมสามัญประจำปี เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการ “ฐานะทางการเงินแจกให้สมาชิกทุกปีเวลาประชุมใหญ่ สมาชิกต้องเก็บไว้เองเปรียบเทียบเหมือนปีที่แล้วเบี้ยเท่าไหร่ เข้ามาเท่าไหร่ รายละเอียดทุกอย่างบอกหมด สมาชิกเห็นว่าคณะกรรมการทำดี เดียวยากเข้ามายืนเป็นสมาชิก คือคนที่ไม่เป็นที่อยากรเข้ามายืน เป็นสมาชิกเพรำมัน โปร่งใส ทุกปีให้เก็บไว้ เติบโตเท่าไหร่ ดอกเบี้ยเท่าไหร่ ลดเพรอะอะไร เบี้ยตกแม้แต่ร้อยเดียวต้องเอาให้ครบ” (เลิศ ไชยชนน ,สัมภาษณ์ 2555)

การบริหารจัดการของคณะกรรมการดำเนินไปอย่างราบรื่น เพราะนอกจากกรรมการจะดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์และเสียสละแล้ว ยังเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องสำคัญได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการซักถาม อกบุยในปัญหาต่างๆ ใน การประชุมสามัญประจำปี หรือการอภิปรายข้อบังคับต่างๆ เพื่อใช้ภาษาในกลุ่ม หรือแม้กระทั่งการกำหนดเงินค่าตอบแทนให้คณะกรรมการ ซึ่งในระยะเริ่มแรกคณะกรรมการทุกคนทำงานด้วยความเสียสละ ไม่มีค่าตอบแทน แต่เมื่อคณะกรรมการมีภาระเพิ่มมากขึ้นจากการที่จำนวนสมาชิกและเงิน

สะสมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกเห็นว่าคณะกรรมการคุ่มครองแทนบ้างเพื่อชดเชยการเสียสละและความรับผิดชอบของกรรมการ จึงมีมติในการประชุมสามัญประจำปี กำหนดให้กรรมการทุกคนมีค่าตอบแทนปีละ 5 เปอร์เซ็นต์ของดอกเบี้ย และเปลี่ยนเป็นเหมาจ่ายคนละ 7,000 บาทต่อปีในเวลาต่อมา

สำหรับสมาชิก กระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้และสอนบทเรียนร่วมกัน จากประสบการณ์จริง เข้าใจแนวทางการทำงานของกลุ่มนักขึ้น เกาะกลุ่มกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สามารถพัฒนาความคิดให้มีความรับผิดชอบ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น สามารถยินยอมปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเคร่งครัด เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินอยู่ได้อย่างมั่นคง สมาชิกมีคุณธรรม มีจิตใจอื้อเฟื้อแก่สังคมรอบข้างมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากการตั้งใจเสียสละเงินของกลุ่มเพื่อใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ทั้งในขณะที่กลุ่มยังดำเนินอยู่หรือล่มสถาายนอนาคต

การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างเข้มแข็ง สามารถพัฒนาตัวเองได้เป็นอย่างดี โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ ไม่นานนัก ครั้งแรกพัฒนาการอ่ำเภอวัตถุมีนาให้คำปรึกษาในเรื่องการจัดตั้งกลุ่มและช่วยอบรมความรู้เรื่องการทำบัญชีเมื่อกลุ่มมีปัญหา ครั้งที่สองกรรมการกลุ่มได้ไปเข้าอบรมเรื่องบัญชีที่อ่ำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ เพราะกลุ่มช่วยตัวเองได้ พัฒนาตนเองจนมีชื่อเสียง มีกลุ่มอื่นมาศึกษาดูงานอยู่่เสนอ จึงไม่จำเป็นต้องรับความช่วยเหลือจากทางราชการ “ทางกลุ่มไม่ค่อยรับกวน ถ้าเข้าอย่างจะมากก็บอกว่าให้ไปช่วยกลุ่มอื่นก่อน เพราะว่ากลุ่มช่วยตัวเองได้ มีกลุ่มอื่นมาดูงานที่กลุ่มอยู่บ่อยๆ” (แวง ไชยณรงค์, สัมภาษณ์ 2555) พัฒนาการของกลุ่มเป็นไปอย่างมั่นคง มีเงินให้สมาชิกยืมไปลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ ได้อย่างเพียงพอโดยไม่ต้องพึ่งเงินอกรอบบอกรือต่อไป สมาชิกมีความรัก ความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ต่อ กัน ไว้วางใจกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดชีวิตของสมาชิกมีความอบอุ่น มั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การดำเนินงานของกลุ่มตลอดระยะเวลา 34 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2555 เป็นไปอย่างราบรื่น มีสมาชิกรอคุณทั้งตำบลมากถึง 550 คน มีเงินสะสมสูงถึง 30 ล้านบาท ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญที่ให้สมาชิกกู้ยืมไปประกอบอาชีพ ได้อย่างเพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนอกรอบบอกรือต่อไป ความสำเร็จของกลุ่มเป็นที่ยอมรับของหน่วยราชการและชุมชนรอบข้าง

มีการเข้ามาศึกษาดูงานของหน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย ตลอดจนถึงกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนอื่น ๆ ออยู่่เสมอ

การดำรงอยู่่ของกลุ่ม ก่อนข้างมั่นคง เพราะกรรมการและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการผลดบ เนทเรียนร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เข้าใจแนวทางดำเนินงานของกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี รับทราบปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกันออยู่่เสมอ การมีส่วนร่วมແแทบทุกกิจกรรม โดยผ่านกระบวนการกลุ่มทำให้ทุกคนเกิดความรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของพวคตน ดังนั้นสมาชิกทุกคนต้องยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนบ้างเพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่่ได้ วิธีคิดเช่นนี้ เป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพดีขึ้น มีจิตสาธารณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ส่งผลให้ความสงบสุขและความเจริญของชุมชนเกิดขึ้นตามมา นอกจากการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มแล้ว ยังมีการเรียนรู้ร่วมกันกับเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์อื่น เช่น กลุ่มคล้องช้าง กลุ่มนางทิง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการองค์กรร่วมกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำองค์กรและสมาชิกให้มีวิธีคิดที่กว้างไกลขึ้น สามารถแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงตนเองได้เร็วขึ้น ช่วยให้นำองค์กรก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและแข็งแรง จนสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างดี โดยได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ โดยเฉพาะพัฒนาการอาชีวศึกษาที่เคยแนะนำ ให้การช่วยเหลือทางวิชาการ ทั้งในขณะเริ่มจัดตั้งกลุ่ม และให้คำชี้แนะนำเมื่อกลุ่มมีปัญหา

ความเข้มแข็งของกลุ่ม ทำให้สามารถดูแลสมาชิกในด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้นจากการปล่อยเงินกู้คอกเบี้ยต่อเดือนที่ผ่านมา โดยมีการนำผลกำไรที่ได้จากการดำเนินงานจำนวน 2 เผอร์เซ็นต์ของดอกเบี้ยในแต่ละปีมาจัดเป็นสวัสดิการของสมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นสวัสดิการช่วยค่าวรักษาพยาบาลในกรณีที่ต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาลคืนละ 200 บาท รวมแล้วไม่เกิน 1,000 บาทต่อคน หรือในกรณีเสียชีวิต กลุ่มจะช่วยค่า火化 ศพละ 5,000 บาท นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านการศึกษา โดยให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนปีละ 10,000 บาท ต่อมากลายเป็น 30,000 บาท ที่พิเศษคือการที่กรรมการและสมาชิกไว้วางใจและศรัทธาในตัวประธาน จึงมีมติอนุเญให้ใช้ในการสาธารณประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลชุมชน จำนวน 10,000 บาท เงินจำนวนนี้ ให้ดำเนินการตัดสินใจใช้จ่ายเพื่อประโยชน์แก่สังคมหรือใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างเต็มที่

ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ความสำเร็จของกลุ่มเกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

ปัจจัยภายใน

ผู้นำ ผู้นำเป็นผู้ที่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ยึดถือความซื่อสัตย์เป็นหลัก สำคัญในการดำเนินงาน รวม ไชยณรงค์ ประธานกลุ่มกล่าวว่า “การดำเนินงานทุกอย่างต้องโปร่งใส ถ้าไม่โปร่งใสทำงานสามาชิกก็ไม่รู้จะวางแผนไว้หรือ เอடอคอกเบี้ยเขามาสักลิบนาทีสิบนาทีในแต่ละเดือนนั้น เราเก็บต้องโปร่งใส เขาตามต้องตอบได้” (รวม ไชยณรงค์, สัมภาษณ์ 2555) นอกจากนี้ ประธานยังเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับการวิจารณ์ของสามาชิกที่มีอาชญาณอยกว่า ยอมรับผิดในสิ่งที่ตนกระทำและพร้อมจะทำความติดของสามาชิกที่ผ่านการ トイเดียงกันอย่างรุนแรง แม้ต้นเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม บางครั้งเมื่อสามาชิกทำผิดพลาดก็ยอมให้อภัย เพราะเห็นว่าความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นสิ่งสำคัญ “การ トイเดียงกันไม่ใช่การนำไปสู่ความแตกแยก แต่เป็นวิธีการที่ทำให้ปัญหาดิบลงได้ และมีแนวทางแก้ที่ทุกคนยอมรับได้” (รวม ไชยณรงค์, สัมภาษณ์ 2555) การดำเนินงานเช่นนี้ ทำให้รวม ไชยณรงค์ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธา และความไว้วางใจ จากสามาชิกเป็นอย่างดี เป็นแรงจูงใจ อันสำคัญที่ทำให้กันในชุมชนมาสมัครเป็นสามาชิกมากขึ้น เพราะวางแผนตัวผู้นำ เชื่อว่าเงินที่นำออมร่วมกันจะไม่สูญหายอย่างแน่นอน

กรรมการ คณะกรรมการต้องเสียสละ ซื่อสัตย์เช่นเดียวกัน ต้องบริหารงานกลุ่มให้สามาชิก ได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน กรรมการเห็นว่า “สามาชิกห้าร้อยกว่าคนต้องให้เสมอภาค ไม่ใช่ว่าเราทำกันตรงนี้ ญาติพี่น้องนี่ พี่น้องพี่นั้น พ่อแม่พี่น้อง แล้วให้มีอภิสิทธิ์ ไม่มี ถือว่าสามาชิกทุกคนเป็นลูกของกลุ่มออมทรัพย์ทั้งหมด จะทำให้หนึ่งคนกัน ไม่ใช่ทำให้คนนี้ก่อนคนนั้น ทุกคนต้องเท่าเทียมกัน แม้กรรมการเอง เป็นคนถือกฎหมายแล้ว และยึดถือให้สามาชิกทำตาม กรรมการยึดถือได้ สามาชิกจะจะทำตามกฎหมายที่กรรมการ ได้ตั้งไว้” (เลิศ ไชยชนะ, สัมภาษณ์ 2555)

การดำเนินงานของกรรมการ โดยปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ไม่ทำแบบปากว่าตาขึ้น ทำให้สามาชิกเชื่อมั่นในตัวกรรมการมากยิ่งขึ้น เชื่อว่าสามาชิกทุกคนจะได้รับความเป็นธรรม โดยเท่าเทียมกัน แม้ว่าเขาจะไม่เป็นเครือญาติของกรรมการก็ตาม ความเชื่อเช่นนี้จะร้อยรัดสามาชิกให้อยู่กับกลุ่ม ได้อย่างมั่นคงและเป็นเวลานาน

สามาชิกและการมีส่วนร่วม สามาชิกส่วนใหญ่มีทั้งเครือญาติและคนคุ้นเคยกัน ต่างเอื้อเฟื้อเพื่อแพร่ กี๊กูกลกัน เห็นอกเห็นใจกันอยู่เสมอ เมื่อเข้ามาเป็นสามาชิกของกลุ่ม ได้มีส่วนร่วมใน

การดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการถอดบทเรียนร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่า กลุ่มเป็นของตน ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ทำให้เกิดความรักและห่วงเห็นกลุ่ม พร้อมที่จะเดียวกัน เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคงแข็งแรงจนเป็นที่พึงของสมาชิกทุกคนได้ในที่สุด

ปัจจัยภายนอก

กลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในระยะแรก โดยได้รับการแนะนำและสนับสนุนทางด้านวิชาการจากพัฒนาร่างกายรัฐภูมิ ให้จัดตั้งกลุ่มอมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการผลิต โดยการระดมทุนจากชุมชนและบริหารทุนเพื่อชุมชนเอง การช่วยเหลือของหน่วยราชการ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง แม้จะมีปัญหาด้านการทำบัญชีบ้างในระยะแรกก็สามารถแก้ไขได้สำเร็จโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ทุกคนรับทราบและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน หน่วยราชการเองก็ให้ความช่วยเหลือโดยการอบรมการทำบัญชีตามแบบของทางราชการให้แก่สมาชิก และส่งประธานกรรมการไปอบรมเรื่องการทำบัญชีกับหน่วยงานที่ทางราชการจัดขึ้น ทำให้การบริหารจัดการเรื่องการเงินและบัญชีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสมาชิกและชุมชนรอบข้าง มีการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นมากมาย จนทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งมั่นคงเป็นที่พึงของคนในชุมชนได้อย่างดี

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มอมทรัพย์เพื่อการผลิต

ปัญหามีไม่นานนัก ส่วนใหญ่เกิดจากสมาชิกต้องการเพิ่มสัดส่วนของเงินปันผลมากขึ้น แต่หลังจากผ่านการอภิปรายกันในที่ประชุมอย่างกว้างขวางถึงผลกระทบที่เกิดจากการเพิ่มสัดส่วนดังกล่าวแล้ว ที่ประชุมจึงลงมติให้เป็นไปตามเสียงส่วนใหญ่ต้องการ เพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มเป็นสำคัญ

กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

วิธีชีวิตแบบดั้งเดิม

กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบางแทรี อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร ปลูกข้าวเพื่อบริโภค โดยใช้แรงงานคนในครอบครัวและสัตว์เลี้ยง

เช่น วัว นอกจากนี้ยังปลูกถั่ว ปลูกมัน และแตงโม เพื่อเป็นอาชีพเสริม ใช้น้ำฝนเป็นหลักในการเพาะปลูก ในฤดูแล้งจะใช้วิธีหาน้ำจากบ่อและลำห้วยรคันตันไม้ พื้นดินอุดมสมบูรณ์จึงไม่ต้องใช้น้ำมากนักเพียงแต่ใช้มูลวัวกีเพียงพอในแต่ละฤดูกาลการผลิต แมลงไม่ค่อยบ่นกวน เมื่อเกิดแมลงระบาดชาวบ้านจะใช้น้ำมันทาบริเวณใบบ้าง เก็บหนองทึบไปบ้าง ดังนั้นต้นทุนการผลิตจึงต่ำมาก เมื่อนำผลผลิตไปขาย จึงไม่ขาดทุน โดยชาวบ้านจะหาพืชผลของตน เช่น แตงโม ถั่ว มัน ไปขายที่ตลาดนัดซึ่งมีหลายแห่งและวันนัดไม่ซ้ำกัน เช่น นัดบางหวาย วันอังคาร นัดคูเต่า วันพุธหัสบดี นัดควรเนียง วันศุกร์ นัดบางเหรียง วันเสาร์ และนัดบางกล้า วันอาทิตย์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนำพืชผักไปขายที่ตลาดนัดบางหวาย เพราะมีคนมาซื้อขายกันมาก และอยู่ห่างจากชุมชนนี้เพียง 2 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านจะต้องหาบ้านผลิตของตนไปขายตั้งแต่ย่างรุ่ง ประมาณ 5 นาฬิกา โดยหานไปหน้าห้องประมาณ 15 – 20 กิโลเมตร เมื่อขายของเสร็จก็จะซื้อสิ่งที่จำเป็นกลับมา เช่น หมู เนื้อ “กับข้าวก็ไม่ซื้อมากเท่าไหร่ อาหารก็มีมากในพื้นที่ ส่วนมากจำเป็นก็เครื่องครัว หมู พากที่ทำเองไม่ได้ เพราะในนาก็มีปลา มีนก คือหาอาหารได้ รายได้เขาน้อยรายจ่ายก็น้อย” (เบญญา พาหุพันโต, สัมภาษณ์ 2555) สภาพพื้นที่ค่อนข้างสมบูรณ์จึงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีอาหารพอมีพอกิน ไม่ต้องเดินรอนานนักก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง สภาพการดำเนินชีวิตเช่นนี้จะเปลี่ยนไป เมื่อมีการปลูกผักพืชเศรษฐกิจซึ่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างมาก จนต้องรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดพลังในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนในช่วงกำเนิดกลุ่มและขยายตัว

ใน พ.ศ. 2530 พ่อค้าคนกลางได้ม้าชักจูงให้ชาวบ้านปลูกผักกอกเหนือจากปลูกมัน ถั่ว และแตงโม “โดยพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้ลงทุนให้ก่อน มีเงื่อนไขว่าเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตห้ามขายคนอื่น เป็นช่องทางให้พ่อค้าคนกลางครองตลาดตามใจชอบ” (สุมาลี ศรีสะกุล, สัมภาษณ์ 2555) ชาวบ้านจะต้องปลูกผักตามที่พ่อค้าและตลาดต้องการ เช่น กะหล่ำปลี กะหล่ำปี บล็อกเกอร์ ต้นหอม ผักชี เป็นต้น การปลูกผักสามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้มาก เพราะให้ผลผลิตในระยะเวลาสั้น สามารถปลูกได้หลายครั้งในพื้นที่เดียวกันในแต่ละฤดูกาล รายได้ที่เพิ่มขึ้นทำให้เกษตรกรหันมาปลูกผักกันมากขึ้น จนกลายเป็นสวนผักแทนถั่ว มัน และแตงโม การผลิตซึ่งใน

ที่เดิมหลายครั้ง โดยไม่เปลี่ยนแปลงชนิดของผลผลิต ส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน คือ ดินจะเสื่อมความสมบูรณ์ลงไป ในระยะแรกเกยตบรรจงใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเพิ่มคุณภาพของดินให้ดีขึ้น แต่การผลิตช้าหลายครั้งและเกยตบรรจงขยายการผลิตเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่สามารถทำให้พืชพักระริญเติบโตเช่นเดิม จึงต้องหันไปใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งได้ผลดีในระยะแรกแต่เมื่อใช้เป็นเวลากว่า ดินจะจับตัวแข็ง น้ำจะซึมซับลงได้ช้าขึ้น เมื่อฝนตกปุ๋ยจะถูกชะล้างไปกับน้ำฝน เกยตบรรจงต้องใช้ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อรักษาปริมาณการผลิตในพื้นที่เดิมให้เท่าเดิม หรือสูงกว่า ดินที่ขาดความสมบูรณ์และการผลิตช้าหลายครั้งทำให้แมลงสามารถวางไข่และพักตัวในแปลงผักได้มากขึ้น การใช้น้ำมันทาใบดังที่เคยทำมาเริ่มไม่ได้ผล ใน พ.ศ. 2535 เกยตบรรจงเริ่มหันไปใช้ยาฆ่าแมลงในการกำจัดศัตรูพืช ทำให้ต้องเพิ่มทั้งต้นทุนการผลิต และเสียงอันตรายต่อสุขภาพของผู้ปลูกและผู้บริโภค

ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมาก ผลผลิตที่ขายได้มีกำไรลดน้อยลง บอยครั้งจะถูกพ่อค้าคราคาดผลผลิตจนแทนจะไม่มีกำไร ช้าร้าย พ่อค้าซึ่งเป็นผู้ตั้งราคาปุ๋ยและยาฆ่าแมลงตามใจชอบโดยเกยตบรรจงไม่มีอำนาจต่อรอง เพราะเกยตบรรจงซื้อบจจุยการผลิตเหล่านี้ในแต่ละครั้งมีจำนวนน้อย พ่อค้าจึงไม่ลดราคาให้

ใน พ.ศ. 2538 พัฒนาร่างกฎหมายนี้ ได้เข้ามาซักซ่อนและสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาขึ้นมา เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนให้คำปรึกษาในกรณีที่ชาวบ้านจะดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชนของตน เช่น การออมทรัพย์ เป็นต้น ในระยะแรกมีสมาชิกเข้าร่วมด้วย จำนวน 15 คน แต่การดำเนินงานของกลุ่มในระยะ 2 ปีแรก ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ไม่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อสมาชิก เพราะทั้งประธานและสมาชิกไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของกลุ่มที่จัดตั้งโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเด่นชัด ต่อมาใน พ.ศ. 2541 มีการเลือกประธานกรรมการคนใหม่ คือ อุบล ศรีเกยตบรรจง ทั้งประธานและสมาชิกได้ประชุมกัน เพื่อทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และกิจกรรมที่กลุ่มควรจะทำเพื่อประโยชน์แก่สมาชิก โดยได้รับการชี้แนะจากพัฒนาร่างกฎหมายนี้อย่างใกล้ชิด ในที่สุดสมาชิกได้ตกลงกันที่จะแก้ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตการเกยตบรรจงทั้งค้านปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงเป็นอันดับแรก เพราะเป็น

ปัญหาเร่งด่วน โดยได้รับเงินทุนในการดำเนินการจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียง จำนวน 23,000 บาท ในระยะแรกได้ใช้เงินจำนวนซึ่งอยู่เบื้องต้นทั้งหมดและเนื่องจากกลุ่มซึ่งจำนวนมากและซึ่งจากการขายส่งที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง จึงมีราคาถูกกว่าห้องตลาดถึง 20 เปอร์เซ็นต์ต่อครั้ง แม้จะซื้อปุ๋ยมาแล้วไม่มีที่เก็บ “ก็เอาไปตั้งที่บ้านประชาชนเสร็จแล้วช่วยขายกัน ประชาชนเป็นคนยก โดยที่ว่าไม่มีกำไรมีไว้กันในสมาชิก ขายต่อเท่าเดิม บวกสินบทเป็นค่าน้ำมันรถที่เขามาส่งและก็บำรุงกลุ่ม” (อุบล ศรีเกษตรกุล, สัมภาษณ์ 2555)

การเสียสละ ความมีน้ำใจของประชาชน ตลอดจนความร่วมใจของสมาชิก ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจาก 15 คน เป็น 30 กว่าคน ในเวลาเพียง 1 ปี แต่ปัญหาของกลุ่มคือ ไม่มีที่จัดเก็บและวางจำหน่ายปัจจัยการผลิต ซึ่งต้องเร่งแก้ไขโดยเร็ว ดังนั้น ใน พ.ศ. 2543 เมื่อ นิพนธ์ บุญญาณณี มาเป็นประธานเมืองนามกีพานะเหรียง กลุ่มจึงขอสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างอาคาร โดยได้รับบริจากที่ดินขนาด ยาว 9 เมตร กว้าง 9 เมตร และลึก 15 เมตร จาก เอื้อม ศรีพลับ ซึ่งเป็นผู้มีฐานะดีในหมู่บ้านให้เป็นที่สร้างอาคาร ซึ่งได้เริ่มก่อสร้างประมาณปลายปี พ.ศ. 2543 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2544

สมาชิกของกลุ่มนี้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน บางครั้งประชุมกันในเวลากลางคืน ตั้งแต่ 19.00น. เป็นต้นไป เพื่อให้ทุกคนร่วมจากภาระกิจประจำวัน การประชุมนี้อยู่ครึ่งทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที นอกจากนี้กลุ่มจะให้ความช่วยเหลือสังคมอยู่เป็นประจำ ดังเช่น ช่วยเหลือโรงเรียนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะไปช่วยแบบจิตอาสาโดยไม่หวังผลตอบแทนแต่อย่างใด แต่ถ้าโรงเรียนมีเงินเหลือจะบริจากให้ตามกำลังศรัทธา ปรากฏว่ากลุ่มไปช่วยทำอาหารเลี้ยงการประชุมเครื่องข่ายของโรงเรียน 3 วัน ได้เงินมา 500 บาท ซึ่งสมาชิกดีใจมากและคิดกันว่าทำอย่างไรจะไม่ให้เงินนี้หมดไป ในที่สุดที่ประชุมทดลองกันทำ “สังกะออมทรัพย์” ใน พ.ศ. 2542 โดยใช้เงินส่วนนี้เป็นทุนเบื้องต้น จากนั้นจะเรียกสะสมจากสมาชิกคนละ 10 บาท โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 5 บาท มาใช้เป็นออมทรัพย์ อีก 5 บาทที่เหลือใช้ซื้อของกินในเวลาไม่สามารถประชุม พร้อมทั้งตั้งชื่อการออมทรัพย์ว่า “สังกะออมทรัพย์กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา” เพื่อให้การช่วยเหลือสมาชิกในยามขัดสน ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ด้วยการเสียสละของสมาชิก ความรับผิดชอบและ

ความสามัคคีของกลุ่ม ทำให้ “สังจะออมทรัพย์” ของกลุ่มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนเงินและสมาชิก มีเงินจำนวนมากพอที่จะให้สมาชิกถูกลืมได้โดยไม่จำเป็นต้องพึงพิงเงินอกรอบบอกรือไป

ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำรงอยู่

กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา มีกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้ของสมาชิกที่สำคัญ 3 อายุ่ด้วยกัน คือ สังจะออมทรัพย์กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ร้านค้าชุมชนและศูนย์สาธิต และกลุ่มผักกาดทอง ซึ่งแต่ละ กิจกรรมมีสมาชิกของกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา เป็นแกนหลักในการดำเนินการ เนื่องจากเข้าใจ บทบาทและหน้าที่ของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป็นอย่างดี สามารถขับเคลื่อนให้การดำเนินงาน ในส่วนต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น การดำเนินงานของกลุ่มจึงสามารถพัฒนา ออกไปเรื่อย ๆ อย่างน่าพอใจ ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

สังจะออมทรัพย์กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

กลุ่มสังจะออมทรัพย์ ตั้งขึ้นโดยมีสมาชิกเริ่มแรกเพียง 15 คน ลงทุนกันคนละ 5 บาท มี วัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้ถูกลืมในยามขัดสน หลังจากดำเนินการมาได้ระยะหนึ่ง กลุ่มสังจะ ออมทรัพย์ได้รับความนิยมจากผู้คนในชุมชนมากขึ้น มีการเพิ่มขึ้นทั้งมูลค่าหุ้นและจำนวนสมาชิก มูลค่าหุ้นเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับจาก 5 บาท ในปี 2542 เป็น 10 บาท ในปี 2543 และ 100 บาท ในปี 2544 มูลค่าหุ้นเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 500 บาท ในปัจจุบันเต็มpedanตามที่สมาชิกกลุ่ม กำหนดไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้จำนวนและมูลค่าหุ้นกระ挤ตัวอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง การเติบโตของ มูลค่าหุ้นจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเพิ่มขึ้นของสมาชิกจาก 15 คน ใน พ.ศ. 2542 กลายเป็น 100 คน ใน พ.ศ. 2544 และมีจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับจำนวนเงินสะสมของกลุ่ม ที่เพิ่มพูนขึ้น เป็น 3 ล้านบาทในปัจจุบัน

ในการให้สมาชิกถูกลืม กรรมการดำเนินงานจะให้สมาชิกถูกลืม 2 เท่า ของยอดเงินสะสม โดยใช้บัญชีหุ้นของสมาชิกคำประกัน คิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 นาทีต่อเดือน ระยะเวลา 1 ปี ถ้าเดือนไหนเงินต้นไม่เพียงพอ ก็ให้ส่งเฉพาะดอกเบี้ยโดยส่วนใหญ่สมาชิกจะส่งเงินตาม สัญญา ไม่มีการบิดพลิ้ว เพราะสมาชิกคิดว่าเงินของกลุ่ม “เป็นเงินของเข้า เขาก็ต้องเข้ามาดูแล”

(ເອີນ ຄຸ້ມັກ, ສັນພາຍລັບ 2555) ຕ້າຄຣໄມ່ສ່ວງເງິນກູ້ຕາມສັນຍາກີຈະກະທບກາຮູ້ຂອງສາມາຊືກຄນເອີນ ຖຸກຄນຈຶ່ງຕ້ອງມີສ່ວນໃນກາຣຕິດຕາມແລະຈູງໃຈໃຫ້ສາມາຊືກປຸ້ນຕິດຕາມເຈື່ອນໄຂຂອງສັນຍາເປັນອ່າງດີ

ກາຣບົຣຫາຣຈົດກາຣເງິນກູ້ ຈະມີກຣມກາຣໃນແຕ່ລະຝ່າຍ ເຫັນ ມີ ປະຮານ ເລຂານຸກາຣ ແລະ ເຫັນສັນຍຸກ ເປັນຕົ້ນ ມີກາຣທຳບັນຍືໃຫ້ສາມາຊືກຕຽກສອບໄດ້ຍ່າງໂປ່ງໃສ ມີຄະນະກຣມກາຣຕຽກສອບ ຮະບນກາຣເງິນເປັນປະຈຳ ໂດຍໃຫ້ຄະນະກຣມກາຣຕຽກສອບກັນເອງ ກື້ອ “ຖຸກເດືອນ ວັນທີ 20 ຈະມາ ປະຮູນກັນແລ້ວກີ່ຈົ່ງແຈ່ງເວັ້ນເນື້ອຍ (ເງິນ) ເນື້ອຍເທົ່າໄດ້ກຣມກາຣທຸກຄນຈະຮູ້ເໜືອນກັນໜົດ ພອສິນປີມີ ກາຣປະຮູນຈະບອກຮານກາຣເງິນໃຫ້ສາມາຊືກທຽບວ່າຄຸນກູ້ໄປເທົ່ານັ້ນນະ ເງິນສະສົມເຮົາມີເທົ່ານີ້ນະ ເງິນ ຄົງເໜືອຝາກຮານກາຣເຮົາມີເທົ່ານີ້ນະ ດອກເນື້ອຍໄດ້ເທົ່ານີ້” (ອຸບັດ ຄຸ້ມັກຕຽກ, ສັນພາຍລັບ 2555)

ກາຣບົຣຫາຣຈານທີ່ເນື້ນຄວາມໂປ່ງໃສ ສາມາຊືກຕຽກສອບໄດ້ຕລອດເວລາ ທຳໄກກລຸ່ມໄດ້ຮັບ ຄວາມໄວ້ວາງໃຈ ຄວາມເຂົ້າໃຈ ຄວາມຄັ້ງທ່າຈາກສາມາຊືກເປັນອ່າງດີ ແລະກາລາຍເປັນທີ່ພື້ນຂອງສາມາຊືກໃນ ຍານຂັດສົນ ເຈັນປ່ວຍເຂົ້ນມາ “ເຮົາໄດ້ໃຫ້ເນື້ອຍຕຽນນີ້ ໄນ ໄມ່ພັກໄປຢືນເນື້ອຍດອກແພງ” (ເອີນ ລັດຖະບູນ, ສັນພາຍລັບ 2555) ສັຈຈະອອມທັກພົກລາຍເປັນຄວາມກາຄຸນໃຈແລະຄວາມຫວັງຂອງສາມາຊືກໃນກາຣ ແກ້ປ່ອຍຫາຂອງຕົນ ເນື້ອເກີດກາວະຂາດແຄລນເຂົ້ນ ໂດຍ ໄນຕ້ອງພື້ນພົງເງິນກູ້ອອກຮະບນທີ່ມີຄອກເນື້ອຍແພງ ນາກອີກຕ່ອໄປ

ຮ້ານຄ້າໜຸ່ມໜຸນແລະຄູ່ນົມສາເຊີຕ

ຫລັງຈາກສ້າງອາຄາຣທີ່ໃຫ້ເງິນສັນບັນດຸນຈາກສາມາຊືກສັກສິນແຫ່ນຮາຍກູ່ຈັງຫວັດສົງຫລາ ນິພິນທີ ບຸນຍຸ່ມານີ້ ຈຳນວນ 350,000 ບາທ ເສົ່ງເຈົ້າຮ້ອຍແລ້ວ ກລຸ່ມສຕຣີອາສາພັດນາໄດ້ໃຫ້ອາຄາຣນີ້ເປັນທີ່ ເກັ່ນແລະຈຳນ່າຍປຸ່ງເຄີມໃຫ້ສາມາຊືກອູ່ຮະບະໜຶ່ງຈົນຄົງ พ.ສ. 2544 ສາມາຊືກມີກາຣປົກຍາກັນເພື່ອຂ່າຍ ກິຈກາຣ ໂດຍໃຫ້ອາຄາຣນີ້ເປັດເປັນຮ້ານຄ້າເຊື່ອວ່າ ຮ້ານຄ້າໜຸ່ມໜຸນແລະຄູ່ນົມສາເຊີຕ ເພື່ອຂ່າຍຂອງອູປໂກຄຣີໂກຄ ຕລອດຈົນອູປກຣີກາຣເກຍຕຣທີ່ຈຳເປັນຕ້ອງໃຫ້ໃນກາຣເພະປຸກ ໂດຍສາມາຊືກເຫັນວ່າສິ່ງຈຳເປັນແລ່ານີ້ຄ້າ ກລຸ່ມເຊື້ອເອງຂ່າຍເອງຈະໄດ້ປະໂຍ້ນອ່າງນ້ອຍສອງປະກາຣຄື້ອງ “ໄດ້ເຊື້ອຂອງຮາຄາຄູກແລະໄດ້ປັນພລເນີລີ່ ຄືນຕາມຈຳນວນຫຼຸ້ນທີ່ສາມາຊືກແຕ່ລະຄນຄືອກຮອງອູ່

ອ່າງໄຮກ໌ກາຣເປັດຮ້ານຄ້າໜຸ່ມໜຸນແລະຄູ່ນົມສາເຊີຕ ຕ້ອງໃຫ້ທຸນຄ່ອນຂ້າງສູງ ທາງກລຸ່ມມີເງິນທີ່ ໄດ້ຮັບກາຣຊ່ວຍແລ້ວຈາກອົງກົດກາຣບົຣຫາຣສ່ວນຕິດຕາມເພື່ອເຊື້ອປຸ່ງເຄີມແບບໃຫ້ປ່າໄລ ຈຳນວນ 23,000 ບາທ

ซึ่งมีเหลืออยู่เพิ่มจำนวน สมาชิกได้นำมาใช้ที่ร้านค้าทั้งหมด แต่ยังขาดเงินอยู่อีกจำนวนมาก จึงมีการระดมทุน โดยการเพิ่มน้ำดื่มค่าหุ้นของสมาชิกคนละ 500 ถึง 1,000 บาท ตามกำลังทรัพย์ของสมาชิกแต่ละคน นอกจากนี้ได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อชักชวนให้คนในชุมชนมาเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น ปรากฏว่ามีผู้สนใจมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นจากระยะเริ่มแรก 39 คน เป็นร้อยกว่าคน ใน พ.ศ. 2544 และเพิ่มขึ้นเป็น 176 คน ในปัจจุบัน ส่วนเงินทุนจากการระดมทุนก็เพิ่มขึ้นเป็น 70,000 บาท ใน พ.ศ. 2544 รวมเงินที่สำรองไว้เดิม 23,000 บาท รวมทั้งสิ้น 93,000 บาท ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานจึงจำเป็นต้องไปยืมจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียงอีก 50,000 บาท โดยไม่มีดอกเบี้ยแต่ต้องส่งคืนภายใน 5 ปี กลุ่มจึงสามารถดำเนินกิจการได้

การดำเนินการของกลุ่ม ประสบความสำเร็จพอสมควร มีระบบการขายที่ไม่หวังผลกำไรมากนัก เพียงแต่ต้องการให้สมาชิกได้ชื่อของถุงและช่วยเหลือกันในyanบัดสัน ดังนั้นร้านค้าจึงให้สินเชื่อสมาชิก โดยกำหนดเป็นระเบียบเพื่อป้องกันไม่ให้บิดหลิ่วมากนัก ว่า “สมาชิกอาจคงไปแล้ว อย่างชาติที่สุดอีกสองเดือนต้องนำเงินมาจ่าย จึงจะสามารถเอาสินค้าชิ้นใหม่ไปได้ สมาชิกต้องตั้งแต่ทำมาไม่มีการค้างเลข” (ปรัมฤทธิ์ บุญราช, สัมภาษณ์ 2555)

เห็นได้ชัดว่า การที่ร้านค้า จะขยายตัวได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดี ทั้งการช่วยกันซื้อและผ่อนชำระตามกำหนด เงินทุนของร้านค้า จึงจะมีเพียงพอที่จะดำเนินกิจการได้ แต่ต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ไปร่วงใส สามารถตรวจสอบได้ จึงจะได้รับความเชื่อถือจากสมาชิก ดังนั้นกลุ่มร้านค้า จึงมีคณะกรรมการดำเนินงานที่ชัดเจนจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขาธุการ ผู้ช่วยเลขานุการ เหรัญญิกและประชาสัมพันธ์ 2 คน นอกจากนี้เป็นคณะกรรมการ ซึ่งมีการประชุมทุกวันที่ 20 ของเดือน เพื่อปรึกษาหารือหาทางปรับปรุงร้านค้าและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผลงานของคณะกรรมการได้รับการยอมรับจากสมาชิกเป็นอย่างดี เห็นได้ชัดจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นเป็น 100,000 บาท ในแต่ละปี และจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้น เป็น 176 คน ดังที่กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามร้านค้า มีคู่แข่งที่สำคัญที่ทำให้ขยายกิจการได้ยาก คือ สาขาวรรณร้านค้าของตำบล ขายของในราคากันร้านค้า และมีสมาชิกของกลุ่มไปเป็นสมาชิกด้วย ทำให้สมาชิกส่วนหนึ่งไปซื้อของจากสาขาวรรณ เพราะได้ปั้นผลตอบแทนดีกว่า สถานการณ์เช่นนี้ไม่ได้ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าพวกตนอ่อนแอลง เพราะเป้าหมาย

ของการตั้งร้านค้าไม่ใช่การแข่งขัน แต่อยู่ที่การขายของราคาถูกให้สมาชิก เป็นที่พึงของสมาชิกได้ในนามขาดแคลน ดังนั้นการดำเนินงานจึงเน้นที่ศักยภาพของทุนที่มีอยู่และดำเนินกิจการอย่างระมัดระวัง ซึ่งประธานกล่าวว่า“ทุนเรามีน้อยค่อยทำไป เมียเราน้อยเราจะทำไปตามที่ว่าเบี้ยรายังคือ เราทำไปตามกำลังที่เรามี ถ้าเรามีมากทำมาก มีน้อยทำน้อยค่อย ๆ ทำเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่ม” (อุบล ศรีเกยตรกุล, สัมภาษณ์ 2555)

ความเข้มแข็งของกลุ่ม จะมีคุณค่าต่อสมาชิกมากที่สุด ดังนั้นถ้าการดำเนินงานไม่รอบคอบ ทำให้กิจการของร้านค้า ขาดทุนจนไม่สามารถดำเนินกิจการได้ เงินที่สมาชิกลงหุ้นไว้ก็จะสูญเปล่า จะกระทบต่อกำไรเชื่อมั่น ศรีทชา ของสมาชิกที่มีต่องลุ่มด้วย ความสำเร็จของร้านค้าฯ จึงขึ้นอยู่กับการดำเนินอยู่ของร้านค้าให้อย่างมั่นคงแข็งแรง เป็นที่พึงของสมาชิกได้มากกว่าการแข่งขันกับสหกรณ์ร้านค้าหรือร้านค้าอื่น จนลืมการเกื้อกูล และการเอื้ออาทรต่อเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

กลุ่มผักกาดทอง

ใน พ.ศ. 2549 เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร ได้มายield คำแนะนำและฝึกอบรมการทำผักกาดทอง ทางกลุ่มได้ปรึกษาหารือกันและตกลงที่จะทำอาชีพนี้เป็นอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นอีกเพื่อเพิ่มรายได้ให้สมาชิก เพราะผักกาดทองเป็นที่ต้องการของคนในชุมชนมากใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำอาหารเลี้ยงคนจำนวนมากในงานต่าง ๆ ของชุมชนที่มีขึ้นบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะงานศพงานศีนบ้านใหม่ งานบวชหรืองานแต่งงาน ในการทำผักกาดทอง ได้มีการระดมหุ้นจากสมาชิกที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ คนละ 100 บาท มีคณะกรรมการดำเนินการ มีการแบ่งเรกันมาช่วยทำโดยได้ทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากการส่งเสริมสหกรณ์ ส่วนวัตถุดิน เช่น ผักกาด สมาชิกปลูกกันเองในตอนแรก โดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลงสารกันบูดในขั้นตอนการผลิต แต่เนื่องจากอาการร้อนผักกาดจึงไม่ห่อตัวไม่เหมาะสมกับการนำมาทำผักกาดทอง จึงต้องส่งซื้อจากที่อื่น แต่กรรมวิธียังไม่ได้สารกันบูด เช่นเดิม และเน้นที่ความสะอาดเป็นสำคัญ “ผักเราต้องทำความสะอาดด้วยถังแล้วหากแดดรี้แห้ง แล้วถึงเวลาดองก็มีน้ำตาลกับเกลือ นั่นก็คือว่ามันทำกินนายใจดีหวานของเขา ของเขาก็ต้องใช้สารเคมีอยู่แล้ว” (คงทอง นักเทศ, สัมภาษณ์ 2555)

ผักกาดทองของกลุ่มจะเน้นการไม่ใช้สารเคมีในขั้นตอนการผลิต จึงเป็นผลผลิตที่มีชื่อเสียง เป็นที่ต้องการของชุมชนมาก “ทำมามันก็ขายหมดเลย ขายได้ทั้งปี ขายในชุมชน แต่ว่าเราไม่มีเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ของเรามันไว้แค่เดือนเดียว เพราะฉะนั้นเราไม่สามารถทำไว้ได้มาก มันจะขาดเรื่อยไม่เหมือนของเขา เขาไว้เป็นปีก็ได้ เขาไม่สามารถกันบูด ของเรามิได้ใช้อาจให้ปลดสารพิษในตัวผักกาดทองมากกว่า” (สุมาลี ศรีสะกุล, สัมภาษณ์ 2555)

ความคิดของกลุ่ม ในการรับผิดชอบต่อคนในสังคม แม้จะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชน แต่มีความหมายอย่างยิ่งต่อการสร้างความรู้สึกห่วงใย เอื้ออาทรและเกื้อกูลกันของคนในชุมชนที่นับวันจะจางหายไปจากสังคมปัจจุบัน และหากสามารถขยายความคิดไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ผลิตสิ่งของเพื่อการบริโภคให้ร่วมห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะเดียวกัน ความปลดภัยในชีวิตที่เป็นที่คาดหวังได้ และจะกลายเป็นช่องทางหนึ่งที่สร้างความปกติสุขและความร่มเย็นให้เกิดขึ้นในสังคมในอนาคต

กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา สามารถพัฒนาตัวเองและขยายตัวได้เป็นอย่างดี มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นถึง 176 คน ใน 3 กิจกรรม ทุกกิจกรรมมีสมาชิกของกลุ่มแทรกอยู่ต่ำน้ำใจสมัคร แต่ละกิจกรรมจะมีกรรมการบริหารที่ผ่านการเลือกตั้งของสมาชิก ซึ่งทำงานอย่างเต็มที่และโปรด়ใส สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา มีสมาชิกที่เสียสละ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมกัน มีช่องทางที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความเห็น ได้อย่างกว้างขวาง โดยผ่านการประชุมประจำเดือน งานทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่า กลุ่มเป็นของเขากุกคน ซึ่งเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ

การเจริญเติบโตและพัฒนาได้อย่างมั่นคงของกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา เกิดขึ้นจากการได้รับการสนับสนุนของ 3 หน่วยงานหลัก คือ กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร และองค์กรบริหารส่วนตำบลบางเรหริยง ข้า歌ความเนียง จังหวัดสang ดา ทั้งด้านวิชาการ และงบประมาณเป็นอย่างดี ทางด้านวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรได้ดำเนินการจัดการอบรมวิธีการทำผลผลิต เช่น ผักกาดทอง ให้สะอาด ถูกหลักอนามัย ช่วยแนะนำในเรื่องของการทำบรรจุภัณฑ์ได้ดูสวยงามเป็นที่สนใจของผู้ซื้อ เป็นต้น ส่วนด้านงบประมาณได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากการส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร และองค์กรบริหารส่วนตำบลบางเรหริยง ซึ่งหน่วยงาน

หลังนี้ให้บสนับสนุนทั้งประเภทให้พรและให้ยืม โดยไม่คิดดอกเบี้ย เพียงแต่ต้องคืนเงินต้นตามเงื่อนไขเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเชื่อมั่นในการทำงานของกลุ่มว่า กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการอยู่ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง และการทำงานของกลุ่มนี้คณะกรรมการที่ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โปรดังใจ น่าเชื่อถืออย่างยิ่ง

คณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่ม ไม่ได้อยุ่นึงในการพัฒนาตนเอง มีการศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทและความชำนาญของกลุ่ม โดยไปดูงานที่ศรีวิ武装สถานศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกในกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก การไปดูงานได้พบปะผู้ดูแลและเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน นำประสบการณ์ที่ได้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่ม ทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง สามารถดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ ได้อย่างดีโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน สมาชิกมีจิตใจที่เสียสละไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีจิตสาธารณะอย่างแท้จริง แม่ปั้นให้คนอื่นแม้จะไม่ใช่สมาชิกตามกำลังที่จะทำได้ ซึ่งสามารถสร้างการยอมรับของคนในชุมชนและนอกชุมชน ได้เป็นอย่างดี

กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา นอกจากมีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอยู่ตลอดเวลา แล้ว ยังมีจิตใจเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ขยายช่วยเหลือผู้ที่อยู่นอกกลุ่มของตนอีกด้วย โดยเฉพาะโรงเรียน ได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเมื่อโรงเรียนร้องขอ ดังเช่น โรงเรียนในชุมชนมีปัญหาร่องอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน เนื่องจากแม่ค้าที่ขายอาหารไม่ถูกสุขอนามัยและขายแพง ทำให้นักเรียนกินไม่อิ่ม จึงต้องการความช่วยเหลือจากกลุ่มไปทำอาหารขายนักเรียนในราคากลุ่มโดยโรงเรียนออกค่าใช้จ่ายในส่วนของวัสดุคงให้ แต่ไม่มีค่าตอบแทน กลุ่มได้ประชุมกันและตกลงที่จะช่วยนักเรียนโดยเปลี่ยนเงินเดือนไปช่วยทำอาหารวันละ 3 คน ทำอยู่ได้ครึ่งปีโรงเรียนจึงให้ค่าตอบแทนวันละ 200 บาท แต่จ่ายตอนสิ้นปีงบประมาณค่าตอบแทนไม่มากหรือไม่ได้ค่าตอบแทน สมาชิกก็เต็มใจช่วย เพราะ “ได้บุญเวลาทำนึกว่าเมื่อได้ทำได้บุญ แม้ว่าทำมันไม่คุ้ม ค่าที่เราเหนื่อยแต่เราถือว่าทำให้ส่วนรวมดี ชาวบ้านก็ได้ประโยชน์ เราช่วยเหลือสังคมทำแล้วมี

ความสุข ทำแล้วรู้สึกชอบ มีความภาคภูมิใจที่ได้รวมกลุ่มกันช่วยเหลือสังคม” (เบญญา พาหุพันโถ, สัมภาษณ์ 2555)

การดำรงอยู่ของกลุ่ม เป็นไปด้วยดี เกิดจากความเสียสละ ความสามัคคีของสมาชิกทุกคน ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน สมาชิกทุกคนที่มาร่วมกันมีความแตกต่างกัน ทั้งความรู้สึกนึกคิด และอายุซึ่งมีตั้งแต่ 30 ปี จนถึงอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่ไม่ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการคิด การทำร่วมกัน และการประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ จนสมาชิกรู้สึกว่า “กลุ่มเป็นของพากตน” ทุกคนจึงต้องการมาร่วมกัน หลายคนที่เข้ามาเป็นเครือญาติกัน “เป็นพี่เป็นน้อง อยู่นี้มันเกิดความสุข ต่างคนต่างสามัคคีช่วยเหลือกันดีไม่เคยมีเรื่องมีราวกันเลยตั้งแต่อยู่กันมา เวลาามาอยู่ด้วยกัน คุยกันทุกเรื่อง เรื่องครอบครัว เรื่องลูกหรือเรื่องทั่วไป มาหารือกันในกลุ่ม ใครพอช่วยอะไรกัน ได้ก็ช่วยกันไป” (เอิน รัตตภูมิ, สัมภาษณ์ 2555)

ความสำเร็จของกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

ความสำเร็จของกลุ่มเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน

ผู้นำ เป็นคนที่มีจิตสาธารณะ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และเสียสละมาก เห็นได้จากการยอมให้ที่บ้านเป็นที่เก็บและจำหน่าย เมื่อสมาชิกมาซื้อ ก็ช่วยขนปุ๋ย โดยไม่คิดค่าตอบแทน เป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้า กระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรมเพื่อเป็นอาชีพเสริมภายในกลุ่มถึง 3 กิจกรรม ช่วยให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อคนเห็นประโยชน์มากขึ้น ก็จะมาร่วมกันมากขึ้น กลุ่มจึงดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและแข็งแรง

การสนับสนุนจากสามี กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา สมาชิกเป็นผู้หญิงทั้งหมด แต่เบื้องหลังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากสามี อย่างเช่น อุบล ศรีเกษตรกุล แม่ตอนแรกระบุกต่อต้านจากสามีไม่ต้องการให้มาทำ เพราะที่บ้านงานมากและไม่มีใครช่วย ลูก 3 คนก็อยู่ในวัยเล่าเรียน แต่ระยะหลังกลับสนับสนุน เพราะเห็นว่า อุบล มีความสุขที่ได้ทำ ทำแล้วเกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม (อุบล ศรีเกษตรกุล, สัมภาษณ์ 2555) ส่วนสมาชิกคนอื่นที่มีครอบครัวแล้ว

สามีกีสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เพราะเห็นว่ากิจกรรมที่ทำเพื่อส่วนรวม เช่น การให้ความช่วยเหลือโรงเรียนหรือสาธารณะประโยชน์นั้นๆ “ทำให้ส่วนรวมดีขึ้น ชาวบ้านได้ประโยชน์และเขานั้นว่าเรามีความสุขจึงมาร่วมมือกัน” (ประคุณ แก้วน้อย, สัมภาษณ์ 2555) กิจกรรมที่ต้องเสียสละ ต้องมาทำอย่างต่อเนื่อง ถ้าสามีไม่เข้าใจอาจจะเกิดปัญหาขึ้น ได้ไม่ว่าจะเป็นการคัดค้านหรือต่อต้าน ดังนั้นการที่สามาชิกของกลุ่ม ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากคนในครอบครัว นอกจากจะทำให้กลุ่มนี้มีความมั่นคงแล้วยังสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

สามาชิก สามาชิกของกลุ่มรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ มีการเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ขยายเหลือซึ่งกัน และกันลันเครือญาติ ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกกลุ่มด้วยกัน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่กลุ่มใช้ในการดำเนินงาน ด้วยการเปิดโอกาสให้สามาชิกแสดงความคิดเห็น ให้อ่าย่างเสรีและกว้างขวาง โดยผ่านการประชุมประจำเดือน ทำให้สามาชิกปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้ดี รับรู้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดความสามัคคีและมีพลังในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังทำให้สามาชิกมีความรู้สึกว่า กลุ่มเป็นของพวกรเขากลุ่มคน ต้องรักและห่วงเห็น เสียสละ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ ผู้นำและกรรมการ มีการบริหารจัดการที่ดี โดยการทำงานอย่างเป็นระบบ ดำเนินงานอย่างระมัดระวังภายใต้ศักยภาพของกลุ่ม ทำเพื่อให้กลุ่มเข้มแข็งจนสามาชิกพึงพอใจมากกว่าเพื่อการแข่งขันกับกลุ่มอื่นที่มีกิจกรรมประเภทเดียวกัน สามารถชูใจคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ได้อย่างกว้างขวาง มีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน รักและห่วงเห็นในสิ่งที่พวกรเขาร่วมกันสร้างขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของสามาชิกตลอดจนการรับทราบข้อมูลที่ถูกต้องด้วยการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนา กลุ่มให้เหมาะสมกับศักยภาพของตน ได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยภายนอก

การช่วยเหลือของหน่วยงานราชการ การดำเนินงานของกลุ่มไปได้ด้วยดี ส่วนหนึ่งเป็นผลของการสนับสนุนจากหน่วยราชการ เริ่มตั้งแต่พัฒนาชุมชนอำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ให้คำปรึกษาในการจัดตั้งกลุ่ม กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ โดยการฝึกอบรมวิธีการทำผักกาดทองที่ถูกสูงลักษณะ ตลอดจนอบรมการอุดแบบบรรจุภัณฑ์ให้ดูสวยงาม เป็นที่สนใจแก่ผู้พืชเห็น ส่วนด้านงบประมาณได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากการบริหารส่วนตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ซึ่งสนับสนุนงบประมาณทั้งประเภทให้ฟรีและให้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพียงแต่ต้องคืนเงินต้นตามเงื่อนไขเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเชื่อมั่นในการทำงานของกลุ่มว่า กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการอยู่ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง การสนับสนุนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงอยู่และพัฒนาได้เป็นอย่างมั่นคง

ปัญหาและอุปสรรคกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

ปัญหาและอุปสรรคที่มีมากนัก พระการทำงานของกลุ่มที่ใช้การมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีการประชุมบ่อยครั้ง ทำให้สมาชิกได้ร่วมค้นปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาร่วมกันอยู่ตลอดเวลา นอกจากจะทำให้ปัญหาถูกแก้ไขได้อย่างรวดเร็วแล้ว ยังทำให้เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ มีความรักและผูกพันกันอย่างหนึ่งหนึ่งแน่น เป็นพลังอันสำคัญในการที่จะพัฒนาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองพลีดเครื่องแบง

วิธีชีวิตแบบตั้งเดิม

ชุมชนบ้านหนองพลีด ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา “บ้านหนองพลีด” มีความหมายแยกเป็นสองส่วน หน้า หมายถึง พื้นที่ที่เป็นบริเวณด้านหน้า ควบคุมอย่างดี หมู่บ้านแห่งนี้มีที่ตั้งอยู่ระหว่าง昆仑กับทุ่งนา มีป่าไม้เส้นดันมากน้ำ บริเวณด้านหน้าของ昆仑เป็นที่ราบมีคนอาศัยอยู่เป็นหย่อมๆ ส่วนด้านหลังหมู่บ้านเป็น昆仑สูง ชาวบ้านเรียกว่า 昆仑ໄอ์โต 昆仑นุ้ย ซึ่ง昆仑ดังกล่าวไม่มีคนอาศัยอยู่ เพราะทางราชการได้ประกาศห้ามนิ้วให้

รายภูรชื่นไปบุกรุกป่าสงวน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ด้านหน้าของควนสูงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านหน้าควน” (อ่า สุวรรณชาตรี, สัมภาษณ์ 2555) คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง มีการทำนาและปลูกผักเล็กน้อยเพื่อบริโภคและขาย มีวิถีชีวิตตามแบบเกษตรกรชาวสวนยางทั่วไป กล่าวคือ ต้องลงมือกรีดยางในช่วงคำมีด และต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนฟ้า亮 จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเป็นยางแผ่นหรือขายน้ำยางตามความต้องการของเจ้าของสวนยาง ดังนั้น ในช่วงเวลากลางวันจึงว่างเว้นจากการกิจ เวลาส่วนใหญ่จึงถูกใช้เพื่อการพักผ่อนเป็นหลัก มีบ้าง บางส่วนที่ใช้เวลาในการเล่นการพนันหรือที่ยวเตร่ดื่มสุรา พนบะสั่งสรรค์กันเพื่อนฝูง โดยอ้างว่า เพื่อผ่อนคลายหลังจากเหนื่อยจากการกรีดยางในยามคำคืนและเสร็จสิ้นกระบวนการแปรรูป หรือขายน้ำยางในช่วงเช้าของอีกวันหนึ่ง สภาพเช่นนี้ทำให้บางรายมีหนี้สินเพรากการพนัน บาง รายล้มป่วยเพราะดื่มสุรามากเกินไป หรือพักผ่อนไม่เพียงพอ ต่างผลเสียต่อสุานะทางเศรษฐกิจของ ตนเองและครอบครัวเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม มีสตรีเกษตรชาวสวนยางบ้านหน้าควนกลุ่ม หนึ่งกลับใช้เวลาที่ว่างจากการกรีดยาง เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ด้วยการผลิต เครื่องแกงจำหน่าย จนมีรายได้เดือนละเดือนและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ชุมชนในช่วงกำเนิดก่อตั้งและขยายตัว

ผู้ดำเนินการก่อตั้ง วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกยตระบรรบันหน้าควนผลิตเครื่องแกง คือ เพ็ญ แก้วเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเป็นกำลังสำคัญในการปลูกเร้าสร้างชาวสวนยางให้หันมา รวมกลุ่มกันทำการในช่วงกลางวันที่ว่างจากการกรีดยาง มาทำเครื่องแกงขายคนใน ชุมชนด้วย เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวสมาชิก โดย เพ็ญ แก้วเจริญ ได้ขยายความคิดดังกล่าว โดยการให้สัมภาษณ์คณชัดลึก ฉบับ 3898 วันศุกร์ที่ 22 มิถุนายน 2555 หน้า 8 ว่า “เรอหากา กิจกรรมสันทนาการให้แม่บ้านชาวสวนยาง ได้ทำโดยคิดไปคิดมากที่เห็นมีแต่เมืองในการทำกับข้าว โดยเฉพาะเครื่องแกงที่ไม่เป็นรองที่ใด ก่อปรกับชุมชนบ้านหน้าควนเป็นแหล่งปลูกพืชผักสวนครัว ทั้งพริก ตะไคร้ ขิง ข่า มะกรูด มะนาว ส่างขายตลาดหาดใหญ่ อุบลฯ ทำให้สามารถหาวัตถุดินใน ห้องถินมาใช้ในการผลิตได้ถูกและราคาไม่แพง จึงประทับตันทุนการผลิตได้อย่างดี

ในการจัดตั้งกลุ่มครั้งแรก ใน พ.ศ. 2543 เพ็ญ แก้วเจริญ ได้ชักชวนผู้ที่สนใจให้มาประชุม ปรึกษาหารือกันเพื่อใช้เวลาว่างจากการกรีดยางให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงกันตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมา โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า กลุ่มน้ำผลไม้สด ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 20 คน มีการลงทุนกันคนละ 100 บาท ได้เงินจำนวน 2,000 บาท สมทบกับเงินสนับสนุนส่วนเสริมการอาชีพขององค์กรบริหารส่วนตำบลบางเหลียง จำนวน 23,077 บาท รวมเงินทั้งสิ้น 25,077 บาท ที่ประชุมตกลงกันผลิตน้ำผลไม้สดจำหน่าย เพราะเห็นว่า “ทำของกินดีกว่าทำของใช้ เพราะของกินคือกินแล้วมันจะหมดไปและต้องซื้อใหม่ล่าวแทนเด็กซองใช้งานที่ซื้อหนเดียวมันอาจจะใช้ได้นาน ถึงของกินมันจะดีหวานมันจะหมุนได้เร็วหวาน”(อารีย์ นิลสุวรรณ์, สัมภาษณ์ 2555)

การดำเนินการทำน้ำผลไม้สดๆ รีบจากการไปดูงานการทำน้ำผลไม้และน้ำส้มแขกของกลุ่มโตนงาช้าง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งกำลังประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี พร้อมที่จะสูตรการทำน้ำผลไม้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน ทางกลุ่มตัดสินใจทำน้ำมะพร้าว น้ำกระเจี๊ยบ และน้ำสับปะรด ขาย เพราะใช้วัตถุคุณภาพดีท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรและลดต้นทุนการผลิตได้เป็นอย่างดี

การทำน้ำผลไม้สดขาย สมาชิกทุกคนมาร่วมกันทำและแบ่งงานกันขาย ส่วนใหญ่จะส่งไปขายตามสหกรณ์ร้านค้า ศูนย์สาธิตต่าง ๆ โรงเรียนและร้านค้าในชุมชน ต่อมาน้ำผลไม้สดของกลุ่มได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีการอกร้านจำหน่ายสินค้าในเทศบาลต่าง ๆ หรือในช่วงที่อำเภอหรือองค์การบริหารส่วนตำบลบางโทรธงจัดงานขึ้นมา นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล การศึกษานอกโรงเรียน เกษตรอำเภอ เป็นต้น เข้ามายังความช่วยเหลือทั้งด้านการศึกษาดูงานและการฝึกอบรมทางด้านวิชาการ ความรู้ที่ได้สามารถนำกลับมาปรับปรุงผลผลิตของตน จนทำให้สินค้าของกลุ่มนี้คุณภาพและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สามารถขายตลาดได้มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2545 ทางกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สินค้าได้รับความนิยม สามารถขายตลาดออกไปถึงตัวอำเภอโนนเนียง อำเภอ邦ก่ำ แล้วก็รัตภูมิ จังหวัดสงขลา ยอดจำหน่ายและกำไรพุ่งขึ้นสูงมาก จากต้นทุน 25,077 บาท ใน พ.ศ. 2543 รายได้เพิ่มขึ้นเป็นล้านบาท ในปี พ.ศ. 2547 (นิศา นกแก้ว, สัมภาษณ์ 2555) ก่อนที่จะเริ่มขยายเชาลงอย่างรวดเร็วตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา จนต้องลดปริมาณการผลิตในช่วงปลายปี พ.ศ. 2548 ช่วงนี้ทางกลุ่มได้มีการประชุมเพื่อหาหนทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ใน

ที่สุดตกลงกันเปลี่ยนการผลิตสินค้าจากน้ำผลไม้สด เป็นการผลิตเครื่องแกง ใน พ.ศ. 2551 โดย สมาชิกส่วนใหญ่ยังเป็นชุดเดิม

การที่การผลิตน้ำผลไม้สดชนบทชาวลงอย่างรวดเร็ว เกิดจากมีคู่แข่งมาก ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้าเร่ ที่นำน้ำผลไม้สดเข้ามาขายในพื้นที่หรือน้ำผลไม้บรรจุขวดหรือกล่อง ซึ่งมีลักษณะสวยงามและเก็บไว้ได้นาน จึงใจให้ผู้คนซื้อมาบริโภคมากกว่าบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มที่ใช้ถุงพลาสติกและเก็บไว้ได้สูงสุดไม่เกิน 10 วัน นอกจากนี้ สมาชิกที่มาร่วมกันผลิตก็ลดจำนวนลงเรื่อยๆ จาก 20 คน ใน พ.ศ. 2543 เหลือเพียงไม่ถึง 10 คน ในปลายปี พ.ศ. 2547 คือ ประธาน เลขา เหรัญญิกและ สมาชิกบางส่วนเท่านั้น ส่วนบุคคลอื่นแม้ว่าไม่ถอนหุ้นก็ไม่มาทำ อ้างว่ามีงานมาก และยางพารามีราคางเพงขึ้น จึงไปปรึกษายางแทนการผลิตน้ำผลไม้ เพราะได้เงินมากกว่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อการผลิตน้ำผลไม้จนต้องค่อยๆ ลดบริโภคการผลิตและหันไปผลิตเครื่องแกงแทนในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของกลุ่มผลิตน้ำผลไม้สด ในช่วงปี 2543 – 2547 สะท้อนถึง การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของคณะกรรมการและความเป็นหนึ่งใจเดียวกันในการดำเนินงานของกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี ในการดำเนินการทางกลุ่มจะมีกรรมการคณะกรรมการหนึ่งจำนวน 6 ถึง 7 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขา เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ กรรมการ และ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม คณะกรรมการจะมีการประชุมปรึกษากัน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อปรึกษาและหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากวัตถุดินไม่เพียงพอ การหาตลาดเพิ่มเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น แต่ไม่มีปัญหารือของการเงิน ทุกคนไว้วางใจ กัน คณะกรรมการเรองก็จัดให้มีระบบการทำบัญชีอย่างถูกต้องโปร่งใส ให้สมาชิกตรวจสอบได้ ตลอดเวลา สมาชิกเห็นว่าเราต้องอยู่กันด้วยความเชื่อใจกัน แต่ต้องมีระบบตรวจสอบที่ดี ดังนั้น “บัญชีเราไม่ได้เก็บ เราเปิดหมดเลย และทำอะไรดีๆ ก็ต้องมีบัญชี” บัญชีของเราอาจจะตั้งไว้ในกลุ่มตลอด ไกรมาดูได้ ก้อนหินที่ต้องทำบัญชีพอกเราจะมีรายการลงรายรับรายจ่าย ลงเวลาเข้าออกทำ ชั่วโมง เพราะกลุ่มจะทำแบบลงเวลา” (จำนวน กุณบุรี, สัมภาษณ์ 2555) เวลาทำงานที่แต่ละคนลง เอาไว้จะให้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาปันผลในช่วงปลายปี ซึ่งจะแบ่งสัดส่วนดังนี้ ผู้ผลิต 65 เปอร์เซ็นต์ ผู้ถือหุ้น 25 เปอร์เซ็นต์ ทุนสำรอง 8 เปอร์เซ็นต์ และบริจาคเป็นสาธารณประโยชน์ 2 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสัดส่วนเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงตามจำนวนกำไรที่ทางกลุ่มได้รับในแต่ละปี ในที่

ประชุมใหญ่ประจำปี ซึ่งคณะกรรมการจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอปัญหา แนวทางแก้ไข ตลอด ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงในเรื่องการบันพลามากกว่าเรื่องอื่น

การรวมกลุ่มกันคิด รวมกลุ่มกันทำ รวมกลุ่มกันแก้ปัญหา ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึก ร่วมกันว่า กลุ่มเป็นของพวกรตน “ทุกคนคือสมาชิกกลุ่มและทุกคน “เป็นเจ้าของกลุ่ม” ด้วย คือของ ทุกอย่างที่อยู่ในกลุ่มเท่ากับเป็นของเราทุกคน ไม่เป็นของคนใดคนหนึ่ง (คงเดือน ไม่คด, สัมภาษณ์ 2555) เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้คนก็อยากร่วมเป็นสมาชิก โดย เลพะ นางอ่า สุวรรณชาตรี ผู้เฒ่าวัย 72 ปี มี ความรู้สึกว่ามาร่วมกันทำแล้วมีความสุข ไม่เหงา และชอบที่ได้ทำ (อ่า สุวรรณชาตรี, สัมภาษณ์ 2555)

ดังนั้นแม่กลุ่มจะต้องหยุดผลิตไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่การดำเนินการของ กลุ่ม ได้เป็นพื้นฐานที่ดีในการที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้สึกร่วมว่า กลุ่มเป็นของทุกคน แม้ว่าผลผลิตจะมี ยอดขายลดน้อยลงไปมาก แต่กลุ่มก็สามารถอยู่ และมีจีดความสามารถที่จะเปลี่ยนผลผลิตของตนจาก การผลิตน้ำผลไม้สดเป็นการผลิตเครื่องแกง ได้ในเวลาครึ่งเริ่วโดยสมาชิกจำนวน 20 คน ยังพร้อม ใจกันดำเนินงานของกลุ่มต่อไป โดยใช้ชื่อกลุ่มใหม่ว่า “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน หน้าหวาน ผลิตเครื่องแกง” ใน พ.ศ.2551

การผลิตเครื่องแกงนั้น เกิดจาก ประดิษฐ์ nakแก้ว ซึ่งเป็นที่ปรึกษากลุ่มเป็นคนต้นคิดเสนอ ให้ทำเครื่องแกงแทนการผลิตน้ำผลไม้สด เพียง แก้วเจริญ เล่าว่า “จริงๆ แล้วคนหมู่บ้านเราตัดยาง เป็นอาชีพหลัก คนส่วนใหญ่จะไปซื้อแกงที่ร้านค้า พอดีราษฎรเครื่องแกงแทนที่ว่าเราไปนั่งทิ่ม เครื่องเรนาซึ่อเครื่องแกงทำเองน่าจะดีกว่า ถึงเห็นคนซื้อจากตลาดเครื่องแกงใช้กันเยอะ ถึงอีก อย่างหนึ่งนั่นก็จะ ได้ว่ามันเป็นของกินเหมือนกัน เพราะทำ ragazzi ไม่เน้นเป็นของใช้ เราถือว่าของกิน กินไปก็คือหมดไป” (เพ็ญ แก้วเจริญ, สัมภาษณ์ 2555)

ทางกลุ่มได้ปรึกษากันถึงความเป็นไปได้ในการลงทุนผลิตเครื่องแกง ในที่สุดได้ตกลงที่จะ ดำเนินการตามข้อเสนอของประดิษฐ์ nakแก้ว ประจำวันกับ เพ็ญ แก้วเจริญ ได้ไปศึกษาดูงานที่ วิทยาลัยประมงติณสูรานนท์ ในช่วงปี 2551 ได้พบกลุ่มผลิตเครื่องแกงพัทลุง ซึ่งผลิตเครื่องแกง

เพ็ค แกงส้ม และแกงกะทิ และได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มให้สูตรทำเครื่องแกง นาผลิตขายตามที่ เพญ แก้วเจริญ ขอความช่วยเหลือ

ปัญหาเฉพาะหน้าที่ทางกลุ่มต้องเผชิญและต้องแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน คือ เงินทุน ในการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดซื้อเครื่องบดและฝานตะไคร้ จำนวน 1 ชุด 107,000 บาท จึงต้องร่วมระดมทุนโดยการหาสมาชิกเพิ่ม ซึ่งภายใน 1 สัปดาห์ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นรวมทั้งสิ้น 47 คน ลงหุ้นคนละ 100 บาท ได้เงินทุนรวมทั้งสิ้นประมาณ 40,000 บาท การที่สามารถระดมทุนได้อย่างรวดเร็ว เช่นนี้ เกิดจากความเชื่อมั่นและศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อกลุ่ม จึงเต็มใจที่จะร่วมทุนเพื่อทำธุรกิจนี้ ร่วมกัน ส่วนเงินที่ขาดอ้อมือกจำนวน 67,000 บาท ที่ปรึกษาและประธานกลุ่มเป็นผู้ออกเงินสำรองจ่ายให้ก่อน

ก่อนที่จะมีการผลิตเพื่อขายอย่างจริงจัง กลุ่มได้ทดลองสูตรเครื่องแกงที่ได้มาจากการกลุ่มเครื่องแกงพัทลุง เพื่อพิสูจน์ว่าสูตรที่ได้มาอร่อยจริงหรือไม่ โดยการใช้ผู้สูงอายุที่เป็นแม่ครัวในงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านมาช่วยประเมินส่วนผสมเครื่องแกงแต่ละอย่างตามสูตรของพัทลุง เมื่อเห็นว่าจะใช้ได้แล้วก็จะใช้เครื่องบดตามสูตร เพื่อนำไปทดลองแกงในหมู่สมาชิกด้วยกัน “หนแรกทำ บังคับทุกคนต้องเอาไปกินว่าเป็นการซิม แต่เอาไปเป็นการเคลียร์ว่าซื้อวัสดุดินมาทำให้ และก็มาหารด้วยรายจ่ายที่ทุกคนซื้อในราคាញันทุนเอาไปกินกันและให้ช่วยกันแกงหลาย ๆ อย่าง” (เสียง นิลสุวรรณ, สมมภายณ์ 2555)

หลังจากทดลองไปหนึ่งสัปดาห์ สมาชิกก็มาร่วมกันประเมินและเห็นพ้องกันว่าอร่อยสามารถที่จะผลิตเพื่อจำหน่ายได้ วิธีการของกลุ่มจะหันถึงการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมแรงร่วมใจและเสียสละของสมาชิกในกลุ่มอย่างเด่นชัด เพราะสมาชิกต้องพร้อมใจกันสละเงินเพื่อซื้อวัสดุดินและช่วยกันซิมเครื่องแกงจนกว่าจะได้รสชาติตามความต้องการ หลังจากนั้นจึงมีการผลิตเพื่อขาย ในระยะแรกจะทำเองกินเองก่อน จากนั้นขายให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูง โดยตั้งขายที่กลุ่มซึ่งมีที่ทำการเป็นของตนของสร้างขึ้นด้วยเงินช่วยเหลือจากองค์กรบริหารส่วนตำบลบางเสร่ย สมาชิกมาซื้อเครื่องแกงของกลุ่ม “สามารถหันเงินได้ และก็ลงบัญชีได้เองใช้ความเชื่อใจ”(สุบรียา ชัยภูมิ สมมภายณ์ 2555) ซึ่งปรากฏว่าไม่มีใครทุจริต เพราะทุกคนไว้ใจกันเชื่อมั่นชึ้นกันและกัน เนื่องจากไม่ซื้อสัตย์ตอกัน กลุ่มก็ไม่สามารถดำเนินอยู่ได้ การขายเครื่องแกงของกลุ่มซึ่งประกอบด้วย

เครื่องแกงเผ็ด เครื่องแกงกะทิ และเครื่องแกงส้มคำเนินไปด้วยดี โดยใช้เส้นทางและลูกค้าของน้ำผลไม้สดของกลุ่ม กิจการของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถเพิ่มปริมาณการขายและการตลาดให้กวางขวางออกไปถึงต่างจังหวัด มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้อาชีพผลิตเครื่องแกงขายเปลี่ยนจากอาชีพเสริมเป็นอาชีพหลักของสมาชิกบางคนแทนอาชีพกรีดยางซึ่งเป็นอาชีพหลักมาแต่ก่อน

ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำรงอยู่

ความสำเร็จของกลุ่มในการผลิตเครื่องแกงจำหน่าย ทำให้กิจการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งยอดรายรับ และการเพิ่มขึ้นของสมาชิก เห็นได้จากในช่วงระยะเวลาเพียง 4 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2555 ยอดรายรับเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 790,000 บาท ใน พ.ศ. 2555 (นิศา นกแก้ว สัมภาษณ์ 2555) ในขณะที่สมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 54 คน ในปีเดียวกัน สมาชิกมีอายุตั้งแต่ 15 ปี จนถึง 72 ปี ความแตกต่างกันในด้านอายุไม่ได้มีปัญหาต่อการบริหารจัดการ ตรงกันข้ามกลับเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มสมาชิกตัวยกัน คนรุ่นหลานได้ช่วยคูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของตนให้แก่คนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการผลิตและการประชุมที่เกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในกระบวนการผลิตและการจำหน่าย

ในการกระบวนการผลิตมีการแบ่งงานตามขั้นตอนการผลิตและอายุของสมาชิก โดยผู้สูงอายุจะทำในขั้นตอนที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากนัก ซึ่ง เพ็ญ แก้วเจริญ เล่าว่า “ตอนเข้าไป帮忙มา ก่อนมาถึงก็แกะหัวหอมหัวเทียมและกลาง ๆ ที่มากล้างตะไคร้ให้เด่นน้ำ เมื่อนักบุญนอง ๆ อีกคน ที่มากล้างพริกตากแดด ถึงเมื่อนามาอีกคนหนึ่ง ก็ผสมสิ่งที่ต้องใช้เป็นลำดับให้ใช้ก่อนเป็นขั้นตอนไม่ตاخตัวสามารถทำได้ให้เหมือนกันทำก่อน” (เพ็ญ แก้วเจริญ, สัมภาษณ์ 2555) การแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบและการคูแลผู้สูงอายุให้ทำงานเหมาะสมกับวัย แสดงให้เห็นถึงการเอื้ออาทรต่อกันในหมู่สมาชิกได้เป็นอย่างดี เป็นแรงจูงใจให้คนทุกวัยซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 -72 เข้ามาร่วมกันด้วยใจสมัครและทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ย่า สุวรรณชาตรี จะมาเข้าร่วมกันด้วยใจรัก รักทั้งสมาชิกในกลุ่มและรักงานที่ทำ “ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ จะไม่ขาด เพราะเป็นห่วงเพื่อนในกลุ่ม ถือว่างานทำเครื่องแกงสำคัญ ดังนั้นงานอื่นบอกปัดหมดเลย” (ย่า สุวรรณชาตรี, สัมภาษณ์ 2555) นอกจากนี้เพื่อปักธงให้เยาวชนรักในอาชีพทำเครื่องแกงขาย จะได้ช่วยกัน

สืบต่อภารกิจกรรมที่คุณรุ่นก่อนร่วมกันทำขึ้น กลุ่มจึงเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมามีส่วนร่วมในการกระบวนการผลิตในช่วงปิดเทอม เพื่อปลูกฝังให้พวกรебาเหล่านี้มีความรักและภูมิใจในอาชีพผลิตเครื่องแกงขายจนสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ในอนาคต ดังนั้นในภาวะปัจจุบันที่ไม่เร่งผลิตมากนักและอยู่ในช่วงปิดภาคเรียน ทางกลุ่มจะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต “เด็กและเยาวชนก็เข้ามาช่วยทำ เพราะทางกลุ่มไม่ได้จำกัดอายุที่รับ เพราะต้องการปลูกฝังให้พวนน่อง ๆ หลัง ๆ นี้ได้มำทำและได้เรียนรู้ต่อจากเราต่อ เพราะถ้าพวกรเราแก่ไปเขาจะได้มำทำล่าเวาจะได้สืบทอดต่อไป” (เพ็ญ แก้วเจริญ, สัมภาษณ์ 2555)

หลังจากการดำเนินงานมาได้ระยะหนึ่ง เริ่มนีปัญหาตัดตูดิบ เช่น พริก ตะไคร้ ราชาสูงขึ้น ทางกลุ่มแก้ปัญหาโดยใช้สมานชิกปลูกพริกสด และตะไคร้ เพื่อขายให้กับกลุ่มโดยทางกลุ่มจะรับซื้อในราคาก้อนตลาดนอกจกจะช่วยให้สมานชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังได้วัตถุดิบที่สดอีกด้วย พริกสดและตะไคร้ จะไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เนื่องจากสมานชิกปลูกไว้ใช้ในครัวเรือน เหลือจาก การบริโภคจึงขายให้กับกลุ่ม ดังนั้นผลผลิตของกลุ่มจึงได้วัตถุดิบที่สด และปลอดสารพิษ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เครื่องแกงของกลุ่มได้รับความนิยมแพร่หลาย โดยตลาดหลักคือร้านอาหารร้านค้าสหกรณ์ต่าง ๆ ทั้งในอำเภอควนเนียงและอำเภอไก่เดือน นอกจากนี้สินค้ายังกระจายไปต่างจังหวัดผ่านการออกบูธในงานแสดงสินค้าที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น เพ็ญ แก้วเจริญ กล่าวถึงความนิยมของตลาดที่มีต่อสินค้าเครื่องแกงของกลุ่มว่า “สินค้าเราก็นไว้ในตู้เย็นได้นาน 3 เดือน รสชาติยังคงเดิมไม่เปลี่ยน ทั้งที่ไม่ใส่สารกันบูด ซึ่งอาจเป็นการทำให้ตัวดิบที่มีอยู่ในห้องถัง ซึ่งมีความสดและใหม่ ที่สำคัญความอร่อยจากการผลิตด้วยมือแม่บ้านชาวสวนยางกล้ายเป็นสินค้าที่โดดเด่นกว่าคู่แข่งที่มีในห้องตลาดอย่างชัดเจน” (เพ็ญ แก้วเจริญ, ให้สัมภาษณ์ คมชัดลึก ,22 มิถุนายน 2555) ความโดดเด่นของกลุ่มเครื่องแกง อยู่ที่ความสด ใหม่ ปลอดสารพิษ รวมถึงรสชาติกลมกล่อมยามเมื่อนำไปปรุงอาหาร ทำให้กลุ่มได้รับรางวัลกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่น ประจำปี 2554 ของจังหวัดสงขลา และได้รับรางวัลวิสาหกิจชุมชนดีเด่น ประจำปี 2555 ของจังหวัดสงขลา

สำหรับการบริหารจัดการ คณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งทำการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมกันบ่อยครั้ง เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นผู้ผลิตใน

ขณะเดียวกัน จึงใช้เวลาระหว่างการผลิตปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ มีการร่างระเบียบและกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อใช้บริหารภายในกลุ่ม โดยผ่านการเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ ในการประชุมใหญ่ในแต่ละปี นอกจากจะมีการปั่นผลแล้วยังให้โอกาสสมาชิกสอบถามข้อข้องใจต่าง ๆ อีกด้วย กว้างขวาง เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกในกิจกรรมของกลุ่mom อย่างกว้างขวางและทั่วถึง

กล่าวได้ว่าความสำเร็จของกลุ่มเกิดจากความสามัคคีกลมเกลียวกัน ความซื่อสัตย์ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจการของกลุ่มและการที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการของกลุ่มทุกขั้นตอนการผลิต ทำให้เกิดความรักและความรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของพวากตน สภาพเช่นนี้จะทำให้การดำรงอยู่ของกลุ่มสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง จนเป็นที่พึงของสมาชิกภายในกลุ่มได้เป็นอย่างดี

การดำเนินงานของกลุ่ม ที่เริ่มต้นจากการใช้เวลาว่างหลังเสร็จสิ้นภารกิจการกรีดยางให้เกิดประโยชน์ โดยในระยะแรกเริ่มจากการทำน้ำผลไม้สดจำหน่าย ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกัน การช่วยกันคิด แก้ปัญหาและช่วยกันทำ โดยผ่านกระบวนการกรุ่น มีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง เพราะสมาชิกมีความรู้สึกว่ากลุ่ม เป็นของพวากตน ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ดังนั้นแม้จะประสบปัญหานำในการดำเนินการผลิตน้ำผลไม้สดจำหน่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา กลุ่มก็ยังดำรงอยู่สมาชิกไม่ได้ถลายตัว ต่างช่วยกันคิดปรับเปลี่ยนทั้งชนิดของผลผลิตและวิธีการผลิต โดยไปทำเครื่องแกงขายแทนน้ำผลไม้สด ซึ่งกิจการดำเนินไปได้อย่างดี โดยอาศัยความเชื่อใจกันของสมาชิกที่เกาะกลุ่mom อย่างหนึ่งแน่นมأت มาตั้งแต่ต้น ความสำเร็จ ความปอร์ตในดำเนินการทำให้สมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วพร้อม กับยอดจำหน่ายเครื่องแกงที่เพิ่มสูงขึ้น เช่นกัน รายได้ที่สูงขึ้นทำให้สมาชิกบางคนหันมาผลิต เครื่องแกงเป็นอาชีพหลักแทนการกรีดยาง เห็นได้ชัดว่าความสำเร็จและความเข้มแข็งของกลุ่มทำ ให้เป็นที่พึงของสมาชิกได้เป็นอย่างดี และมีส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มนี้ซื่อสัมภิงชนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต่าง ๆ โดยได้รับรางวัลกลุ่มเกษตรกรดีเด่น ประจำปี 2554 ของจังหวัดสงขลาและได้รับ เครื่องหมายรับรอง “ชาลาล” ประจำคุณภาพสินค้าจากคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยใน เวลาใกล้เคียงกัน ต่อมาใน พ.ศ. 2555 ยังได้รับรางวัลวิสาหกิจชุมชนดีเด่นของจังหวัดสงขลาอีก

ด้วย นักศึกษานี่ผลงานของกลุ่มยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ และหน่วยงานราชการ ตลอดจนมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้าศึกษาหาความรู้จากกลุ่มอยู่บ่อยครั้ง

แม้กิจการของกลุ่มจะได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่สมาชิกกลุ่มนี้ไม่หยุดพัฒนาตนเอง มีการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของพวากชน โดยไปดูงานกลุ่มเครื่องแกงที่รัตภูมิ ซึ่งใช้เครื่องจักรในการบรรจุภัณฑ์ เพราะที่นี่ทำเครื่องแกงใส่ถ้วยและมีชีนปิดอย่างดี ดูสวยงามเป็นที่ต้องการของลูกค้า ในขณะที่ของกลุ่มใช้บรรจุเครื่องแกงในช่องพลาสติก ซึ่งมีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ถึงแม้จะดูเรียบร้อย แต่ความสวยงามก็ยังด้อยกว่าของกลุ่มเครื่องแกงรัตภูมิ ซึ่งใช้เครื่องที่มีราคาแพง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนี้ต้องการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ นักศึกษาจะต้องหาแนวทางในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ดูสวยงามกว่าที่เป็นอยู่แล้ว ยังมีแนวคิดจะเพิ่มชนิดของเครื่องแกงขึ้นอีก เช่น เครื่องแกงมัสมั่น เครื่องแกงไก่ปลาแห้ง เป็นต้น ความต้องการพัฒนาตนของให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ จะช่วยสร้างความหวังและความตื่นตัวร้อนในกลุ่มสมาชิกให้เพิ่มขึ้น และเกิดความรู้สึกว่า กิจการของกลุ่มจะสามารถทำให้สมาชิกพึงได้อย่างแน่นอน

ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแกนตระกรบ้านหนองพลิตเครื่องแกง

การที่กลุ่มสามารถดำเนินอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและมีชื่อเสียงลึกลับเนื่องมาจากการพยายามปั้นจั่ยด้วยกัน ทั้งปั้นจั่ยภายในและปั้นจั่ยภายนอก ซึ่งพอกล่าวได้ดังนี้

ปั้นจั่ยภายใน

ผู้นำ เพ็ญ แก้วเจริญ ประธานกลุ่ม เป็นผู้นำที่อดทน เสียสละ ยอมทุ่มเททุกอย่างเพื่อให้ งานกลุ่มดำเนินไปได้ จึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกเป็นอย่างดี เพ็ญ แก้วเจริญ จึงได้รับเลือกจากสมาชิกให้เป็นประธานทุกครั้งมาหลายสมัย เพ็ญ แก้วเจริญ มีความสุขและชอบที่จะทำหน้าที่นี้ เธอกล่าวว่า “เรารักในหน้าที่ตรงนี้นะครับ เราพร้อมเต็มที่ที่จะทำตรงนี้ เพราะทางครอบครัวก็สำเร็จ ลูกก็เรียนจบแล้วถึงกะพ่อได้มีพ่อได้กินและพระว่าชอบตรงนี้ถ้าเราไม่ชอบมาอยู่บ้านนี้ไม่ได้ไม่ได้นานถึงขนาดนี้ เพราะว่าปี 38 เริ่มขึ้นมาเป็นแม่บ้านด้วยใจรักตรงนี้และก็เสียสละทุกสิ่งเลยค่ะที่ว่า

ของที่เงิน ๆ ที่บ้านไม่ต้องทำมาทำที่ก่อคุณก่อน เพราะที่ก่อคุณมันสำคัญหวานและก็เป็นผู้ใหญ่ด้วย” (เพ็ญ แก้วเจริญ, สัมภาษณ์ 2555)

สมาชิก สมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ก่อคุณประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สมาชิกของก่อคุณจะมีความผูกพันกันแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี มีคุณลักษณะที่สำคัญที่ทำให้ก่อคุณมีชื่อเสียง คือ “มีความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความเสมอต้นเสมอปลาย และไว้เนื้อเชื่อใจกัน” (รุ่งรัตน์ ตรีพงศ์, สัมภาษณ์ 2555) เมื่อสมาชิกมาทำงานร่วมกัน พนประพุคุย ถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อก่อคุณและคนรุ่นหลังที่มาร่วมกิจกรรมด้วยเป็นอย่างดี ผู้ที่มาร่วมเป็นสมาชิกและทำกิจกรรม ต่างมีความสุข มีความภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกของก่อคุณ จะทำอะไรในสังคมก็จะทำเป็นก่อคุณไม่โดดเดี่ยว เช่น การไปวัดเพื่อถวายเทียนพรรษา ได้พนประสังสรรค์กันในก่อคุณเสมอเมื่จะไม่มีกิจกรรมในก่อคุณก็ตาม สมาชิกบางคนถึงกับกล่าวว่า ได้มาเป็นสมาชิก “รู้สึกอบอุ่นมากและผูกพันและไม่โดดเดี่ยว เช่น รักไปช่วยเพื่อนปลอดกับ รู้สึกตอนมองมีค่ามาก รู้สึกแต่ก่อคุณคือคนที่ไม่ทำให้ไม่มีคุณภาพ” (ณภัทรสร สุขเกื้อ, สัมภาษณ์ 2555) เมื่อได้มาร่วมกันจะเกิดความรู้สึกห่วงใยเอื้ออาทรกันและรักก่อคุณเหมือนเป็นสมบัติของพวงกต “คือผูกพันกันห่วงใยเหมือนกันเป็นของตัวเองค่ะ รักเหมือนพี่เหมือนน้องมีงานให้รักไปช่วยกันเหมือนก่อคุณเป็นสมบัติของเราและทุกคน ต้องมีใจรัก เหมือนมีงานศพตอนนี้ก็ช่วยกันจัดดอกไม้ทั้งหมดบ้านของสมาชิกและญาติพี่น้องคือน้อง ๆ เด็ก ๆ ขอบในด้านนี้ก็เลยเริ่มทำจากบ้านสมาชิกก่อน โกรนีงานศพโกรนีงานแต่งก็ไปช่วยกันไปช่วยกันจัด เพราะว่าในอนาคตเมื่อชำนาญได้จัดทำกันต่อไป คิดว่าเป็นผลผลอยได้ที่ตามมา” (สุปรียา ชัยภูมิ, สัมภาษณ์ 2555) ลักษณะเช่นนี้ทำให้ก่อคุณดำเนินอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

คณะกรรมการและการบริหารจัดการ คณะกรรมการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส มีระบบการทำบัญชีที่สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา มีการประชุมบ่อยครั้งเพื่อปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการประชุมย่อยซึ่งทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นผู้ผลิตด้วยเงินที่มีเวลาpubปะพุคุยในระหว่างการผลิตเป็นประจำ ส่วนในการประชุมใหญ่ กรรมการจะเปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุย ซักถามและเสนอแนะอย่างเต็มที่

กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของตน มีความผูกพันกับกลุ่มมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยภายนอก

การช่วยเหลือจากหน่วยราชการและการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก กลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยราชการทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ในด้านวิชาการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอควนเนียง และสำนักงานเกษตรอำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ให้ความช่วยเหลืออบรมในเรื่องการพัฒนาคุณภาพการผลิตให้ถูกสูตรักษณะ ในทุกขั้นตอนการผลิตดังแต่ วัตถุคุณ อุปกรณ์การผลิต การปรุงและผู้ผลิต ซึ่งกลุ่มได้นำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงผลผลิตของตน จนได้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย ส่วนองค์กรบริหารส่วนตำบลบางเรียง จะให้การช่วยเหลือในด้านงบประมาณบางส่วน การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรต่างๆอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นที่ศึกษาดูงานขององค์กรหรือเป็นแหล่งศึกษาหาข้อมูลเพื่อการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่างๆ จนในที่สุดชื่อเสียงของกลุ่มทำให้ได้รับรางวัลที่หนึ่งในการประกวดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประจำปี 2554 จากจังหวัดสงขลา สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างชื่อเสียงและความภูมิใจให้กับสมาชิก เป็นน้ำหล่อเลี้ยงใจให้สมาชิกร่วมกันฟื้นฟูอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าในปัจจุบันหรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้เป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรคกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองผลิตเครื่องแกง

ปัญหาและอุปสรรค มีไม่นานนัก เพราะการดำเนินงานของกลุ่มใช้วิธีการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ ดำเนินการอย่างโปรดิส ตรวจสอบได้ตลอดเวลาที่สมาชิกต้องการ กรรมการเน้นความซื่อสัตย์เป็นหลักในการทำงาน ไม่ต้องการให้มีการผิดพลาดเกิดขึ้น โดยเฉพาะประธานให้ความสำคัญมาก เพราะคิดว่า “การผิดพลาดเป็นเรื่องใหญ่” ไม่ใช่การผิดพลาดเป็นครู” (เพ็ญ แก้วเจริญ, สัมภาษณ์ 2555) วิธีคิดและทำอย่างโปรดิส เช่นนี้ ทำให้เกิดความไว้ใจและครัวทักระหว่างกรรมการและสมาชิกเป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาจึงได้รับการแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว เกิดพลังในการดำเนินงานที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ได้เป็นอย่างดี

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโโคกเมือง

วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ชุมชนกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโโคกเมือง หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสิงห์บุรี ชุมชนแห่งนี้มีผู้คนไม่นานกักและเป็นชุมชนเก่าแก่ เพราะมีการค้นพบโบราณวัตถุหลายอย่างใน พ.ศ.2534 เช่น ฐานศิวลึงค์ เครื่องถ้วยชาเมจิน เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองภูมิไทรผ่านไปลงทະเสานางขลาทางด้านทิศเหนือ มีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับทะเสานางขลา บริเวณนี้จึงมีความอุดมสมบูรณ์มาก ซึ่ง อุดม ชั่นเช่น ผู้ใหญ่บ้านโโคกเมืองเต่าให้พังว่า “รุ่นพムเด็กน้ำในคลองภูมิไทรสะอาดและรายหén เราอาบน้ำคลอง กินน้ำคลอง เอาแพลงไส่น้ำดักไว้กิน ในทะเสานะมีความอุดมสมบูรณ์มาก ริมคลองจะมีปลาในทะเสาน้ำมากน้ำใส่จับกิน ส่วนบนนบกมีพืชผลหลากหลายชนิดที่ชาวบ้านเก็บมากินและใช้โดยไม่ต้องซื้อ มีการเอื้อ กัน ให้กันแบ่งปันกันทุกอย่าง แต่แรกนั้นนะ แม้แต่ว่าได้ปลามาแล้วก็ให้กัน เมื่อ分级 พันนี้ไปเอาตะไคร้โคนลุย อาหารการกินในครัวเรือน กระซู่คือเลส่วนมากมีกัดกันทั้งเพ หัวเช้าไปนา หัวค่ำไปเล สักเดียวได้กุ้งมาสักสองสามกระป่อง มาต้มน้ำพัง ไวนั่ง ต้มเก้ม ไวนั่ง และกัวลูกบุบบุบ ข้างเรือนยังก็ปลูกของหรือขอข้างบ้าน เขาให้ทั้งเพ” (อุดม ชั่นเช่น, สัมภาษณ์ 2554)

ความสมบูรณ์ของพื้นที่ ปริมาณคนที่มีจำนวนน้อย ทำให้ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ดำเนินชีวิตอย่างพอ มีพอกิน ไม่มีการแก่งแย่งทรัพยากรที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง จึงมีความสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน มีการช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง การปลูกข้าวจึงมีปริมาณไม่นานกักเพียงให้พอกินและเก็บไว ทำพันธุ์ในแต่ละฤดูกาล การผลิต ดังนั้นการทำางานในครัวเรือนเป็นหลัก โดยแบ่งหน้าที่กัน ตามความสามารถของแต่ละคน “ถ้าลูกสาวสองคน วันนี้ลูกคนพี่ไปนา ลูกคนน้องที่ทำกันข้าวเป็นก็ทำกับข้าวที่บ้าน ลูกชายที่ว่าใหญ่ที่จะไปช่วยพ่อทำนาไปจักดิน” (อุดม ชั่นเช่น สัมภาษณ์ 2554) แต่ถ้าแรงงานในครัวเรือนทำไม่ทันก็จะขอความช่วยเหลือจากญาติมิตรและเพื่อน ฝูง เช่น ช่วยหาบข้าว เก็บข้าว เป็นต้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำการประมงเป็นอาชีพหลัก เพราะมีพื้นที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ซึ่งทำกันมานาน การจับปลาใช้เรือขนาดเล็กและใช้อวนที่ทำด้วยมือ แหล่งจับปลาไม่ห่างจากฝั่งมากนัก จับปลาเพื่อกินที่เหลือจึงขาย ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันในตลาดน้ำใกล้บ้านเพื่อหาเงินมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น หรือเพื่อการรักษาตัวเองและครอบครัว เมื่อเจ็บป่วยขึ้นมา ดังนั้นปริมาณปลาที่จับ จึงขับพอกินในแต่ละเมือง เพียง เพื่อพอกอยู่พอกิน จับเฉพาะปลาตัวใหญ่ ปลาตัวเล็กที่จับมาได้จะปล่อยลงทะเล (ฐานนิทรรศ แก้วรัตน์, สัมภาษณ์ 2554) ในทะเลสาบจึงมีความอุดมสมบูรณ์สูง มีปลาจำนวนมากเพียงพอต่อการบริโภคได้เป็นอย่างดี การมีเป้าหมายการผลิตเพื่อยังชีพ การใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง ทำให้ชุมชนพึงพอใจทรัพยากร ได้เป็นอย่างดี มีสัตว์และพืชบริโภคโดยไม่ต้องใช้เงินซื้อ จึงไม่มีภาระหนี้สินให้ต้องกังวล ชีวิตจึงมีความสงบและผ่อนคลายยิ่ง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ติดทะเลสาบ คนส่วนใหญ่สามารถใช้เรือในการเดินทางติดต่อกันได้ แต่ก็ไม่สะดวกนัก โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนทะเลสาบมีคลื่นลมแรงทำให้ยากลำบากทั้งในการติดต่อระหว่างกันและการประกอบอาชีพ เจ้าหน้าที่ของรัฐชี้งปกติไม่ค่อยสนใจชาวบ้านมากนัก เมื่อมีปัญหาเรื่องการเดินทางไม่สะดวกจะยิ่งมาตรฐานน้อยลง ไปอีกสถาปัตย เช่นนี้ทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งกันเองมากกว่าพึ่งรัฐ ต้องรวมตัวกันอย่างเหนี่ยวแน่น มีความสัมพันธ์กันเสมือนญาติ อย่างบีดคนเข้าด้วยกันด้วยสายใยอันธรม เป็นวัฒนธรรมของการเอื้ออาทร แบ่งปันและช่วยเหลือกันด้วยน้ำใจทั้งดงาม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัวหรือส่วนรวม ต่างคนต่างช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องใช้เงินซื้อหา ทุกคนมาช่วยด้วยใจ ช่วยเหลือกันทุกเรื่อง ไม่ว่าด้านการผลิตหรืองานสังคม จะเป็นงานศพ งานบวช หรือแม้แต่การหามบ้านเพื่อย้ายไปสถานที่อื่นต่างก็มาช่วย โดยพร้อมเพรียงกัน เจ้าของบ้านไม่ต้องใช้เงินว่าจ้างเพียงแต่หาอาหารมาให้คนที่มาช่วยงานกินเท่านั้น อาหารที่ปูรูขึ้นมาก็ไม่ต้องใช้เงินซื้อ เพราะวัสดุสามารถหาจากป่าหรือจากเพื่อนบ้านได้ เมื่อเจ็บป่วยขึ้นมา ถ้าเป็นการป่วยที่ไม่รุนแรงมากนัก เช่น ไข้หวัด จะรักษา กับหมอยาในชุมชน ใช้สมุนไพรชั้งหาได้ในท้องถิ่นรักษา แต่ถ้าเจ็บป่วยหนัก ก็ต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลที่ในเมืองสงขลา ไปทางเรือโดยเรือรับจ้างซึ่งจะมาจอดรอที่ทะเลสาบ ภูมิตรจะพาคนป่วยนั่งเรือawaล่องตามคลองไปส่งขึ้นเรือที่จอดรออยู่อีกต่อหนึ่ง ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ถ้าไปตอนเช้า เมื่อหมดเวลาเสร็จเรียบร้อยถ้าหากลับ

บ้าน นั่งเรือกลับบ้านกว่าจะถึงบ้านก็เกือบเที่ยงคืน ถ้าเกิดอุบัติเหตุ เช่น โคลนยิงหรือถูกแทง บาดเจ็บสาหัส ส่วนมากจะเสียชีวิตเนื่องจาก “เข้าของเรือส่วนใหญ่จะไม่ยอมไปส่งที่โรงพยาบาลด้วยเกรงว่าจะถูกทำร้ายไปด้วย” (อุดม ชินเช่น, สัมภาษณ์ 2554)

การเปลี่ยนแปลงในชุมชนเริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาชนบทอย่างหนาแน่นใหญ่ ซึ่งเริ่มขึ้น ใน พ.ศ.2518 ตามโครงการเงินแผ่น ในสมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี มีการทำถนนเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อเชื่อมต่อ กับ อำเภอคอนเนย์ จังหวัดสงขลา มีการนำไฟฟ้าเข้ามาในชุมชน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพราะการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ความทันสมัยที่เกิดขึ้นจากการมีไฟฟ้าใช้ ทำให้ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากภายในชุมชนเองและจากการอพยพมาจากท้องถิ่น อื่น โดยส่วนใหญ่จะมาประกอบอาชีพทำการประมงเป็นหลัก ปริมาณคนที่เพิ่มขึ้น ความต้องการมีเครื่องใช้ไฟฟ้าแทนเครื่องใช้เดิมที่ทำจากดิน เช่น หม้อหุงข้าว หรือเครื่องใช้ที่ทันสมัยอื่นๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์มือถือ การบริโภคอาหารฝูมิเพือย เพื่อความสะดวกและทันสมัยในการดำรงชีพ ทำให้คนในชุมชนต้องการเงินเพิ่มมากขึ้นเพื่อมาใช้จ่ายซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคเหล่านี้ ความต้องการปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ ทั้งเพื่อบริโภคและขายให้ได้เงินมากขึ้นก็เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ได้มีการพัฒนาเครื่องมือจับปลาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการใช้อวนตากาดเล็กลงและบางครั้งใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เช่น ใช้ยาเบื้อง ทำให้ปลาขนาดเล็กต้องตายไปด้วย ปริมาณปลาจึงลดลงอย่างรวดเร็ว

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกิดขึ้นเมื่อมีเรืออวนรุนขนาดใหญ่เข้ามาในพื้นที่ ใน พ.ศ.2520 เจ้าของเรือเป็นคนในพื้นที่ จังหวัดสงขลาแต่มาจากตำบลและอำเภออื่น โดยเข้ามายัง平原 รับประทานสูบสูบตอนล่างซึ่งครอบคลุมหมู่บ้านนี้ด้วย การจับปลาโดยใช้เรืออวนรุนโดยปกติ กว้างหลายนั้นกันให้ต้องจับปลาห่างจากชายฝั่งไม่ต่ำกว่า 3000 เมตร แต่เรือเหล่านี้เข้ามาทำการประมง ใกล้ชายฝั่งมากกว่าที่กวางหมายกำหนดมาก ส่งผลกระทบต่อการทำการเกษตรของชาวประมงซึ่งส่วนใหญ่ทำประมงชายฝั่ง เพราะเรืออวนรุนทำให้平原 ขาดรายได้ลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอวนที่เรือเหล่านี้ใช้มีตากอวนขนาดเล็กมาก จึงทำให้จับสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ที่ไม่ได้ขนาดที่อาศัย平原 เดิมกันด้วย ปลาตัวเล็กตัวน้อยจึงถูกจับไปหมด ปริมาณปลาจึงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว “ปลาที่มีอยู่ก็มีขนาดเล็กลง เช่น ปลาชี้ตัง สมัยก่อนตัวขนาดฝ้ามีแต่ในระยะหลังนี้ลดลงเหลือเพียงตัวขนาด

สองถึงสามนิ้วเท่านั้น ปลาเจริญเติบโตไม่ทันตามความต้องการของคน” (สำราญ รัตตนะ, สัมภาษณ์ 2554)

คนในชุมชนพยายามต่อต้านนายทุนตามกำลังและวิธีการของตน บางคนเอาลวดหนามทำเป็นขดแล้วนำไปปักไว้ในทะเลสาบ เมื่อเรือวนรุนเข้ามาจับปลา วนจะติดลวดหนามทำให้อวนขาดแตกซึ่งได้ไม่นานก็ เพราะชาวบ้านไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้าน เนื่องจากเกรงกลัวว่าบ้านจะและอิทธิพลของนายทุนเหล่านี้ เกรงว่าการต่อสู้กับนายทุนอาจทำให้มีอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ส่วนผู้นำชุมชนได้ขอให้เจ้าหน้าที่ของกรมประมงจังหวัดลงมาช่วยปราบปราม แต่ได้รับคำตอบว่า ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ เมื่อทางราชการปล่อยปลาตะเพียน ปล่อยให้นายทุนทำพิคกูหมายอย่างโใจแจ้งโดยไม่ห้ามปราบปราม ทำให้นายทุนได้ใจเพิ่มปริมาณเรือวนรุนขนาดใหญ่เข้ามาจับปลาในบริเวณนี้มากขึ้น สร้างความเสียหายให้กับทรัพยากราชอย่างมาก many บริษัทปลดลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชาวประมงจับปลาได้น้อยแทบจะไม่พอเลี้ยงชีพ ชาวประมงหลายรายเริ่มหยุดการจับปลาเพราะ ไม่คุ้มค่าน้ำมัน บางรายถึงกับขายเรือหันไปประกอบอาชีพรับจ้างก่อสร้าง สภาพการณ์แห่งนี้แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงทรัพยากรากยในท้องถิ่นของตนได้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หลายครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงชีพโดยการจับปลาเพียงอย่างเดียว ต้องไปประกอบอาชีพเสริม เช่น รับจ้างทั่วไป บางครอบครัวเริ่มนี้สินแต่เป็นหนี้สินที่เกิดจากการขาดเงินออมเนื่องจากจับปลาได้น้อย ไม่มีเงินเพียงพอแก่การดำรงชีพ เมื่อเงินป่วยหรือต้องส่งบุตรหลานเรียนหนังสือก็จำเป็นต้องกู้จากนายทุน โดยยอมเสียดอกเบี้ยแพง คนหนุ่มสาวบางคนต้องไปทำงานในเมืองหรือโรงงานอุตสาหกรรม พึ่งพิงภายนอกทำให้ครอบครัวต้องแยกกันอยู่ ขาดความอบอุ่น เกิดความเครียดจากการนี้ ในที่สุดเกิดปัญหาสังคมตามมา ที่สำคัญคือ ยาเสพติด เป็นปัญหาที่คนในชุมชนต้องร่วงแก้ไขอย่างรีบด่วน

ชุมชนในช่วงกำเนิดกลุ่มและขยายตัว

บริษัทปลานี้ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการทำนาหากินของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทำให้ นายอุดม ชินเช่น ผู้ใหญ่บ้าน ต้องประชุมชาวบ้านเพื่อหาทางพื้นฟูระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลสาบลงชุมชนของตนให้มีความสมมูลนักลับคืนมา เพื่อจะ ได้มี

ปลาและสัตว์น้ำมากนายเช่นในอดีต ที่ประชุมได้รับความคิดเห็นทางแก้ไขปัญหากันอย่างจริงจัง และเห็นว่าการปลูกป่าชายเลนเป็นวิธีการพื้นฟูระบบนิเวศน์ที่ดีที่สุด เพราะเห็นตัวอย่างการปลูกต้นลำพูชายฝั่งทะเลสาบของนายลั่น ศรีประสม อายุ 83 ปี ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน ซึ่งเล่าให้ที่ประชุมฟังว่า “ที่นี่ไม่มีป่าชายเลน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินแดง บริเวณชายฝั่งไม่มีต้นไม้เลย ไม่มีแม้แต่หญ้าจะให้ไว้กิน แต่หลังจากปลูกต้นลำพูในเดไปได้พักหนึ่ง ไม่รู้ใช่ปลາอุย ไม่ honod กางคีนถ้าอุด พากบทางพร้าวไปโหล็ะปลาได้มาต้มกิน เพาะปลาน้ำเข้ามาอยู่”(ลั่น ศรีประสม, สัมภาษณ์ 2554) ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ความสมบูรณ์ของชายฝั่งที่เกิดจากการปลูกป่าคล้อยตามมา แต่พื้นที่ๆ ปลูกป่ายังมีน้อยจะต้องรวมกลุ่มกันจึงจะสามารถปลูกป่าชายเลนให้มีพื้นที่กว้างขวางขึ้น ได้ ในที่สุดที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า ถ้าคนในชุมชนไม่ร่วมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยชุมชนเอง จะเกิดความเสียหายต่อคนในชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างแน่นอน การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไม่เป็นทางการจึงเกิดขึ้น โดยที่ประชุมมีมติ ให้ นายธนาธิร์ แก้วรัตน์ เป็นผู้นำกลุ่ม นายอุดม อินเจ่ง เป็นที่ปรึกษา มีคณะกรรมการซึ่งคัดเลือกันในที่ประชุมจำนวน 12 คน ดำรงตำแหน่งคราวละหนึ่งปี ขยายเป็นสองปีและสามปีในเวลาต่อมา เป็นผู้ดำเนินงาน

เนื่องจากการปลูกป่าเป็นเรื่องใหม่ของชุมชนและผลของการปลูกป่าจะต้องใช้เวลาพัฒนาความรู้จะเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ช่วงเวลาที่ยังไม่เห็นผลอาจทำให้สมาชิกหมดกำลังใจได้ ดังนั้นผู้นำกลุ่ม กรรมการและสมาชิกจึงต้องประชุมกันบ่อยครั้งเพื่อวางแผนดำเนินงานอย่างรับรอง เริ่มตั้งแต่การเตรียมคนให้พร้อมทั้งด้านความรู้ในการปลูกป่าชายเลนและการศึกษาดูงานในด้านความรู้ มีการส่งแผนที่สำหรับการปลูกป่าชายเลนกับสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 ตำบลตะเคียน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสิงหนคร เพื่อสามารถนำความรู้ในการปลูกป่าชายเลนและเป็นชุมชนที่มีสภาพพื้นที่อยู่ติดชายฝั่งทะเลเดลลี่คลึงกับลักษณะภูมิประเทศของบ้านโโคกเมือง เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มารับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนของตน ในขณะเดียวกันเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกว่า ถึงที่ก่อตั้งกำลังจะดำเนินการอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สามารถพื้นฟูระบบนิเวศน์ชายฝั่งให้กลับคืนมาได้อย่างแน่นอน จึงได้เชิญเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 และเจ้าหน้าที่ประมงจังหวัดสิงหนครร่วมประชุมกับชาวบ้านเพื่อให้ความรู้เรื่องคุณค่าของป่าชายเลนว่า มีประโยชน์

เกิดขึ้นอย่างไร อุดม ชั่นเซ่ง ที่ปรึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม ได้อธิบายให้ฟังว่า “การให้นายลั่น เล่าว่าปลูกต้นไม้แล้วปานามาอยู่บ้านครั้งชาวน้ำไม่รู้หลักการก็ไม่เชื่อ แต่ถ้าได้นักวิชาการมาชี้แจงประกอบด้วยเหตุผล จะกล้ายเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้คนมีส่วนร่วมเกิดมากขึ้น”(อุดม ชั่นเซ่ง, สัมภาษณ์ 2554) เมื่อคนส่วนใหญ่มีความเห็นคล้ายตามกัน การตั้งกลุ่มนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างเป็นทางการจึงเกิดขึ้นใน พ.ศ.2544 พร้อมๆกับการปลูกป่าชายเลนก็เริ่มขึ้นเช่นกัน

การดำเนินงานปลูกป่าชายเลนของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในส่วนภายในชุมชน ด้านหนึ่งสมาชิกของกลุ่มเริ่มต้นการปลูกต้นลำพูโดยขยายพื้นที่ให้กว้างขวางขึ้นจากที่ นายลั่น ศรีประสม ได้ทำไว้ปากฎว่า เมื่อต้นลำพูเจริญเติบโตลักษณะดินดายผ่องะเริ่มเปลี่ยนจากดินทรายเป็นดินทรายปนโคลน เมื่อคืนมีความสมบูรณ์มากขึ้น พันธุ์ไม้ชนิดอื่นซึ่งตอนแรกปลูกไม่ค่อยขึ้นก็เริ่มเจริญงอกงาม เริ่มมีปลาและสัตว์น้ำอื่นๆเข้ามาระหวงไน ความสำเร็จที่มองเห็นได้ชัดเจนทำให้คนในชุมชนมีกำลังใจร่วมปลูกป่าชายเลนมากยิ่งขึ้น มีการขยายความคิดและความสำเร็จที่เริ่มปรากฏออกไปสู่คนในชุมชน อย่างกว้างขวางและพยายามดึงมวลชนเข้าร่วมมากขึ้น โดยใช้วันสำคัญของชาติ เช่น วันพ่อ เป็นแรงจูงใจให้คนนามาร่วมปลูกป่าชายเลนร่วมกัน (วิจิตร อินทะโร, สัมภาษณ์ 2554) อีกด้านหนึ่งมีการขยายแนวคิดเรื่องการปลูกป่าชายเลนลงไปสู่โรงเรียน โดยหัช化วนให้นักเรียนมาศึกษาระบบนิเวศน์ป่าชายเลนและร่วมปลูกป่าซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีนักเรียนในชุมชนให้ความสนใจและร่วมปลูกป่าอย่างมากมาย การเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากจะสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของป่าชายเลนจะได้เกิดความรู้สึกและห่วงเห็นในทรัพยากรชัยฝั่งของชุมชนของตนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังช่วยพัฒนาความคิดของเยาวชนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในสังคมยุคปัจจุบันที่การมีจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมเริ่มจางหายไป

ส่วนความร่วมมือจากภายนอกชุมชนนั้น ทางกลุ่มได้แสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าเอกชนหรือส่วนราชการ เพราะการปลูกป่าต้องใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและการบริหารจัดการที่ดีผู้นำชุมชนได้ใช้วิธีสร้างเครือข่าย ด้วยการชี้แจงให้สังคมภายนอกเห็นถึงจุดมุ่งหมาย ความตั้งใจและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการปลูกป่าชายเลนต่อสังคมโดยรวม ไม่เฉพาะชุมชนบ้านโคลเมือง

เท่านั้น เพราะเมื่อระบบนิเวศน์ขยายฝั่งกลับคืนสู่ความสมบูรณ์จากการปลูกป่าชายเลนที่สามารถขยายแนวเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ถึง ขอบป่าปกติจะมีให้จับบริโภคและขายได้อย่างเพียงพอ ชุมชนก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดี ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการลักขโมย ยาเสพติด หรือปัญหาทางด้านสังคมอื่นๆ

ในการประสานงานกับเครือข่าย ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มได้ใช้วิธีให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และเข้าใจแนวทางร่วมกัน เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมให้เกิดความกระตือรือร้นในการฟื้นฟู ห่วงโซ่อุปทานทรัพยากรชายฝั่ง และเกิดความรู้สึกร่วมกันว่าการปลูกป่าเป็นเรื่องของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่เฉพาะชาวบ้านชุมชนบ้านโภคเมืองเท่านั้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลบางเหลียง สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 ตั้งแต่แรกเริ่มมีความหมายและสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ กับองค์กรชุมชน สร้างความคุ้นเคยกัน เกิดพลังร่วมกันในการทำงาน เป็นพลังที่หนุนส่งกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน การดำเนินการของกลุ่มจึงกำหนดแนวทางการรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ให้ต้องผ่านหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งเห็นได้จากการบันดาล อดุล ชั้นเชิ่ง ว่า “แต่ละหน่วยงานที่ต้องการมาปลูกป่าที่นี่ ที่หมู่บ้านจะไม่รับโดยตรงแต่ส่วนมากจะให้ไปประสานกับ อบต หรือทาง ป่าชายเลนที่ 38 ให้ทาง โน้นแจ้งมาทางนี้ เพราะว่าเพื่อเราจะทำงานเป็นเครือข่ายไม่ใช่เราทำแต่เรา อย่างน้อยท้องถิ่นก็รับทราบปัญหาด้วยและท้องถิ่นบางครั้งต้องให้ นายกหรือผู้บริหารมาตรวจนี่ด้วย เพราะว่าให้เขาได้รู้ได้เห็นว่าหมู่บ้านกำลังทำอะไรอยู่ และก็เพื่อว่า โอกาสต่อไปเราจะของบประมาณมันได้สะท้อน เพราะอย่างน้อยเกิดความเคยชินและสร้างความเป็นกันเองและอีกอย่างป่าชายเลน 38 ต้องเป็นแหล่งที่เพาะกล้าไม้ ถ้าเราไม่เคยแจ้งให้เขารับถ้าเราไปขอใบอนุญาต ไม่ใช่ตัวบ้านก็เล่นตัวบ้าน” (อดุล ชั้นเชิ่ง, สัมภาษณ์ 2554)

การปลูกป่าชายเลน ต้องมีการคุ้มครองอย่างดี ไม่เช่นนั้นต้นไม้จะล้มตายมาก ไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ ผู้นำเชิงได้แบ่งงานให้สมาชิกรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ “มีการแยกส่วน เช่นการคุ้มครองไม้ การซ้อมแซมบำรุงตลอดว่าต้นไม้อะไรที่เสียหายเราจะเปลี่ยนหน้าที่ในส่วนรับผิดชอบ เวลาเขามีกิจกรรมมาปลูกป่า จะแบ่งกันว่าใครรับผิดชอบเรื่องอะไร เช่น ส่วนหนึ่งรับผิดชอบเรื่องพันธุ์ไม้ ส่วนหนึ่งรับผิดชอบเรื่องพื้นที่ เป็นต้น (ชาวนิทร์ แก้วรัตน์, สัมภาษณ์ 2554) การร่วมแรง

ร่วมใจ การแบ่งหน้าที่ช่วยกันทำ ทำให้การปลูกป่าชายเลนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เขตแนวป่าชายเลนขยายกว้างออกไปเรื่อยๆ ปัจจุบันนี้มีแนวเขตป่าชายเลนยืนอุดกไปในทะเบียนมาณ 60 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยกว่าไร่ มีป่าและสัตว์น้ำเข้ามาอยู่มากขึ้นแต่ยังไม่มากพอต่อการทำประมงชายฝั่งอย่างพอเพียงกัน เพราะเมื่อปานาดเล็กออกไปจากบริเวณป่าชายเลนก็จะถูกเรือลวนรุนจับไปคงเช่นที่ผ่านมา

ดังนั้นในการประชุมประจำเดือนของกลุ่มฯ ที่ประชุมจึงได้นำปัญหานี้มาวิเคราะห์หาสาเหตุและเลือกแนวทางแก้ไขร่วมกัน แนวคิดเรื่องฟาร์มทะเลจึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำให้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและป้องกันไม่ให้ปลาตัวเล็กๆ ออกไปนอกแนวเขตฟาร์มจนถูกเรือลวนรุนจับไปได้อีก โดยการสร้างแนวเขตขึ้นในทะเล “ ในเดรากทุ่มกิ่งไม้บ้างต้นไม้บ้างคือปานั้นจะมาอยู่ในแนวนั้นเลย โดยจะต้องให้คนในชุมชนร่วมกันสร้างแนวเขตขึ้นบริเวณชายฝั่งทะเล การกระทำเช่นนี้เพื่อรักษาพื้นที่ เราไม่ได้ต่อต้านคือว่าต่อต้านไม่ไว้(สมพงษ์ ลัพ กิตโร, สัมภาษณ์ 2554) วิธีคิดเช่นนี้ไม่ใช่เป็นการยอมจำนนต่ออำนาจและอิทธิพลของนายทุน แต่เป็นการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนี้ ได้เป็นอย่างดี เพราะนายทุนมีอิทธิพลและอำนาจเงินที่จะทำร้ายชาวบ้านถึงแก่ชีวิตได้ ในที่สุดสมาชิกมีนติเป็นเอกฉันท์ให้ทำฟาร์มทะเลพร้อมกับเปลี่ยนชื่อกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลในเวลาต่อมา

ในการดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างระมัดระวัง รอบคอบ เพราะมีปัญหาในเรื่องข้อกฎหมายว่าด้วยการสร้างแนวเขตในทะเล ชุมชนจะทำได้หรือไม่ ผู้นำกลุ่มจึงได้ประสานงานกับหัวหน้าสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 และหัวหน้าประมงจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงให้มาชี้แจงและยืนยันให้สมาชิกของกลุ่มทราบว่า การทำฟาร์มทะเลโดยการทำแนวเขตถ้าไปในทะเล คนในชุมชนสามารถทำได้ ไม่ผิดกฎหมายถ้าสอดคล้องกับหน้าที่รือถอนได้จ่าย เมื่อสามารถดำเนินการได้ จึงมีการประชุมกันเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินการทำฟาร์มทะเลร่วมกัน หลังจากผ่านการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางถึงความเป็นไปได้ใน การใช้สอดคล้องเป็นแนวเขต มีการเสนอให้ใช้ท่อพิวิชหรือไม่ไไฟ ปักเป็นแนวเขตหรือใช้ถังแกลลอนขนาด 5 ลิตรโดยเป็นแนวเขตในทะเล ในที่สุดทุกคนใช้ไม้ไไฟกันร่วมเพื่อทำแนวเขตฟาร์มทะเล

เพราะเป็นสิ่งที่มีในพื้นที่ ไม่ต้องซื้อและไม่เป็นวัสดุควรรื้อถอนได้ง่าย ในการดำเนินการกลุ่มนี้ การบริหารจัดการที่ดี มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบ สมาชิกทุกคน ต่างมีหน้าที่ช่วยกันตาม กำลังความสามารถของตน “ครมีเรือกีเอ่าเรือมา พากที่ไม่มีเรือกีไปตัดไม้ไผ่ตั้งไว้ พากที่ไม่ทำ ไฟรใช้แรงดึงออกมากแล้วตัดไว้รัมตลิ่ง อาหารการกินจะพานไป ไปกินกันในเด ถึง งบประมาณก่อสร้างพลังกลุ่มต่างๆ ขอให้จ่ายค่าน้ำมันกันพ่นองขาวเรือที่ไปทำ ทำประมาณ 6 เดือน กีเสร็จเรียบร้อย” (ประทีป พวงแก้ว, สัมภาษณ์ 2554) ผู้นำกลุ่มพยายามดึงทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม แม้ร่วมทำไม่นานก็ตาม นอกจากเพื่อให้เขามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของจะได้ช่วยกันดูแลแนว เขตที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาแล้ว ยังทำให้เขารู้สึกมีคุณค่าและมีความหมายต่อชุมชน เขาจะเข้าร่วมกลุ่ม และช่วยเหลือด้วยความสมัครใจยิ่งขึ้น เป็นวิธีคิดและการร่วมมือกันทำงานทั้งด้าน สะท้อนภาพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในสังคมที่ทำให้คนร่วมกันเป็นปึกแผ่น ร้อยรัดคนเข้าด้วยกันด้วย น้ำใจที่เอื้ออาทรต่อกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันที่จะทำให้ระบบนิเวศน์ของชุมชนฟื้นคืนกลับมาอีก ครั้งหนึ่ง เพื่อพวกเขาระลุกหัวใจ ได้มีทรัพยากรในการดำรงชีพอย่างเพียงพอ เรียนร่ายและมี ความสุขในชุมชนของตน

ผลของการพยายามร่วมใจกันทำแนวเขตฟาร์มทะเล ทำให้มีแนวเขตกว้างประมาณ 500 เมตร ยาว 1 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 320 ไร่ การดำเนินการปักไม้ไผ่กันรั้วแนวเขตฟาร์ม ทะเลเมื่อแล้วเสร็จ มีปลาเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ความสมบูรณ์ของทรัพยากรชัยฝั่งเริ่มกลับคืนมา “มีปลาเข้ามาระหวงไจ ลังผลเห็นชัดเจนว่า หนึ่งปลาเข้าตั้งที่ไม่ได้กินมี ปลาหลาปังที่ไม่มีมี มีพวก สมุนไพรขึ้นเช่น เหงือกปลาหม Oro มีอะไรเกิดขึ้นมากน้อย มีนก มีทิงห้อยเข้ามา”(อุดม ชินเช่ง, สัมภาษณ์ 2554) และ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกเข้ามายังปลาในแนวเขตฟาร์ม ด้านหน้าฟาร์ม นีการติดป้ายห้ามทำประมงทุกชนิด มีการกำหนดให้สมาชิกในกลุ่มดูแลป้องกันไม่ให้ใครเข้ามา ลักลอบจับปลา “มีเรยวาน มีชรบหมู่บ้าน มีอาวุธ เหมือนกับโจกรักษาเมืองกัน ถ้าชาวบ้านเข้มแข็ง มากเข้าก็ไม่กล้ามา ชาวประมงในชุมชนก็สามารถจับปลาได้มากขึ้น ทำให้มีวิธีชีวิตที่ดีขึ้น มีปลา เพื่อบริโภคและขายเพื่อเลี้ยงตัวครอบครัวตัวเอง ได้อย่างเพียงพอ”(นายธนาพันธ์ แก้วรัตน์, สัมภาษณ์ 2554)

ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำรงอยู่

การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ป้าชายเลนและฟาร์มทะเลที่ผ่านมา ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มเริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีหลายหน่วยงานมาศึกษาดูงานและใช้เป็นสถานที่ศึกษาข้อมูลเพื่อทำการวิจัย สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มฯในการบริหารจัดการด้านการพื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน จนทำให้กลุ่มฯได้รับรางวัลศิริเด่นระดับภาคประจำปี 2554 จากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งจัดตั้งขึ้นใน พ.ศ.2536 และได้รับรางวัลสูงสุด โล่เกียรติบุรุษในปีเดียวกัน รางวัลนี้กำหนดขึ้นใน พ.ศ.2542 เพื่อถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา โดยมีเป้าหมายสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคลและกลุ่มบุคคล นอกราชกشور ในปีเดียวกัน พ.ศ. 2555 กลุ่มยังได้รับรางวัลชนะเลิศ ชุมชนดีเด่นแบบด้านการอนุรักษ์ป้าชายเลนซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรก จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอีกด้วย

ผลสำเร็จที่ผ่านมาทำให้คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการรวมกลุ่ม เพื่อคุณค่าของกรมมีส่วนร่วมของสมาชิกมากขึ้น เพราะนอกจากจะช่วยให้เกิดความรัก สามัคคี อึ้งアナ อาทรส์ และช่วยเหลือกันในชุมชนแล้ว ยังสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักและหวงแห่งทรัพยากรของชุมชนมากยิ่งขึ้น ช่วยพัฒนาความคิดให้คิดเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน คิดพึ่งตนเองและกลุ่มมากกว่าการพึ่งความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ การดำเนินงานของกลุ่มโดยใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลักสำคัญ เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาร่วมกันร่วมปรึกษาหารือ ค้นหาปัญหา จัดลำดับความสำคัญ วิเคราะห์ปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ทำให้คนมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ร่วมรับรู้ความสุขความทุกข์ของกันและกัน เกิดการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นเป็นเอกภาพ เกิดพลังในการควบคุมดูแลและตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกำหนดอนาคตการดำเนินงานของตนได้อย่างดี เนื่องจากมีแผนที่จะพัฒนาป้าชายเลนและฟาร์มทะเลให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ระบบ niwesn' chay fang โดยการประสานงานและขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากจังหวัดสงขลา เพื่อ

สร้างศาลาสองหลังมีสะพานเชื่อมต่อกันเข้าไปในป่าชายเลน อนุชนรุ่นหลังและผู้ที่เข้ามาศึกษา nokjagak จะได้เรียนรู้ระบบนิเวศน์ชายฝั่ง แล้ว จะได้เกิดจิตสำนึกรักสีสีกรัก หวานແนนและ coy-cu และ ทรัพยากรธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น ความจริงก้าวหน้าขององค์กร โดยได้รับความร่วมมือทั้งจากสมาชิก และองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี การทำให้องค์กรมีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รอบข้าง ทำให้องค์กร สามารถดำรงอยู่อย่างมีความหมาย เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคง ยิ่ง

ความสำเร็จของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโคกเมือง

ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งจะกล่าวดังนี้

ปัจจัยภายใน

ผู้นำ ผู้นำมีความคิดเสียสละ ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง มี ความคิดที่โดดเด่นมากโดยเน้นการให้คุณค่าของคนเห็นว่าทุกคนมีความสำคัญ เพราะทุกคนรวม พลังกัน ความสำเร็จจึงเกิดขึ้น ผู้นำมีความคิดว่าในชุมชน มีคน ทรัพยากร และมีการเรียนรู้ ต้อง บูรณาการสามเรื่องเข้าด้วยกันเพื่อดำเนินงาน และเห็นว่าความยากจนเราสามารถฟื้นฟื้นไปได้ถ้ามี กระบวนการคิดและการทำงานแบบบูรณาการ ดังนั้นวิธีการทำงานจึงมีกระบวนการมีส่วนร่วมที่ เด่นชัด การดำเนินงานทุกเรื่องของกลุ่มต้องผ่านเวทีประชาคม แต่ละเรื่องจะเสนอความคิดล่วงหน้า ก่อนอย่างน้อยสี่ห้าเดือน ผ่านการพูดคุยกับกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย เพื่อเปิดโอกาสให้พินิจพิเคราะห์อย่าง รอบคอบก่อนการตัดสินใจดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์และความเข้าใจในวิธีดำเนินการที่ตรงกัน วิธีการเชื่อนั่นออกจากช่วยลดแรงเสียดทานจากคนที่ไม่เห็นด้วยแล้ว ยังทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ คณะและเกิดการแก้ไขกลุ่มกันอย่างหนึ่งหนึ่งแน่น ซึ่งทำให้เกิดพลังในการผลักดันให้งานสำเร็จลุล่วง ไปได้อย่างดี เป็นความสำเร็จที่ทำให้เกิดการอยู่ดีกินดี การมีชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพึ่งตนเองของคนใน ชุมชน โดยผ่านการดำเนินการขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง (นานินทร์ แก้วรัตน์, สัมภาษณ์ 2554)

กรรมการและสมาชิก การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ฯที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึง เจตนาaramณ์ของกรรมการและสมาชิกที่ได้ร่วมกันสละเวลา ร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา สมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งให้กลับคืนมาเพื่อเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ต่อไป ทั้งกรรมการและสมาชิกต่างถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำ เพื่อประโยชน์ของชุมชนในวันนี้และเพื่อให้คนรุ่นหลังมีแหล่งกำเนิดทางกินอย่างพอเพียง ทั้งกรรมการและสมาชิกทำด้วยจิตอาสา ยินยอมสละเวลาเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวมภายในหมู่บ้าน โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนแต่อย่างใด ทุกคนต่างช่วยเหลือกันไม่เฉพาะผู้ที่มีอาชีพประมงเท่านั้น ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพอื่นต่างก็มาช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ ต่างกล่าวว่ามาช่วยแล้วสบายใจ ได้ช่วยเหลือสังคม เมื่อไหร่ทำบุญอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกัน (อัมพร ช่วยพัฒนา, สัมภาษณ์ 2554)

การบริหารจัดการ ผู้นำมีการบริหารจัดการที่ดี มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสมำเสมอและต่อเนื่อง โดยผ่านการประชุมกลุ่มซึ่งจัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกเดือน เพราะผู้นำกลุ่มเห็นว่าการดำเนินการในทุกเรื่อง ถ้าผ่านการพูดคุยทำความเข้าใจอย่างชัดเจนแล้ว จะทำให้งานที่ทำลัดแรงต่อต้านจากคนที่คัดค้าน ได้เป็นอย่างดี วิธีการเช่นนี้นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้พูดคุยและปรึกษาหารือ เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาความคิดของพวกราชฯ ให้เขียนคุณขึ้นแล้ว ยังทำให้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของทรัพยากรที่พวกราชฯ ร่วมกันสร้างขึ้นมา จึงเกิดความรักห่วงแห่งและร่วมกันปกป้องไม่ให้ผู้ใดเข้ามาทำลายเขตอนุรักษ์ของตน มีการขยายเครือข่ายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งองค์กรในพื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยราชการต่างๆ โดยทำงานร่วมกันกับองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อขยายพื้นที่การพื้นฟูและอนุรักษ์ให้กว้างขวางออกไป เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเล หมู่ที่ 3 บ้านปากบาง ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา และกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเล หมู่ที่ 12 บ้านวังเนียง ตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ทำให้ทุกกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันมากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มอนุรักษ์มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เข้มแข็งและ มีพลังยิ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรของตน นอกจากนี้กลุ่มยังพัฒนาตัวเองอย่างไม่หยุดนิ่ง มีการศึกษาดูงานการอนุรักษ์ขององค์กรอื่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

การทำงานแบบบูรณาการ ในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง นอกจากคณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่ม จะมีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกเดือน เพื่อ

รับทราบปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันแล้ว ยังมีการนำเสนอปัญหา แนวทางการพัฒนาของกลุ่มให้ที่ประชุมกรรมการหมู่บ้านได้รับทราบและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันแบบบูรณาการ ในหมู่บ้านโคงเมืองจะมีกลุ่มต่างชาติอยู่กลุ่มด้วยกัน ทุกกลุ่มจะมีตัวแทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุม แต่ละกลุ่มจะนำเสนอปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไขให้ที่ประชุมรับทราบ ทุกกลุ่มจะได้รับทราบปัญหา แก้ปัญหาของหมู่บ้านร่วมกันและร่วมกันสรุปบทเรียนในการดำเนินงานในชุมชนแบบบูรณาการ เนื่องจากการทำงานเพียงด้านเดียวจะไม่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ทุกด้าน เช่น การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรช่ายฝั่งแม่น้ำสายทรัพยากรธรรมชาติมีความสมมูลนั้น มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นจนเพียงพอที่จะทำการประมงเพื่อความเป็นอยู่ที่พอเพียงได้ แต่ด้านในชุมชนไม่รู้จักออม เล่นการพนัน ติดยาเสพติด มีหนี้สินมาก many ปัญหาสังคมจะเกิดขึ้นตามมา เช่น การลักขโมย เป็นต้น ชุมชนก็จะไม่ปกติสุข ดังนั้นการแก้ปัญหาของชุมชนบ้านโคงเมืองจึงใช้วิธีบูรณาการทุกองค์กรในหมู่บ้าน มาผนึกกำลังกัน แก้ปัญหาของชุมชนโดยชุมชนเอง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ herein ได้จากการตั้งกองทุนสวัสดิการกลางของหมู่บ้านขึ้น เพื่อใช้แก้ปัญหาเมื่อเกิดวิกฤติภัยในในหมู่บ้าน ซึ่ง อุดม ชั่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านให้ความเห็นว่า “เรา_rwm กันขัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อมองว่าเมื่อมีกลุ่มเกิดขึ้นเรา_nà จะจัดผลกำไรไว้ให้กับสมาชิกเป็นเงินกองกลางของหมู่บ้านเพื่อเอาไว้ช่วยเหลือในการเกิดเหตุ จำเป็นขึ้นมา เช่น น้ำท่วม เราคิดว่าทำพรือต่อไป เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้จะไปหวังพึ่งราชการ ไม่ได้น้ำก็ ท่วมเช่นกัน เราต้องหาทุนเป็นของตัวเองเพื่อช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการและเริ่มตั้งกลุ่มขึ้นหลายๆ กลุ่ม เพื่อเอากำไรแต่ละกลุ่มมาตั้งเป็นกองทุนกลางของหมู่บ้านให้ได้ สักวันเราราสามารถช่วยตัวเอง และช่วยเพื่อนได้ ดังนั้นต้องช่วยตัวเองต้องตั้งตัวเองให้ได้ก่อน” (อุดม อืนเช่ง, สัมภาษณ์ 2554)

การทำงานแบบบูรณาการ ทำให้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมองเห็นปัญหาของชุมชนในภาพรวมมากยิ่งขึ้น เกิดความเห็นอกเห็นใจและเอื้ออาทรต่อกันเป็นอย่างดี ดังนั้นมีกลุ่มนี้กลุ่นๆ ได้ในหมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือ ต่างเข้ามาช่วยกันด้วยความเห็นใจและเต็มใจยิ่ง ดังเช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเล ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง ต้องการระดมหุ้นเพื่อดังกองทุน ไว้แก้ปัญหาการขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ ก็จะมีคนในชุมชนจากกลุ่มอื่นที่ไม่มีอาชีพประมงมาร่วมหุ้นด้วย เพราะต้องการช่วยเหลือชาวประมงมากกว่าการหวังผลกำไรจากการซื้อหุ้นประมง ซึ่ง วิจตร อินทะโร กล่าวว่า “ผมไม่มีอาชีพประมงแต่มา_rwm ลงหุ้น เมื่อสามาชิกกลุ่ม

ประมงต้องการเงินสักก้อนไปซื้อวนสักสองสามหัว จะมาใช้บริการตรงนี้ มาภูดอกเบี้ยถูกถือว่า “ช่วยเหลือกันของคนในกลุ่ม”(วิจิตร อินทะโร, สัมภาษณ์ 2554) ดังนั้น การทำงานแบบบูรณาการ นอกจากจะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะแล้ว ยังช่วยให้กลุ่มต่างๆภายในหมู่บ้าน สามารถ ขับเคลื่อนการกิจของตนให้สำเร็จได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยภายนอก

การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

การดำเนินงานของกลุ่ม ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานจากภายนอกเป็นอย่างดี ทั้งการช่วยเหลือด้านวิชาการและงบประมาณ โดยสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ที่ 38 ให้ ความช่วยเหลือทางด้านการปลูกป่าชายเลน ส่วนประมาณจังหวัดสงขลาเป็นที่ปรึกษาทางด้าน กฏหมาย เทศบาลตำบลบางแทรีงให้ความช่วยเหลือเรื่องงบประมาณบางส่วน นอกจากนี้ยังมีหลาย หน่วยงานมาให้ความร่วมมือช่วยปลูกป่า เช่น ท่าราชจากค่ายเสนาธรนท์ ท่าราชกูฎันท์พเรอ สงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราช มงคลศรีวิชัย และนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆทั้งจากภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ ทำให้การดำเนินงาน ของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานและ ผลงานของกลุ่มถูกยกย่องให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานและการทำวิจัยของมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความสามารถ ให้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและมากขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุด สถาบันโลกสีเขียว ซึ่งสนับสนุนและ ให้กำลังใจแก่บุคคลและคณะบุคคลที่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีเด่น ได้พิจารณาบนรางวัล ลูกโลกสีเขียวประจำปี 2554 ให้กับกลุ่มเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้มุ่งมั่น สร้างสรรค์ผลงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและขยาย เครือข่ายการอนุรักษ์ให้มากขึ้นกว่าเดิม การได้รับรางวัลและการได้รับการยอมรับจากสังคม ภายนอก มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้คนในกลุ่มนี้กำลังใจ มีพลังและมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ ทรัพยากรชายฝั่งของพวากษาให้พัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป

ปัญหาและอุปสรรคกลุ่มนอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มกะหลุ่มชนบ้านโคกเมือง

ปัญหาและอุปสรรคภายในกลุ่มน้องมากเพราะวิชการที่กลุ่มใช้โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างสมำเสมอและต่อเนื่อง นอกจากระช่วยสร้างความเข้าใจและลดการต่อต้านจากผู้ที่ไม่เห็นด้วยแล้ว ยังขัดความไม่ไว้วางใจและการระแวงในเรื่องผลประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง อุดม ชินเช่น เล่าให้ฟังว่า “มีอะไรจะมาพูดกันในเวทีประชาคม ส่วนใหญ่จะช่วยกันแก่เพราะว่าอย่างน้อยที่เราทำตอนนี้ที่ปัญหาไม่เกิดมากเพราะมันไม่มีประโยชน์กับผู้ที่ทำ ที่เราทำจะไม่ทำเป็นตัวเงินเพียงแค่ได้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ มันก็ช่วยลดปัญหาการเข้าใจผิดระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้ปฏิบัติการและผู้นำช่วย จะไม่เกิดความระหวัดระวังระหว่างมันได้เท่าไหร มันจะไม่มีช่องว่างตรงนี้เพราะว่าผลประโยชน์มันจะออกมานี่เป็นทรัพยากรเป็นส่วนใหญ่ และก็จะได้เป็นส่วนรวมเป็นส่วนมาก” (อุดม ชินเช่น, สัมภาษณ์ 2554)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กลุ่มนอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มกะหลุ่มชนบ้านโคกเมืองมีขนาดเล็ก มีเขตบังผิดชอบไม่กว้างขวางนัก จึงต้องอาศัยการร่วมมือจากคนในทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง จึงจะสามารถขยายพื้นที่อนุรักษ์ให้กว้างขวางออกไปได้ การดำเนินการดังกล่าวต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและสร้างอุดมการณ์ร่วมกันในการพิทักษ์และปกป้องทรัพยากรชายฝั่ง ดังนั้นความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับความพยายามของผู้นำกลุ่มในการประสานงานกับเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรชายฝั่งได้ผลสมบูรณ์เต็มที่ จนคนในชุมชนสามารถพึ่งพิงทรัพยากรเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็ง

ความสำเร็จของทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทุกกลุ่มมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างมั่นคง พิจารณาได้จากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน

ผู้นำ ผู้นำทุกกลุ่มเป็นผู้ที่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ล่วงรวมเป็นที่ตั้ง ยึดถือความซื่อสัตย์ เป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน ดังนั้นการดำเนินงานทุกอย่างจึงเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ตลอดเวลา ทำให้ได้รับการยอมรับและสร้างจากสมาชิกเป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้นำต้องมีใจกว้าง ยอมรับการวิจารณ์ของสมาชิกแม้จะมีอาชญากรรมก่อตัวตามเพระ เชื่อว่าคนมีความสำคัญ การให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี นอกจากจะช่วยพัฒนาความคิด ให้คิดเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมแล้วยังเป็นวิธีการที่ทำให้ปัญหาดิบๆ ได้และมีแนวทางแก้ปัญหาที่ทุกคนยอมรับได้ วิธีคิด เช่นนี้ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าเขามีคุณค่า การรวมกลุ่มนี้ประโภชน์และมีความหมายสำหรับเขา ช่วยให้ เขายเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ทำให้การรวมกลุ่มกันมีความหมายและเข้มแข็ง

สมาชิก สมาชิกเข้ามาร่วมกันด้วยใจสมัคร ส่วนใหญ่มีทั้งเครือญาติและคนคุ้นเคยกัน จึงมี ความใกล้ชิดกันเป็นอย่างดี มีการเอื้อเฟื้อเพื่อเพื่อแผ่ขยายเหลือเกือบกลุ่มกัน เห็นอกเห็นใจกันอยู่เสมอ เมื่อ สมาชิกมาทำงานร่วมกัน พนบประพุตคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เรียนรู้ร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน ถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อ กลุ่มและคนรุ่นหลังที่มาร่วมกิจกรรมด้วยเป็นอย่างดี นำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ได้อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ นอกจากนี้ผู้ที่มาร่วมเป็นสมาชิกและทำกิจกรรม ต่างกล่าวเช่นเดียวกันว่ามีความสุข มีความภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม จะทำอะไรในสังคมก็จะทำเป็นกลุ่มไม่โดดเดี่ยว เช่น การ ไปวัดเพื่อถวายเทียนพรรษา ได้พบปะสังสรรค์กันในกลุ่มเสมอเมื่อจะไม่มีกิจกรรมในกลุ่มก็ตาม เมื่อได้มาร่วมกันจะเกิดความรู้สึกห่วงใยเอื้ออาทรกันและรักกลุ่มเหมือนเป็นสมบัติของพวงตอน ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียวกันมีการเกากันอย่างหนึ่ง แน่น ส่งผลให้กลุ่มดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

คณะกรรมการและการบริหารจัดการ คณะกรรมการมีความเสียสละ ซื่อสัตย์ โปร่งใส สามารถสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ต้องบริหารงานกลุ่มให้สมาชิกได้รับประโยชน์อย่างเสมอ ภาคกัน จึงจะทำให้สมาชิกเชื่อมั่นในตัวกรรมการมากยิ่งขึ้น สมาชิกทุกคนเชื่อว่าจะได้รับความเป็น ธรรมโดยแท้เที่ยมกัน แม้ว่าเขาจะไม่เป็นเครือญาติของกรรมการก็ตาม ความเชื่อเช่นนี้จะร้อยรัด สมาชิกให้อยู่กับกลุ่มได้อย่างมั่นคงและเป็นเวลานาน

ในการบริหารจัดการ ทุกกลุ่มจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเสรีและกว้างขวาง โดยผ่านการประชุมประจำเดือน ทำให้สมาชิกมีโอกาสสอดคลบเรียนร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกกลุ่มด้วยกัน กระบวนการมีส่วนร่วมที่กลุ่มใช้ในการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก ได้ดี รับรู้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดความสามัคคีและมีพลังในการแก้ปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่า กลุ่มเป็นของพวกรากฐาน ต้องรักและห่วงเห็น เสียสละ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้กลุ่มยังมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ด้านหนึ่งมีการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มต่างๆเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการองค์กรร่วมกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำองค์กร กรรมการและสมาชิกให้มีวิธีคิดที่กว้างไกลขึ้น สามารถแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงตนเองได้เร็วขึ้น อีกด้านหนึ่งมีการขยายเครือข่ายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งองค์กรในพื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยราชการต่างๆ ทำให้เกิดการประสานงานกัน เรียนรู้ร่วมกันอย่างดี บางกลุ่ม เช่นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเล มีเทคนิคและวิธีการในการสร้างความสามัคันท์ที่ดีกับเครือข่ายทำให้เกิดความความสามัคคี มีความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีพลังอำนาจในการดูแลควบคุมต่อรองกับกลุ่มพลประโยชน์ต่างๆเพื่อการดำเนินการอยู่ข้างกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยภายนอก

ความช่วยเหลือจากภายนอก กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการตามภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันไป การช่วยเหลือมีทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มต่างๆมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างยั่งยืนแข็งแกร่งมั่นคง เริ่มตั้งแต่การให้คำแนะนำในการก่อตั้งกลุ่ม การให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาในการดำเนินการหรือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนกรณีของกลุ่มอนุรักษ์เพื่อการผลิต ที่ได้รับการแนะนำและสนับสนุนทางด้านวิชาการจากพัฒนาการอำเภอตากถมิ ให้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อการผลิตขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการผลิต โดยการระดมทุนจากชุมชนและบริหารทุนเพื่อชุมชนเอง การช่วยเหลือของ

หน่วยราชการทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาและดำเนินอยู่ได้อย่างมั่นคง แม้จะมีปัญหาด้านการทำบัญชีบางในระบบแรกที่สามารถแก้ไขได้สำเร็จ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ทุกคนรับทราบและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน หน่วยราชการองค์ให้ความช่วยเหลือโดยการอบรมการทำบัญชีตามแบบของทางราชการให้แก่สมาชิกและส่งประธานกรรมการไปอบรมเรื่องการทำบัญชีกับหน่วยงานที่ทางราชการจัดขึ้น ทำให้การบริหารจัดการเรื่องการเงินและบัญชีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสมาชิกและชุมชนรอบข้าง มีการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นมาก many จนทำให้กลุ่มนี้มีความเข้มแข็งมั่นคงเป็นที่พึงของคนในชุมชน ได้อย่างดี ส่วนกลุ่มที่มีการจัดทำผลผลิตเพื่อการบริโภค เช่น กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองน้ำคุณ ผลิตเครื่องแกง ได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานราชการในการพัฒนาผลผลิตจนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากกรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร ด้วยการฝึกอบรมวิธีการทำพากาดคงที่ถูกสูงลักษณะ ตลอดจนอบรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ถูกสวยงาม เป็นที่สนใจแก่ผู้คนเห็น ในขณะที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองน้ำคุณ ผลิตเครื่องแกง ได้รับความช่วยเหลือจาก การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอความเนียง และสำนักงานเกษตรอำเภอความเนียง จังหวัดสระบุรี ให้อบรมในเรื่องการพัฒนาคุณภาพการผลิตให้ถูกสูงลักษณะในทุกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่วัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิต การปรุงและผู้ผลิต ซึ่งกลุ่มได้นำความรู้ที่ได้ มาปรับปรุงผลผลิตของตนจนได้เครื่องหมายรับรองฮาลาลจากคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย ส่วนกลุ่มอนุรักษ์ป้าขายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโภกเมือง ได้รับการช่วยเหลือจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป้าขายเลน ที่ 38 ให้ความช่วยเหลือทางด้านการปลูกป้าขายเลน ส่วนประเมินจังหวัดสระบุรีเป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีหลายหน่วยงานมาให้ความร่วมมือช่วยปลูกป้า เช่น ทหารจากค่ายเสนาณรงค์ ทหารจากฐานทัพเรือสระบุรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนชัย และนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ทั้งจากภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ ทำการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีเป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น ส่วนงบประมาณจะได้รับการช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางหรีง ทั้งการให้ความช่วยเหลือแบบไม่คิดค่าตอบแทนและให้เชื้อโดยไม่คิดดอกเบี้ยแต่ต้องคืนเงินด้วยตัวเอง ให้ดำเนินการ

ผลของการช่วยเหลือจากส่วนราชการ ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นที่ศึกษาดูงานขององค์กรหรือเป็นแหล่งศึกษาหาข้อมูลเพื่อการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่างๆ จนในที่สุดชื่อเสียงของกลุ่มทำให้หลายกลุ่มได้รับรางวัลจากหน่วยงานภายนอก ดังเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกรบ้านหนองแวง ผลิตเครื่องแกง ได้รับรางวัลที่หนึ่งในการประกวดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประจำปี 2554 จากจังหวัดสงขลา และกลุ่มนูรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโภกเมือง ได้รับรางวัล ลูกโลกสีเขียวประจำปี 2554 จากสถาบันโลกสีเขียว ซึ่งสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ บุคคลและคณะบุคคลที่ผลงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีเด่น การได้รับ รางวัลและการได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้คนในกลุ่มนี้ กำลังใจ มีพลังและมีความมุ่งมั่นในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดำรงอยู่และพัฒนาได้เป็น อย่างมั่นคงและเข้มแข็งสืบไป อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มต่างๆจะยอมรับการสนับสนุนจากภายนอก แต่ก็ไม่ต้องการให้องค์กรต่างๆเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการบริหารของกลุ่มหรือชี้นำกลุ่ม ทุกกลุ่มต้องการ เพียงความรู้และกระบวนการใหม่ๆเพื่อช่วยให้ชุมชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบันได้ ดี เพื่อกลุ่มจะได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

องค์กรชุมชนกับการพึ่งตนเอง

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนเป้าหมายการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย ทำให้ระบบ เศรษฐกิจเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบพ่อเพียงเป็นแบบพึ่งพา สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคม มากมาย จนคนในชุมชนเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยการรวมกลุ่มกัน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนโดยชุมชนเอง ซึ่งมีกลุ่มต่างๆเกิดขึ้นมาในชุมชน การดำเนินงานของ กลุ่มต่างๆจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม นอกจากจะ เป็นการพัฒนาจิตสำนึกของการรวมกลุ่มแล้ว ยังช่วยบ่มเพาะจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในจิตใจคน มากขึ้น เป็นจิตสำนึกของการช่วยเหลือกันและกัน อ่อนโยน ไม่ใช่การกันของคนในชุมชน มีจิตใจที่ดีงามและ เสียสละคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนมากยิ่งขึ้น วัฒนธรรมของการเป็นญาติ มิตรจะ โยงขึ้นกันในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเหนี่ยวแน่นและมีความสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่ของ ชุมชน เป็นการผลิตช้าทางวัฒนธรรมที่สามารถหล่อเลี้ยงให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง สภาพ เผ�ื่นนี้เห็นได้ชัดเจนในทุกกลุ่ม ดังเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองแวงผลิต เครื่องแกง สามารถขายในทุกกลุ่ม ด้วยเช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองแวงผลิต เครื่องแกง สามารถขายในทุกกลุ่ม มีความภูมิใจที่ได้มาร่วมกัน เมื่อได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมร่วมกัน ให้ความรู้สึกรักและ

ห่วงใย เอื้ออาทรกันและรักกลุ่มเหมือนเป็นสมบัติของพวากชน เกิดความสามัคคี รวมตัวกันอย่างเห็นiyawann มีพลังในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนกลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิต ได้เรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่momทรัพย์อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการร่วมกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้นำองค์กรและสมาชิกให้มีวิธีคิดที่กว้างไกล สามารถแก้ปัญหาของกลุ่มและปรับปรุงตนเองได้เร็วขึ้น ช่วยให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและแข็งแรง การเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง และเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้คนรวมตัวกันอย่างเห็นiyawann ซึ่งมีผลที่สำคัญยิ่งต่อการทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งจนสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้เป็นอย่างดี ความเข้มแข็งขององค์กรทำให้มีพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มนายทุนที่เข้ามาเก็บเกี้ยวผลประโยชน์ในชุมชนและมีอิสระในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของชุมชน ได้อย่างเสรี ตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อการอยู่ดีกินดี ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและมีความสุข

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลังจากทรัพยากรชายฝั่งถูกกลุ่มทุนทำลายจนกุ่ง หอย ปู ปลา ลดน้อยลงถึงระดับที่ขาดประมงไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง ได้อย่างเพียงพอ ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นบางส่วนต้องออกไปทำงานนอกท้องถิ่นของตน เกิดปัญหาขึ้นมาก many ในชุมชน กลุ่momนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเล จึงเกิดขึ้นท่ามกลางวิกฤติค้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าว การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรและเห็นคุณค่าของความจำเป็นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนเองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก กระบวนการมีส่วนร่วมที่กลุ่มใช้ในการดำเนินงานอย่างสมำเสมอและต่อเนื่อง ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้จัดการอนุรักษ์ทรัพยากร ได้สอดคล้องและเกื้อกูลกับวิถีชีวิตของพวากชน ได้อย่างเหมาะสม ตั้งแต่การปลูกป่าชายเลน การทำฟาร์มทะเลเพื่อเพิ่มแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ๆ ให้มากขึ้น จะได้มีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นจนเพียงพอต่อการทำกิน โดยไม่เดือดร้อน การร่วมมือกันคุ้มครองและรักษาแหล่งเพาะพันธุ์ไม่ให้ใครเข้ามารากทำลายทั้งจากบุคคลภายนอกในพื้นที่และนอกพื้นที่ การตกลงกันใช้เครื่องมือจับปลาที่ไม่

ทำลายสัตว์น้ำที่ยังไม่โตเต็มที่ การจับปลาในปริมาณที่เหมาะสม ไม่นำกจนทำให้มีปริมาณไม่เพียงพอต่อการบริโภคของครอบครัวและลูกหลานในอนาคต วิธีคิดเช่นนี้เป็นการพัฒนาคนในชุมชนทึ้งผู้นำและสมาชิกได้อย่างดี เกิดประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มอย่างเข้มแข็งอย่างน้อย 2 ประการ ประการแรก คนในชุมชนได้ประสบการณ์ตรงในการดูแลทรัพยากรชายฝั่งและได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการของหน่วยงานต่างๆทำให้มีศักยภาพในการแก้ปัญหาสูง ต่างๆขึ้น ประการที่สอง การประสบความสำเร็จในการขยายเครือข่าย ทำให้กลุ่มนี้พลังและอำนาจในการต่อรองกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและนายทุน มีอิสระในการตัดสินอนาคตของกลุ่ม โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรของตน ได้อายุร่วมกับสังคม สามารถควบคุมการผลิตอย่างพอเพียง และระมัดระวังในการใช้ทรัพยากร ได้อย่างเหมาะสม เกิดสมดุลระหว่างคนกับทรัพยากร ส่งผลให้ระบบนิเวศมีความสมมูลรุ่นสามารถเก็บกู้ลอกในชุมชนได้ตลอดไป

ด้านเศรษฐกิจ

ระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ชุมชนตกอยู่ภายใต้ลักษณะนิยม มีการเปลี่ยนวิถีการดำเนินธุรกิจเป็นแบบสังคมเมืองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคหรืออุปโภค ทำให้คนในชุมชนต้องเร่งหาเงินเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อของที่จำเป็นและฟุ่มเฟือย หลายครอบครัวเริ่มมีรายได้ไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่าย ครอบครัวส่วนใหญ่เปลี่ยนเป้าหมายการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย โดยเฉพาะการปลูกผักซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดและขายได้ราคามีกำไร ได้กำไรมาก มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งด้านปริมาณการผลิตและพื้นที่การเพาะปลูก ซึ่งต้องใช้เงินในการลงทุนมากขึ้น ชาวสวนส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินทุนในการขยายกิจการของตนต้องกู้ยืมจากนายทุน โดยยอมเสียดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ต้องยอมให้นายทุนเอารัดเอาเปรียบ จึงมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น มีการระดมทุนจากสมาชิกโดยการออมทุกเดือนเพื่อตั้งเป็นกองทุนขึ้นภายในกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือให้สมาชิกกู้ยืมเงินโดยเสียดอกเบี้ยต่ำ การดำเนินงานของกลุ่มเน้นความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งด้านทุนทรัพย์และสมาชิกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเงินเพียงพอที่จะจัดสวัสดิการให้สมาชิกไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาลหรือการตาย มีเงินมากพอที่จะให้สมาชิกกู้ยืมได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งนายทุนอีกต่อไป สำหรับชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่น เช่น การทำสวนยาง โดยเฉพาะแม่บ้านจะใช้เวลาว่างให้

เกิดประโยชน์ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำอาชีพเสริม โดยการตั้งกลุ่มขึ้นมา เช่น กลุ่มศรีอาสาพัฒนา ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถขยายกิจกรรมของกลุ่มออกไปอีกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น ผักกาดดองหรือร้านค้าชุมชนและศูนย์สาธิต ในขณะที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกยตระกร บ้านหน้าหวานผลิตเครื่องแกง ดำเนินงานจนทำให้คนในกลุ่มดำรงชีพได้อย่างดี สมาชิกบางคนถึงกับ เปลี่ยนจากอาชีพเสริมเป็นอาชีพหลัก ความสำเร็จของกลุ่มเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน สร้าง ความคุ้นเคยความไว้วางใจกัน มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมที่ทุกกลุ่ม ใช้ดำเนินการ ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของ จึงรักกลุ่มและร่วมกันพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า จน กลุ่มเป็นที่พึ่งของพวากษาได้เป็นอย่างมั่นคง

สรุป

การรวมตัวเป็นองค์กรของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนโดยชุมชนเอง จะต้องมีเป้าหมาย หลักเพื่อการพึ่งตนเอง อยู่รอด ได้ด้วยตัวเอง เน้นการร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสมำเสมอ เพื่อพัฒนาความคิดของคนในชุมชนให้เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การพัฒนาให้อยู่คู่กับเข้มแข็งคนในชุมชนสามารถ พึ่งพิงได้ ผู้นำจะต้องเสียสละ ซื้อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มีระบบบริหารจัดการที่ดี ต้องสร้างความ สามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่ม ต้องมีเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินกิจการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องได้รับการยอมรับและช่วยเหลือจาก ภายนอก ในขณะที่สมาชิกต้องให้ความร่วมมือ ขอมีเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคง การดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งของ กลุ่มและการมีเครือข่ายที่กว้างขวางจะช่วยให้กลุ่มนี้พัฒนา มีอำนาจและมีอิสระในการดำเนินกิจการ ของกลุ่ม ได้อย่างเสรี สามารถดำเนินการได้แบบบูรณาการจนคนในชุมชนสามารถพึ่งพิงได้ในทุก มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมตลอดจนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คนจะได้มีคุณภาพ ชีวิตที่ดี มีความสุขและกินดืออยู่ดีอย่างพอเพียง

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง องค์กรชุมชนกับการพัฒนาองค์กรชุมชนบางแห่ง จำกัดความนีบยัง
จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ประการแรก ศึกษาการเกิดและพัฒนาการของ
องค์กรชุมชน ประการที่สอง ศึกษาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาองค์กรชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิง
คุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การส่วนภูมิ การจัดเวทีประชาชน
และการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การเกิดและพัฒนาการของชุมชน

ผู้วิจัยได้แบ่งพัฒนาการของชุมชน เป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ ชุมชนบางแห่งดังเดิม ชุมชน
ในช่วงกำเนิดกลุ่มและขยายตัว ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำเนินอยู่ ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

ชุมชนบางแห่งดังเดิม

ชุมชนบางแห่ง ดังเดิม ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีลำคลองสองสายไหล
ผ่านลงทะเลสาบสงขลา คือ คลองบางก้าวและคลองบางแห่ง คลองดังกล่าวก่อทำให้พื้นที่สองฝั่ง
คลองมีความชุ่มชื้นสูง พื้นที่เต็มไปด้วยป่าเสม็ดและต้นไม้ใหญ่ต่างๆ มากมาย ในคลองอุดมไปด้วย
กุ้ง หอย ปู ปลา สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างดี ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมี
ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกพืช ปลูกอ้อย
ปลูกผักและทำประมงชายฝั่ง มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยมีเป้าหมายการผลิตเพื่อการบริโภค
เป็นหลักสำคัญ เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาดนัดที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น
ตลาดนัดบ้านกรอบ เพื่อให้ได้เงินมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น วิธีการผลิตใช้แรงงานคน
และสัตว์เลี้ยง สามารถพัฒนาทรัพยากรถอยในชุมชน ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะระบบนิเวศยังมีความ
อุดมสมบูรณ์มาก มีพืช สัตว์ ผลไม้ ให้คนบริโภค ได้อย่างพอเพียง มีความสัมพันธ์สนับสนุนเครือญาติ จึง

ช่วงเหลือเกือบถูกกันในชุมชนเป็นอย่างดี มีวัฒนธรรมที่ดีงาม โวยวายคุณเข้าด้วยกัน วิถีชีวิตของคน จึงมีความสุขและผ่อนคลายยิ่ง

ชุมชนในช่วงดำเนินคลุ่มและขยายตัว

สภาพเช่นนี้ เช่นนี้ค่อยๆ เปลี่ยนไปเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย ไม่ว่าจะเป็นปลูกผักหรือการทำประมงขายฝั่งหรืออาชีพอื่น โดยเฉพาะ การปลูกผักขายได้ราคาดี มีกำไรมากทำให้การปลูกผักขยายตัวอย่างรวดเร็ว ครอบคลุมพื้นที่แทน ทุกชุมชน จนผักกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบริเวณดังกล่าวใน เวลาต่อมา พื้นที่ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากราคาที่ดินที่เริ่มถูกตัวสูงขึ้นตลอดจนมีการใช้ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงเพิ่มขึ้น เพื่อรักษาผลผลิตให้มีปริมาณเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม การปลูกผักจึงต้อง ลงทุนสูงขึ้นแต่ชาวสวนไม่มีเงินเพียงพอที่จะลงทุน จึงต้องกู้ยืมจากนายทุน โดยเสียดอกเบี้ยในรูป ของการขายผลผลิตราค่าต่า ทำให้ตอกย้ำในสภาพที่เสียเปรียบมาก การเอารัดเอาเปรียบของนายทุน ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตอย่างมาก ในส่วนของการทำประมงขายฝั่ง การ เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกิดขึ้นเมื่อมีเรื่องอวนรุนแรงคาดใหญ่เข้ามาในพื้นที่ ใน พ.ศ.2520 เรื่องเหล่านี้ ใช้มีตาอวนขนาดเล็กมาก จึงทำให้จับสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ที่ไม่ได้ขนาดที่อาศัยบริเวณเดียวกันด้วย ปลาตัวเล็กตัวน้อยจึงถูกจับไปหมด ปริมาณปลาจึงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชาวประมง จับปลาได้น้อยแทบทะ ไม่พอเลี้ยงชีพ ชาวประมงหลายรายเริ่มหยุดการจับปลาเพราะไม่คุ้มค่า น้ำมัน บางครอบครัวเริ่มมีหนี้สินต้องกู้จากนายทุน โดยยอมเสียดอกเบี้ยแพง คนหนุ่มสาวบางคนต้องไป ทำงานในเมืองหรือโรงงานอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นแบบพึ่งพา ผู้คนต้องพึ่งพิง กាយนอกร ทำให้ครอบครัวต้องแยกกันอยู่ ขาดความอบอุ่น เกิดความเครียดจากการะหนี้ ในที่สุดเกิด ปัญหาสังคมตามมา ที่สำคัญคือ ยาเสพติด เป็นปัญหาที่คุณในชุมชนต้องเร่งแก้ไขอย่างรีบด่วน สภาพเช่นนี้ทำให้คุณในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ตามสภาพบริบทของแต่ละชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนโดยชุมชนเอง

การจัดตั้งกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหน้าคุณผลิตเครื่องแกง กลุ่มนุรักษ์ป่าชายเลนและ ฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโภคเมือง ล้วนจัดตั้งขึ้นภายใต้การเสนอแนะของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเน้นการให้

ความรู้แก่สมาชิกให้รู้จักค้นหาสาเหตุหลัก สาเหตุรอง รวมทั้งการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเองและคนอื่นๆ ในชุมชน หลังจากสมาชิกสามารถวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของตนได้ใกล้เคียงกับความจริง จากนั้นเสนอแนะให้สมาชิกเลือกดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาและธรรมชาติของกลุ่ม ให้มากที่สุด

การก่อตั้งกลุ่มที่ดำเนินการ โดยให้สมาชิกเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่เริ่มแรก มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานของทุกกลุ่มเป็นไปด้วยดี แม้จะมีข้อบกพร่องในตอนเริ่มแรกแต่เป็นการลองผิดลองถูกที่มักจะเกิดขึ้นเสมอ ความสำคัญอยู่ที่เมื่อเกิดผิดพลาดขึ้นมาจะแก้ไขอย่างไรจึงจะทำให้กลุ่มดำเนินอยู่ได้ กรณีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีระบบการทำบัญชีไม่มีประสิทธิภาพจนเป็นช่องทางให้กรรมการบางคนทุจริต เมื่อเรื่องถูกเปิดเผยขึ้นมา วิธีการที่กลุ่มใช้ในการแก้ปัญหาโดยเน้นการทำงานที่โปร่งใส การทำงานที่ให้สมาชิกร่วมรับรู้ ตัดสินใจและร่วมแก้ไขโดยกลุ่มสมาชิกเอง ทำให้วิกฤติที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้กลุ่มเก็บลับลายสามารรถ่านพื้นไปได้ เพราะสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมตั้งกลุ่มมาตั้งแต่ต้น จนคิดว่ากกลุ่มเป็นของพวกตนจะต้องพยายามรักษาการดำเนินอยู่ของกลุ่มให้ได้จึงยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยร่วมลงทุนเพิ่มขึ้นจนทำให้กลุ่มนั้นมั่นคงขึ้นมาอีกรั้งหนึ่ง

การที่สมาชิกรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของตน นอกจากจะทำให้เกิดความรักและหวังแห่งกลุ่มแล้ว ยังทำให้คนในชุมชนเชื่อมั่น ศรัทธาในการดำเนินงานของคณะกรรมการและสมาชิก จึงมีผู้คนมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จนทำให้กลุ่มต่างๆ ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกย์ครรภ์บ้านหน้าหวานผลิตเครื่องแกงหรือกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโอดเมือง จนบางกลุ่มต้องหยุดรับสมาชิกเพื่อรักษาประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น

ชุมชนในช่วงพัฒนาและดำเนินอยู่

การพัฒนาของกลุ่มต่างๆ เป็นไปด้วยดี ทั้งนี้เกิดจากการที่ทุกกลุ่มมีผู้นำที่เสียสละ ซื่อสัตย์ ใจว่าง ยอมรับการวิจารณ์ของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินหรือโถด้วยการทำงานของประธานซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มของออมทรัพย์เพื่อการผลิต นอกจากนี้ทุกกลุ่มยังมีการบริหารจัดการที่ดี เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้มี มีการขยายเครือข่ายอย่างกว้างขวางและมีการทำงานแบบบูรณา

การ ทำให้คุณในชุมชนมองเห็นภาพรวมของปัญหาในชุมชนของตน เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่ง กันและกัน เอื้ออาทรต่อ กัน ดังนั้นจึงพร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นแม้ว่าจะไม่ใช่กลุ่มของตนก็ตาม ดังที่ ปรากฏให้เห็นในกลุ่มนูรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโภกเมือง ที่สำคัญการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ได้ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน จนสมาชิกรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของพวกรุ่นสืบก้าวต่อหนึ่งของตนเองมีคุณค่าเมื่อ เข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม จึงรักห่วงเห็นกลุ่มของตน ต่างรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี และยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ พัฒนา ต่อไปได้อย่างมั่นคงแข็งแรง มีพลังอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินกิจการต่างๆเพื่อประโยชน์ ของสมาชิก ได้อย่างเสรี จนทำให้คุณในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและผ่อนคลายยิ่ง

องค์กรชุมชนกับการพัฒนาของ

การพัฒนาจากกลุ่มเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เกิดขึ้นจากการที่มีผู้นำที่เสียสละ ชื่อสัตย์ มี วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สมาชิกภายในกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กันสนิท เครือญาติ ต่างช่วยเหลือและเอื้อ อาทรกันเป็นอย่างดี ในขณะที่การบริหารจัดการภายในกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกว่ากลุ่มเป็นของตน จึงพร้อมที่ จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ ความคิดเช่นนี้ทำให้เกิดความสามัคคีใน หมู่คณะ เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มจึงมีความมั่นคงและ พัฒนาได้จนสามารถพัฒนาได้อย่างดีทั้งด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและ เศรษฐกิจ สำหรับด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารจากภายนอกทำให้สมาชิกในกลุ่มสามารถนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม ความรู้สึกถึงความ จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาทรัพยากร ให้เกิดความสมมูลนี้เป็นมาทั้งเพื่อชุมชนในวันนี้และเพื่ออนาคตของ ลูกหลานในวันหน้า ก่อให้เกิดสำนึกร่วมในการพึ่งพา ดูแลรักษาและมีข้อตกลงในการใช้ทรัพยากร อย่างระมัดระวังและพอเพียง ทำให้คุณกับธรรมชาติอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสมดุล มีทรัพยากรที่สมมูลนี้ จนเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนที่ให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ทุกกลุ่มมีลักษณะร่วมกันคือความพอเพียงและมีวัฒนธรรมของการเป็นญาตินิตร มีน้ำใจเอื้ออาทร ต่อกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีศักดิ์คนในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่นและมี

ความสำคัญยิ่งในการดำเนินการอยู่ของชุมชน มีการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพทั้งของผู้นำและสมาชิกให้มีวิธีคิดที่กว้าง ไกลขึ้น ช่วยให้องค์กรเข้มแข็งและเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้อย่างดี ในด้านเศรษฐกิจ การรวมตัวกันแก้ปัญหาเรื่องแหล่งทุนในการประกอบธุรกิจได้สำเร็จ กลุ่มขยายตัวทั้งด้านทุนและสมาชิก นอกจากจะทำให้สมาชิกไม่ต้องเป็นหนี้ นอกรอบชุมชนได้สำเร็จ กลุ่มขยายตัวทั้งด้านทุนและสมาชิก นอกจากจะทำให้สมาชิกไม่ต้องเป็นหนี้ นอกรอบชุมชนแล้วยังสามารถจัดสวัสดิการให้สมาชิกทั้งด้านการรักษาพยาบาลและการตาย เป็นหลักประกันความมั่นคงให้แก่สมาชิก ได้เป็นอย่างดี กระบวนการเรียนรู้ปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกัน ในอันที่จะได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการเข้าร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่าง เท่าเทียมและเสมอภาคกันที่ทุกกลุ่มใช้ในการดำเนินงาน เป็นการรักษาความเป็นธรรมที่ส่งผลให้ กลุ่มดำเนินการอยู่อย่างมั่นคงเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างดี

สรุป

ชุมชนบางแห่งดังเดิม มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นอย่างดี เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีลำคลองและทะเลที่อุดมไปด้วยกุ้งหอยปู ปลา ที่หล่อเลี้ยงผู้คน ได้อย่างเพียงพอ ความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ดี ใจ เครือญาติที่มีการช่วยเหลืออื้ออาทรกันเป็นอย่างดีทั้งด้านการผลิตและด้านสังคม ตลอดจนร่วมกัน ดูแลปกป้องชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกันแทนอำนาจเจ้าที่ที่เข้าไปในชุมชนค่อนข้างเข้มแข็ง ให้ชุมชนไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะการคุณภาพดีมากและการละเลยของเจ้าหน้าที่รัฐ ต่อมามีระบบเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนเป็นแบบพึ่งพา เนื่องจากทรัพยากรภายในห้องถีนถูก ทำลายลดน้อยลงจนคนไม่สามารถพึ่งพิงได้ดังเช่นในอดีต จึงต้องหันไปพึ่งพิงภายนอก หลาย ครอบครัวต้องเปลี่ยนอาชีพประมงหรือการเกษตรไปเป็นการรับจ้างขายแรงงานในเมือง หลาย ครอบครัวมีปัญหานี้สินเกิดขึ้นมากตามมา ก่อปัญหาขึ้นในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีการรวมตัวกันเป็นองค์กร โดยคนในชุมชนเข้ามาเป็น สมาชิกขององค์กร โดยใช้สมัครและได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่าง สมำ่เสมอ เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนให้ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งเป็นความคิดที่จะ พึ่งตนเองโดยผ่านองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งดำเนินการอยู่โดยการร้อยรั้วคุณเข้าด้วยกันด้วยสายใย วัฒนธรรมที่เกื้อกูล อื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความประณีตอ กัน ต้องการให้มีการกิน

ดือญดี มีการดำเนินชีวิตที่พอเพียงเกิดขึ้นในชุมชน ความสำเร็จที่ก่อต่างๆ ได้รับไม่ว่าจะเป็นด้าน สังคมและวัฒนธรรม ด้านการพื้นฟูระบบเศรษฐกิจผ่านให้สมบูรณ์ขึ้นหรือด้านเศรษฐกิจ ตลอดจน ได้รับการชื่นชมจากหน่วยงานภายนอกจนได้รับรางวัลมาตามมาย ล้วนแล้วแต่สร้างความศรัทธา เชื่อมั่นในแนวทางที่ก่อต่างๆ ดำเนินการอยู่ สิ่งเหล่านี้ถูกยกเป็นพลังอันสำคัญที่ทำให้ก่อต่างๆ นุ่มนั่นที่จะขยายกิจกรรมของกลุ่มคนให้กว้างขวางออกไป ดังเช่น กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ขยาย กิจกรรมของกลุ่มออกไปเป็นสังคมออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชนศูนย์สาธิตและกลุ่มผู้ภาคดอง หรือ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและฟาร์มทะเลชุมชนบ้านโโคกเมือง ขยายพื้นที่การอนุรักษ์ให้กว้างขวาง ยิ่งขึ้น โดยการเชื่อมโยงองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ถักทอเป็น เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง เพื่อให้องค์กรต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมสร้างอุดมการณ์ กำหนดดัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางร่วมกันในการพื้นฟูอนุรักษ์และใช้ ทรัพยากรชายฝั่งอย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นถึงระบบการบริหารจัดการและการทำงานแบบบูรณา การ ของกลุ่มที่ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกลุ่มสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ มี อิสระในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามที่ก่อตั้งต้องการได้อย่างเสรี มีภูมิคุ้มกันชุมชนของตน ได้อย่างดี มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของกลุ่มให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ภายนอกได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขที่เรียนรู้ และดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีการปฏิบัติที่เด่นชัดและเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาวิกฤติชุมชน โดยมีองค์กรชุมชนเป็นแกนนำ
2. ควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ให้กับสมาชิกอย่าง สม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น การsevenากลุ่ม การจัดเวทีประชาชน การศึกษาดูงาน เป็นต้น เพื่อให้ องค์กรมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนา ได้อย่างมั่นคง จนสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

3. ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน แกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม ผ่านการเรียนรู้และจัดการความรู้ในชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะพวกเขาก็จะเป็นผู้สืบต่อความรู้ต่อไป

4. ควรมีการสร้างกลไกการประสานเครือข่ายการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชน องค์กร ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลางอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งสร้าง เครือข่ายข้อมูลระหว่างองค์กรต่างๆเพื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงและเป็นจริง

5. ควรมีการวิจัยชุมชนแบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนแบบองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นการ แย่งชิงทรัพยากร ปัญหายาเสพติด หรือปัญหาความยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของคน ในชุมชน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2527. จิตสำนึกของชาวนา : ทฤษฎีและแนววิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์
การเมือง. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- _____ . 2540. องค์กรชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- _____ . 2540. องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2530. การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท.
กรุงเทพฯ : สมาคมคหบดีแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กิตติ ตันไทย. 2552. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของคนลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- คณฑ์ชุดเล็ก.3898, (22 มิถุนายน 2555),8.
- นัตรทิพย์ นาถสุภา. 2547. ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ :
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- _____ . 2553. การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- นัตรทิพย์ นาถสุภา และวัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์. (บรรณาธิการ). 2548. ประวัติศาสตร์ความคิด
ไทยกับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- นัตรทิพย์ นาถสุภา และวนวร ใจนู. (บรรณาธิการ). 2555. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- เฉลิมชัย ห่อนาค. 2531. โครงการวิจัยการพึ่งตนเองของทางเศรษฐกิจในชนบท. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- โภคสมร เหลือโภค. 2531. ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู. วิทยานิพนธ์
ศค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาลิต อังวิทยาธร. 2544. การแลกเปลี่ยนและการค้าข้าวบริเวณชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดิเรก ฤกษ์หร่าย. 2523. การพัฒนาชนบทเน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดจำเป็นพื้นฐาน.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกรียงศาสตร์.
- ทวีทอง ทรงส์วิทัพน์. (บรรณาธิการ). 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โภคการพิมพ์.

เทศบาลตำบลคุณเนียง. 2550. อุบล หนังตะลุง คุณเนียง. สงขลา : เทศบาลตำบลคุณเนียง อำเภอคุณเนียง.

ธ.วช. mgrพงศ์. 2531. แนวความคิดบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ บุญมี. 2536. สังคมเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองมิตร.

นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. 2545. คนลุ่มกะเลสาบสงขลาและวิถีชีวิตที่อยู่ท่ามกลางกรະแสຄความขัดแย้งใน การจัดการทั้พยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : เพื่องฟ้า พรีนติ้ง จำกัด.

ประเวศ วงศ์. 2535. “องค์กรชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน หัวใจของการพัฒนา”, รวมบทความวิชาการพัฒนาสังคม : แนวคิดและปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.

. 2536. “องค์กรชาวบ้าน : ทางรอดของชนบทไทย”, มติชนรายวัน. (26 สิงหาคม), 26.

. 2537. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

ผึ้งไฟ ไชยมุตติ. 2545. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกร : กรณีศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลลุมางเหลียง อำเภอคุณเนียง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน. (บรรณาธิการ). 2546. เส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกรະแสຄทุนนิยม. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

พรพิไล เศศิวชา. 2532. คิริวง จากไฟรัตน์นายดึงธนาคารแห่งชุมชน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิหมู่บ้าน.

พัชรี รัตนจินดา. 2546. ความเสี่ยงต่อการได้รับสารกำจัดศัตรูพืชและสัตว์กลุ่มօกานิฟอสเฟต และการรบกวน ในเกษตรกรปลูกผักที่ตำบลลุมางเหลียง อำเภอคุณเนียง จังหวัดสงขลา.

วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พัฒน์ บุณยรัตน์. 2549. การสร้างพัฒนาชุมชนโดยuhnวนการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดิฟ.

พารณ อิศรเสนາ ณ อุบลฯ. 2549. “แก่นแท้เศรษฐกิจพอเพียง”, ประชาชาติธุรกิจ. (2-4 มกราคม), 4

กมรรัตน์ สุธรรม. 2546. พลังชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิธีธรรมศรี.

มูลนิธิชัยพัฒนา. 2550. เศรษฐกิจพอเพียง. (online). <http://www.chaipat.or.th>, 22 ธันวาคม 2550.

ยงยุทธ ชูแวน์ และคณะ. 2541. โลกของคุณลุ่มกะเลสาบ รวมบทความว่าด้วยประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมท้องถิ่นของคุณลุ่มกะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรส โปรดักส์.

บุกติ มุกดาวิจิตร. 2538. การก่อตัวของกระแสวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย พ.ศ. 2520 – 2537.

วิทยานิพนธ์มหามัยศิลป์ คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา สาขามนุษย์วิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รั้งสรรค์ ชนะพรพันธุ์. 2539. ปาฐกถาทุนวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสืออุปราชลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

รัตนพร เศรษฐกุล. 2546. หนึ่งคดีวรรณเรื่องสืบกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ :
สร้างสรรค์.

วิทยากร เชียงกุล. 2526. “วิจารณ์แผนพัฒนาชนบทแนวใหม่ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5”, สังคม
พัฒนา. 10 (มกราคม – กุมภาพันธ์), 52-56.

วิมล คำศรี. 2549. วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. 2544. พัฒนาการทางสังคม – วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.

ศรีพร พงศ์ศรีโรจน์. 2550. “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ : แนวทางสู่การพัฒนาที่
ยั่งยืน”, สุทธิปริทัศน์. 20 (มกราคม – สิงหาคม), 21 – 34.

ศูนย์มนุษย์วิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). 2544. มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพฯ : ออมรินทร์

ส่งบ ส่งเมือง. 2546. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าศตวรรษที่ผ่านมา. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิถีทรอปิก.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (บรรณาธิการ). 2541. ชุมชนเข้มแข็ง : บทเรียนภาคปฏิบัติ. ขอนแก่น :
คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน(กป.อพช.)ภาคอีสาน.

สมชัย จิตสุชน. 2549. “แก่นแท้เศรษฐกิจพอเพียง”, ประชาชาติธุรกิจ. (2 – 4 มกราคม), 4.

สารุป ฤทธิชู. 2552. 100 ปี การเมืองท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา ประวัติศาสตร์ฐานที่มั่นแห่งพระร科
การเมืองในภาคใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. 2541. ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนเพื่อพัฒนาสังคม

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขต 8. 2539. รายงานผลการสำรวจและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
เกษตรกรผู้ปลูกผักอนามัย ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. สงขลา : กรม
วิชาการเกษตร.

สุพรรษี ไชยอัมพร. 2529. “แนวคิดทางทฤษฎี และการวัดความพยาบาลพื้นฐานของระดับบุคคล”,
พัฒนบริหารศาสตร์. 26 (ตุลาคม), 500 – 525.

สุวิทย์ ชีรศาสตร์. 2546. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488 – 2544. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

เตรี พงศ์พิศ วิชิต นันทสุวรรณ และทีมงานมูลนิธิหมู่บ้าน. 2545. กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

เตรี พงศ์พิศ. (บรรณาธิการ). 2531. ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน.

อเนก นครະบุตร. 2531. “ชนบทไทย สามทศวรรษที่ผ่านมากับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต”, การเลือกการพัฒนา. 6(มกราคม-เมษายน), 25-30.

อมรา พงศ์พาพิชญ์. 2542. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาณันท์ กาญจนพันธุ์. 2544. มิติชุมชน : วิธีคิดท่องถินว่าด้วยสิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.).

อาณันท์ กาญจนพันธุ์, (บรรณาธิการ). 2546. ทะลุกรอบคิดของกฎหมาย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษย์วิทยา สิรินธร.

บุคลานุกรรม

กฤษณา พวงแก้ว

บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 11 กรกฎาคม 2554

เขียว ศรีสะกุล

บ้านเลขที่ 160/1 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 11 กรกฎาคม 2554

คงทอง นักเทศ

บ้านเลขที่ 163 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2554

ธรัญ ช่วยประสบ

บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 18 มิถุนายน 2554

จำนำศัก กุ่มบูรี

บ้านเลขที่ 90/1 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 22 มกราคม 2554

ฉลอง ทองประไพบ

บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 15 มกราคม 2554

ณภัทรสร สุขเกื้อ

บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 5 ตำบลช้างกลาง กิ่งอำเภอช้างกลาง จังหวัดนราธิวาส

สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2555

ดวงเดือน ไม่คด

บ้านเลขที่ 66/2 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2555

ชาวนินทร์ แก้วรัตน์

บ้านเลขที่ 38/1 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla

สัมภาษณ์ วันที่ 9 กรกฎาคม 2554

นิภา พะสะริ	บ้านเลขที่ 78 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 19 มิถุนายน 2554
นิศา นกแก้ว	บ้านเลขที่ 172 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 20 มกราคม 2555
เบญญา พาหุพันโถ	บ้านเลขที่ 170 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 29 มกราคม 2555
ประคิ่น แก้วน้อย	บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 30 มกราคม 2555
ประทีป พวงแก้ว	บ้านเลขที่ 118/2 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 2 กรกฎาคม 2554
เปรมฤดี เหมพันธุ์	บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 18 มิถุนายน 2554
เปรมฤดี นุจุราช	บ้านเลขที่ 173 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 29 มกราคม 2555
พิทักษ์ ตระกูลกำจาย	บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 16 กรกฎาคม 2554
เพ็ญ แก้วเจริญ	บ้านเลขที่ 158 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 20 มกราคม 2555
เพ็ญศรี แก้วรัตน์	บ้านเลขที่ 38/2 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเสรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ วันที่ 10 กรกฎาคม 2554

ไฟจิตร ตรีพงศ์	บ้านเลขที่ 20/5 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 22 กรกฎาคม 2555
รัตนา พะสะริ	บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 25 มิถุนายน 2554
รุ่งรัตน์ ตรีพงศ์	บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ที่ 6 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 21 มกราคม 2555
ล้อม เอียดหนู	บ้านเลขที่ 21/1 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 20 มิถุนายน 2554
ละม่อม พรหมเสน	บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 8 กรกฎาคม 2554
ถ้น ศรีประสน	บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 1 กรกฎาคม 2554
เลิศ ไชยชนะ	บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 20 มิถุนายน 2554
วงศ์ ศรีเกษตรกุล	บ้านเลขที่ 20/1 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 20 มิถุนายน 2554
วันเพ็ญ พรหมจารย์	บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 27 มกราคม 2555
วิจิตร อินทะโร	บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสangkhla สัมภาษณ์ วันที่ 2 กรกฎาคม 2554

ເວົ້າ ໄຊຄຣົກ
ບ້ານເລຂທີ 85 ມູນທີ 5 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 18 ກຣກພູມຄມ 2554

ສະນະ ພະສິ
ບ້ານເລຂທີ 82 ມູນທີ 1 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 17 ກຣກພູມຄມ 2554

ສມເກີຍຮຕີ ຮັດນຸ່ມລື
ບ້ານເລຂທີ 9 ມູນທີ 3 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 17 ກຣກພູມຄມ 2554

ສມພັກສີ ລັກຄົດໂຮ
ບ້ານເລຂທີ 138 ມູນທີ 12 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 11 ກຣກພູມຄມ 2554

ສາວິຕີຣີ ແກ້ວໄຊຍ
ບ້ານເລຂທີ 30/3 ມູນທີ 5 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 15 ກຣກພູມຄມ 2554

ສໍາເນົາ ພາຮານຸພັນທີ
ບ້ານເລຂທີ 13 ມູນທີ 3 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 3 ກຸມພັນທີ 2554

ສໍາຮາຜູ້ ຮັດຕະນະ
ບ້ານເລຂທີ 14 ມູນທີ 12 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 10 ກຣກພູມຄມ 2554

ຖຸຈິນ ແຜ່ອຸ້ບ
ບ້ານເລຂທີ 86 ມູນທີ 3 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 3 ກຸມພັນທີ 2555

ຖຸປະເມີນ ຂໍ້ມູນ
ບ້ານເລຂທີ 140/3 ມູນທີ 10 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 23 ມັງກອນ 2555

ສຸມາລີ ສ່ວີສະຖຸດ
ບ້ານເລຂທີ 157 ມູນທີ 3 ຕຳນັບນາງເຫຼືອງ ຂໍາເກອຄວນເນື່ອງ ຈັງຫວັດສົງຂລາ

ສັນກາຍຜົນ ວັນທີ 4 ກຸມພັນທີ 2555

เสนอ พะสิริ	บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
เสียน นิตสุวรรณ์	บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อนันต์ ไชยชนะ	บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
บัญชลี ໂປ່ຍຫວັນເຊົ່ງ	บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อัมพร ช่วยพัฒนา	บ้านเลขที่ 162 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อัมพรรัต ศรีพลับ	บ้านเลขที่ 18/2 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อากรณ์ มีชูขันธ์	บ้านเลขที่ 158/1 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อารีย์ นิตสุวรรณ์	บ้านเลขที่ 68/1 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อัมพลด เสี้ງວุ่น	บ้านเลขที่ 95/2 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา
อุดม อินເຊົ່ງ	บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนยง จังหวัดสงขลา

อุบล ศรีเกษตรกุล

บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555

อุไร อารมณฤทธิ์

บ้านเลขที่ 175 หมู่ที่ 13 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ วันที่ 21 มกราคม 2555

เอิน รัตตภูมิ

บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ วันที่ 30 มกราคม 2555

เอื้อบ ศรีพลับ

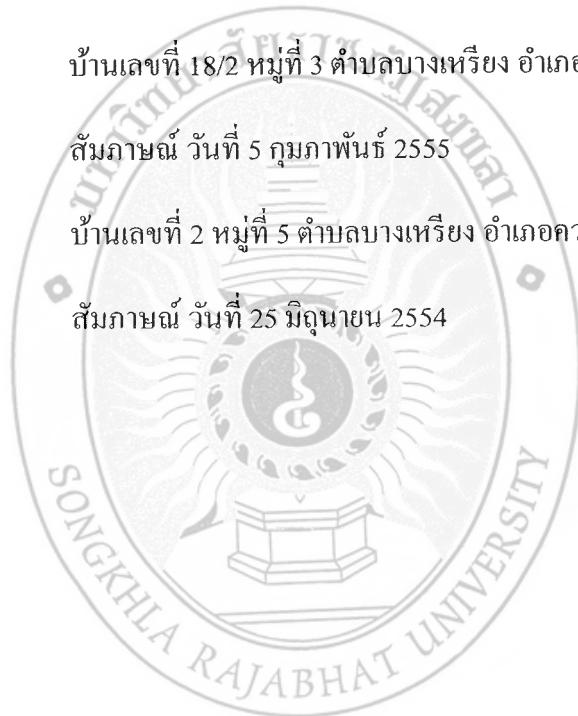
บ้านเลขที่ 18/2 หมู่ที่ 3 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555

เอี้ยม พะสริ

บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 5 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ วันที่ 25 มิถุนายน 2554

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล รองศาสตราจารย์กิตติ ตัน ไทย

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2520 ปริญญาโท อ.ม. (ประวัติศาสตร์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2512 ปริญญาตรี กศ.บ.วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิชาโทภูมิศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา

พิษณุโลก

ผลงานด้านการวิจัย

- คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ. 2367 – 2453) วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- วิจัยร่วม การพื้นฟูบริเวณประวัติศาสตร์เก่าตะรุเตา อุทบานแห่งชาติตะรุเตา, 2535.
- เศรษฐกิจลุ่มน้ำท่าศาลา ศึกษาเฉพาะกรณีข้าวและยางพารา 2439 – 2539 สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, 2545.
- วิจัยร่วม การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัย ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2550.
- วิจัยร่วม โครงการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพ SMEs ประเทศไทย: บทบาท เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ขอบเขตการศึกษาพื้นที่ภูมิภาคภาคใต้ 2553.
- วิจัยร่วม โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การวิจัยแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาห้องเรียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2554.
- หัวหน้าโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนลุ่มน้ำท่าศาลาสงขลา, 2556.